

T.C.
YAŞAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA
OLAY YERİ İNCELEME**

Serkan ERGÜZEL

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Burcu Demren DÖNMEZ

İZMİR - 2014

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum **CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA OLAY YERİ İNCELEME** adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

... / ... / 2014

Serkan ERGÜZEL

TUTANAK

Öğrencinin

Adı ve Soyadı : Serkan ERGÜZEL
Tez Konusu : Ceza Muhakemesi Hukukunda Olay Yeri İnceleme
Anabilim Dalı : Kamu Hukuku Anabilim Dalı
Programı : Kamu Hukuku Tezli Yüksek Lisans
Sınav Tarihi ve Saati :

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen öğrenci Enstitü Yönetim Kurulu'nun tarih ve sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Yönetmeliğinin 23/37. maddesi gereğince yüksek lisans/doktora tez sınavına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezinidakikalık süre içinde savunmasından sonra jüri üyelerince gerek tez konusu gerekse tezin dayanağı olan Anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI O OY ÇOKLUĞU O

OY BİRLİĞİ ile O

DÜZELTME O

RED edilmesine O ile karar verilmiştir.

Jüri teşkil edilmediği için sınav yapılamamıştır. O

Öğrenci sınava gelmemiştir. O

Evet

Tez burs, ödül veya teşvik programlarına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir. O

Tez mevcut hali ile basılabilir. O

Tez gözden geçirildikten sonra basılabilir. O

Tezin basımı gerekliliği yoktur. O

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

..... Başarılı Düzeltme Red

..... Başarılı Düzeltme Red

..... Başarılı Düzeltme Red

ÖZET

Ceza Muhakemesi Hukukunda Olay Yeri İnceleme konulu çalışmanın amacı, olay yeri incelemesinin önemi ve tekniklerini Ceza Muhakemesi Kanunu açısından ortaya koymak, ülkemizdeki olay yeri incelemesinin nasıl olduğunu açıklamak ve bu incelemenin hangi yasal mevzuatlar çerçevesinde yapıldığını ortaya koymaktır.

İki bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde; öncelikle olay yeri incelemesinin kaynağı olan ceza muhakemesi hukuku temel ilkeleri ve kavramı bu çerçevede açıklanarak Ceza Muhakemesi Kanunu ve Kriminalistik bilimi bakımından önemi tartışılmış, bu çerçevede olay yeri incelemesine hakim tüm yasal mevzuat değerlendirilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde; olay yerinin korunması ve incelenmesi, bu işlemler yapılırken uygulanacak teknikler, olay yerinde elde edilebilecek deliller ve muhafazası ile adli olaylara konu olabilecek ölüm çeşitleri ele alınmıştır.

ABSTRACT

In terms of the Criminal Procedure Code (CPC) and Criminology, the aim of the study of “Crime Scene Investigation” (CSI) is to show the importance of CSI and the techniques of it according to the CPC and to show how it is done in our country and how the investigation is made under legal legislations.

In the first part of the study as the source of crime scene investigation, the concept and the basic principles of Criminal Procedure Code and Criminalistics is explained and discussed in terms of science and also all legal legislations of the crime scene investigation are discussed.

In the second part of the study, preservation and inspection of the scene, the techniques that are applied in this procedures and preservation of the crime scene and forensic evidence that can be obtained and types of events may be subject to death are discussed.

CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDA OLAY YERİ İNCELEME

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	ii
TUTANAK	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	xiii

BİRİNCİ BÖLÜM

İLKELER, KAVRAM VE KAYNAKLAR

I. OLAY YERİ İNCELEMeye KAYNAK TEŞKİL EDEN CEZA MUHALEMESİ HUKUKU İLKELERİ

A. Hukuk Devleti İlkesi	2
1. İnsan Haklarının Gerçekleştirilmesi	5
2. Adaletin Sağlanması	9
3. Güvenliğin Temin Edilmesi	9
B. İnsan Haysiyetinin Korunması (Dokunulmazlığı) İlkesi	10
C. İşkence Yasağı	11
D. Adil Yargılanma Hakkı	13
II. KAVRAM	14
A. Tanım	14
B. Ceza Muhakemesi Kanunu Bakımından Önemi	17
C. Kriminalistik Açısından Önemi	18

III. OLAY YERİ İNCELEMESİNİN KAYNAKLARI.....	19
A. Anayasa	19
B. Ceza Muhakemesi Kanunu	22
C. Türk Ceza Kanunu	26
D. Emniyet Teşkilatı Kanunu	28
E. Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu	29
F. Emniyet Genel Müdürlüğü Olay Yeri İnceleme ve Kimlik Tespit Birimleri Yönetmeliği	30
G. Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliği Tespiti Hakkında Yönetmelik	32
H. Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği	32
İ. Polisin Adli Görevlerinin Yerine Getirilmesinde Delillerin Toplanması, Muhafazası ve İlgili Yerlere Gönderilmesi Hakkında Yönetmelik	33
J. Suç Eşyası Yönetmeliği	33
IV. DELİLLER	34
A. Beyan Delilleri	35
B. Maddi Deliller	35
C. Olay Yeri İncelemesinde Toplanan Deliller	36
D. Delil Yasakları	37

İKİNCİ BÖLÜM

OLAY YERİNİN KORUNMASI, İNCELENMESİ VE DELİLLER

I. OLAY YERİNİN KORUNMASI.....	38
A. Olay Yerinin Korunmasının Önemi	39
B. Olay Yerinde Yapılması Gerekenler	41
C. Olay Yerinin Korunması Aşamaları	43
1. Olayın Geçtiği Alanın Korunma Altına Alınması	43
2. Olay Yerinin Yakın Çevresinin Korunma Altına Alınması	44
3. Olay Yerinin Geniş Çevresinin Korunma Altına Alınması	44

II. OLAY YERİ İNCELEMESİ	46
A. Olay Yeri İncelenmesinde Genel Kurallar	47
1. Olay Yeri İncelemesi Öncesi Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar	49
2. Olay Yeri İncelenmesindeki Aşamalar	51
B. Olay Yeri İncelemesinde Kullanılan Metotlar	52
1. Gözlem Yolu ile Araştırma	52
2. Şerit Metodu	52
3. Izgara Metodu	53
4. Spiral Metodu	54
5. Bölge (Alan) Metodu	55
6. Tekerlek Metodu	56
C. Olay Yeri Dokümantasyonu	58
1. Fotoğraf Çekimi	59
2. Video Çekimi	60
3. Kroki ve Plan	61
4. Tutanak	62
D. Olay Yeri İncelemesinde Yaygın Olarak Yapılan Hatalar	63
III. OLAY YERİ İNCELEMESİNDE ELDE EDİLEN DELİLLER VE MUHAFAZASI	66
A. İz Çeşitleri	66
1. Kaynaklandığı yer itibariyle	66
a. Zorlamadan Doğan İzler	66
(1) Alet İzleri	67
(2) Alet İzi Türleri	67
(3) Alet İzlerinin İncelenmesi Sonucu Tespit Edilebilecek Hususlar	68
(4) Alet İzlerinin Tespiti ve İncelenmesi	69
b. Temastan Doğan İzler	70
(1) Parmak İzleri	71
(i) Parmak İzlerinin Özellikleri	73

(ii) Parmak İzi Türleri	74
(iii) Parmak İzi Tespit Metotları	76
(iv) Parmak İzi Bulunan Eşyanın Tutulması ve Ambalajlanması	77
(v) Parmak İzi Mukayesesi.....	78
(2) Avuç (Aya) İzi.....	79
(3) Ayak İzleri.....	80
(i) Ayak İzlerinin Türler	80
(ii) Ayak İzlerinin İncelenmesi Sonucu Elde Edilebilecek Hususlar	82
(iii) Ayak İzlerinin Tespiti ve Teşhisi.....	83
(4) Diş İzleri	84
(i) Diş İzlerinin Suç Soruşturmasındaki Önemi.....	85
(ii) Diş İzlerinin Tespiti	86
2. Diğer İzler	87
a. Lifler	87
b. Ses, Görüntü ve Data Delilleri.....	87
c. El Yazıları ve Kağıt Üzerindeki İzler	88
d. Tekerlek İzleri	89
(1) Tekerlek İzlerinin Önemi	89
(2) Tekerlek İzlerinin Türleri.....	90
(3) Tekerlek İzlerinin Tespiti	91
(4) Tekerlek İzlerinin İncelenmesi	92
B. Lekeler	93
a. Vücut Artıkları.....	94
(1) Vücut Sıvıları.....	94
(i) Kan Delilleri.....	94
(ii) Tükürük Delilleri	95
(iii) Meni Delilleri.....	95
(iv) İdrar.....	96
(v) Ter	96
(vi) Mekonyum	96

(2) Vücut Kalıntıları (Dokuları).....	97
(i) Kıl Delilleri	97
(ii) Kemik Delilleri	98
(iii) Diş Delilleri	98
(iv) Gaita Delilleri.....	98
C. Olay Yerinde Bulunabilecek Biyolojik Kökenli Diğer İz ve Deliller	98

IV. ÖLÜM OLAYLARININ OLAY YERİ İNCELEME KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ 99

A. Ölüm Çeşitleri	100
B. Ölüm Belirtileri.....	100
C. Zorlamalı Ölümler	101
D. Kaza Ölümleri	101
E. İntiharlar.....	102
1.İntihar Türleri	103
2.İntihar Olaylarının İncelenmesi.....	103
F. Cinayet Olayları.....	103

SONUÇ..... 106

KAYNAKLAR 109

KISALTMALAR

AİHM	:Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	:Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AÖAY	:Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği
AY	:Anayasa
BM	:Birleşmiş Milletler
BMKSHUS	:Birleşmiş Milletler Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi
C	:Cilt
CD	:Ceza Dairesi
CD	:Compact Disc
CMBMY	:Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliği Tespiti Hakkında Yönetmelik
CMK	:Ceza Muhakemesi Kanunu
DNA	:Deoksiribonükleik asit
E	:Esas
EGMOYİY	:Emniyet Genel Müdürlüğü Olay Yeri İnceleme ve Kimlik Tespit Birimleri Yönetmeliği
ETK	:Emniyet Teşkilatı Kanunu
İHEB	:İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
K	:Karar
KK	:Kabahatler Kanunu
m.	:Madde
PVSK	:Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu
PDTY	:Polisin Adli Görevlerinin Yerine Getirilmesinde Delillerin Toplanması, Muhafazası ve İlgili Yerlere Gönderilmesi Hakkında Yönetmelik
RG	:Resmi Gazete
s	:Sayfa
S	:Sayı
SEY	:Suç Eşyası Yönetmeliği

TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	:Türk Ceza Kanunu
TMK	:Terörle Mücadele Kanunu
Vb.	:Ve benzeri
Vd.	:Ve devamında
Y	:Yıl
YCGK	:Yargıtay Ceza Genel Kurulu

GİRİŞ

Soruşturma evresinde yapılan olay yeri incelemesi ve sonucunda elde edilen deliller kovuşturma aşamasında mahkemeyi bağlayıcı somut deliller olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle soruşturmanın etkili şekilde yapılarak maddi gerçeğin ortaya çıkartılması sağlanmalıdır. Soruşturma aşamasında bu rol öncelikle soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısına ve savcının emri ile görev yapan adli kolluk ve olay yeri inceleme birimlerine aittir.

Olay yeri incelemesi, önemli önemsiz suç ayırımı yapılmadan maddi gerçeğin ortaya çıkartılması amacıyla titizlikle yapılmalıdır. Aksi olduğu takdirde, olayın faillerinin tespit edilememesine veya yanlış tespit edilmesine neden olunabilir. Sonuç olarak da gerçek faillerin cezasız kalmasına neden olabilir.

AİHM pek çok kararında olay yeri incelemesindeki hatalar ve eksiklikler nedeniyle ülkemizi sözleşme hükümlerinin ihlal edilmesi nedeniyle mahkum etmekte ve tazminata hükmetmektedir. Bunun önüne geçmek için daha dikkatli ve özenli olay yeri incelemesinin dışında Cumhuriyet savcılarının da soruşturmada daha etkin bir rol alması ve özellikle cinayet veya intihar olaylarındaki incelemeler sırasında olay yeri inceleme tamamlanana kadar mutlaka olay yerinde olması gerekmektedir.

Uygulamada olay yeri incelemesi polis ve jandarma teşkilatları bünyesindeki olay yeri inceleme ekipleri tarafından yapılmaktadır. Bugünkü anlamda polisin olay yeri inceleme ekipleri, “İl Emniyet Müdürlükleri Olay Yeri İnceleme ve Kimlik Tespit Şube Müdürlüğü Kuruluş Görev ve Çalışma Yönetmeliği” gereği 1997 yılından itibaren bir müdürlük bünyesinde kurulmaya başlanmıştır. Bunun öncesinde olay yeri inceleme olaya el koyan ve soruşturmayı yürüten adli kolluk birimine bağlı polis ekiplerce yapılmaktaydı. Jandarma olay yeri inceleme birimi ise; 2011 yılına kadar Jandarmanın diğer kolluk birimleri altında görev yaparken 2011 yılından itibaren ayrı bir birim olarak görevlerini yürütmeye başlamıştır.

Görüleceği üzere, olay yeri incelemesinin uzman birimlerce gerçek anlamda yapılması ülkemizde yakın tarihte başlamıştır. Halen olay yeri inceleme ile ilgili bir takım eksiklikler mevcuttur. Çalışmamızda mevcut yasal mevzuata göre yapılan olay yeri incelemesi ve teknikleri incelenmiş olup, olay yeri incelemesi yönünden etkili bir soruşturmanın nasıl yapılacağı detaylı olarak açıklanmaya çalışılarak, yeni inceleme birimlerinin neler olabileceği ve çalışma yönteminin nasıl olacağı açıklanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İLKELER, KAVRAM VE KAYNAKLAR

I. OLAY YERİ İNCELEMAYA KAYNAK TEŞKİL EDEN CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU İLKELERİ

Ceza hukukunun toplumsal barışı sağlayabilmesinde ceza muhakemesinin çok önemli rolü vardır. Ceza kanunları sadece cezai yaptırımları düzenlerken, cezai yaptırımların uygulamaya geçirilmesinde ise görev ceza muhakemesine geçer¹.

Ceza muhakemesini düzenleyen hukuk dalına Ceza Muhakemesi Hukuku denir². Ceza Muhakemesi, suçun aydınlatılması için gerçekleştirilen soruşturma ve kovuşturma kurallarının bütünüdür. Bu kapsamda bir suç işlendi ise suçun kim tarafından işlendiği, failin suçu olup olmadığını değerlendirmek amacıyla, iddia savunma ve yargılama faaliyetlerinden oluşan bir dizi işlemler bütünüdür. Bu anlamda delil hukuku, diğer bir ifade ile ispat; ceza muhakemesi hukuku açısından büyük bir öneme sahiptir. Zira delil yoksa mahkumiyet kararı verilemez. Bu nedenle atılı suçun fail tarafından işlendiğinin hiçbir şüpheye yer bırakmadan ispatlanması gerekir.

Ceza Muhakemesi Hukuku sadece soruşturma ve kovuşturma usullerini değil aynı zamanda bu sürece katılan; şüpheli, tanık, müşteki, kolluk, savcı, hâkim, doktor, bilirkişi ve avukatların hak, görev ve yetkilerini de düzenler. Suç şüphesi altında olan kişilerin atılı suçu işleyip işlemediğinin belirlenmesi, işlemiş ise nasıl yargılanacağı ve cezalandırılacağı ise ceza muhakemesinin konusunu oluşturmaktadır³. Bu çerçevede olay yeri inceleme sonucu elde edilecek maddi deliller, suçun aydınlatılması için çok önemlidir.

¹ ÜNVER, Yener/ HAKERİ, Hakan; **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s.10.

KUNTER, Nurullah/ **YENİSEY** Feridun/ **NUHOĞLU**, Ayşe; **Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 18. Bası, Beta Basım, İstanbul 2010, s. 13.

ERYILMAZ, Mesut Bedri; **Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2012, s.29-30.

Ceza muhakemesinin amacı ise hukukun temel ilkelerini ve insanlık onurunu göz önünde bulundurarak maddi gerçeğin araştırılıp ortaya çıkartılmasıdır⁴. Ceza muhakemesi hukuku, maddi gerçeği ortaya çıkartırken, ceza yargılamasının hukuka uygun araçlar ve yöntemlere dayalı olarak işlemlerini sağlamaya çalışmaktadır⁵. Ceza muhakemesi sonucunda kişilerin özgürlüklerine dair kararlar verilebildiğinden şekli değil maddi gerçeğin araştırılması ön plana çıkmaktadır. Bu maddi gerçek ise hukuka uygun şekilde elde edildiği takdirde geçerli olacaktır⁶.

Ceza muhakemesi soruşturma ve kovuşturma olmak üzere iki evreden oluşmaktadır. Yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evreye “soruşturma”, iddianamenin kabulüyle başlayıp hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreye ise “kovuşturma” denir (CMK m. 2).

Suç soruşturması ve kovuşturması kişilerin bir kısım temel haklarına müdahale oluşturmaktadır. Ceza muhakemesi, soruşturulan ve kovuşturulan kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin korunması için adli makamların müdahale haklarının sınırlarını da çizmekte ve bu müdahalenin nasıl olacağını ortaya koymaktadır⁷.

Bu çerçevede ceza muhakemesi hukuku temel ilkeler üzerine inşa edilmiştir. Biz burada konumuza kaynak teşkil eden temel ilkeler üzerinde duracağız.

A. Hukuk Devleti İlkesi

Hukuk devleti, Anayasasına ve koyduğu diğer tüm hukuk kurallarına uygun davranan, insan haklarına saygılı ve adil bir hukuk düzenini barındıran, bütün eylem ve işlemlerinin yargı denetimine tabi olduğu devlettir.

⁴ ÖZTÜRK, Bahri/ TEZCAN, Durmuş/ ERDEM, Mustafa Ruhan/ SIRMA, Özge/ SAYGILAR, Yasemin F./ ALAN, Esra; **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2010, s.31.

⁵ ÜNVER/ HAKERİ, s.10.

⁶ ÜNVER/ HAKERİ, s.12.

⁷ CENTEL, Nur/ ZAFER, Hamide; **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Basım, İstanbul 2012, s.5; ÖZBEK, Veli Özer/ KANBUR, Mehmet Nihat/ DOĞAN, Koray/ BACAKSIZ, Pınar/ TEPE, İlker; **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara 2012, s.40.

Hukuk devletinde vatandaşlar hukuksal koruma altında oldukları gibi Devletin tüm eylem ve işlemlerinde hukuka bağlılık esastır. Bu sayede vatandaşların devlete karşı güveni artmakta ve daha rahat bir yaşam sağlamaları ön plana çıkmaktadır⁸.

Ancak yalnızca yasaların Anayasa'ya uygun olmasıyla hukuk devleti ilkesi gerçekleşmez. Yürütme organının da hukuka bağlı olarak görev yapması ve tüm işlemleri yargı denetimi altında olması gerekir⁹.

Hukuk devleti bir görüşe göre, polis devletinin tam tersi olarak karşımıza çıkmaktadır. Polis devletindeki “polis” sözcüğü bizdeki “kolluk” olan polis anlamına gelmemektedir. Buradaki “polis” eski Yunancadaki devlet düzeni ve düzen içerisindeki kamu gücü anlamını taşımaktadır. Sınırsız yetkiyle donatılmış devlet gücünün keyfi olarak kullanılması karşısında “polis devleti” kavramı zamanla kamu gücünü keyfi olarak kullanılan ve zorbalığa kaçan rejimler için kullanılmaya başlanmıştır¹⁰.

Hukuk devletinde yasama, yürütme ve yargı organlarının hukuka bağlı olması gerekmektedir. Yasama organının hukuka bağlı olması Anayasaya bağlı olmak demektir. Kanunların yasama organı yaptığı için zaten başkaca bir kanuna bağlı olması düşünülemez. Yasama organı kanun yaparken Anayasaya aykırı kanun yapmaktan uzak durmalıdır. Ülkemizde bir kanun Anayasaya aykırı ise, bu kanunun iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulur. Yürütme organının işlemleri de Anayasa ve kanunlara uygun olmalıdır. Aksi halde idari yargı tarafından işlemleri iptal edilir. Yasama ve yürütmenin yargısal denetimini yapan yargı organının da hukuka bağlı olması gerekmektedir. Yargısı hukuka bağlı olmayan bir devlette vatandaşların kendilerini güvende hissettikleri söylenemez¹¹.

⁸ ÖZBUDUN, Ergun; **Türk Anayasa Hukuku**, Yetkin Yayınları, 14. Baskı, Ankara 2013, s. 123.

⁹ ÖZBUDUN, s. 123; SOYSAL, Mümtaz; **100 Soruda Anayasanın Anlamı**, Gerçek Yayınevi, 11. Baskı,, İstanbul 1997, s. 165.

¹⁰SOYSAL, s. 164.

¹¹GÖZLER, Kemal; **Türk Anayasa Hukuku Dersleri**, Ekin Basım, 14. Baskı, Bursa 2013, 82-84.

Hukuk Devletinde, yasama, yürütme ve yargı organlarının işlemleri Anayasaya ve yasalara dayanmadığı sürece geçerli sayılması yanlıştır. Aksi halde kişisel özgürlüğün çekirdek alanı tehlikeye girer¹².

Anayasamızın 2. maddesinde Cumhuriyetin temel nitelikleri arasında hukuk devleti ilkesi de sayılarak, “Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir” hükmüne yer verilmek suretiyle Devletimizin demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olduğu vurgusu yapılmıştır.

Anayasa Mahkemesi; 21.06.1991 tarih ve 1991/17 K sayılı kararında; hukuk devleti ilkesini “insan haklarına saygılı ve bu hakları koruyan, toplum yaşamında adalete ve eşitliğe uygun bir hukuk düzeni kuran ve düzeni sürdürmekle kendisini yükümlü sayan, bütün davranışları hukuk kurallarına ve Anayasaya uyan, işlem ve eylemleri yargı denetimine bağlı olan Devlet” şeklinde; 01.07.1998 tarih ve 1998/45 K sayılı kararında; “insan haklarına saygılı ve bu hakları koruyan, adaletli bir hukuk düzeni kuran ve bunu sürdürmekle kendini yükümlü sayan, bütün işlem ve eylemleri yargı denetimine bağlı olan Devlettir. Böyle bir düzenin kurulması, yasama, yürütme ve yargı alanına giren tüm işlem ve eylemlerin hukuk kuralları içinde kalması, temel hak ve özgürlüklerin, Anayasal güvenceye bağlanmasıyla olanaklıdır” şeklinde açıklamıştır. 12.11.1991 tarih ve 1991/43 K sayılı kararında ise; “temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınmadığı, hukukun evrensel kurallarına saygı gösterilmediği ve adaletli bir düzenin gerçekleşmediği bir ortamda hukuk devletinden söz edilemez”, şeklinde hukuk devletinden bahsedilmiştir¹³.

Hukuk kurallarına bağlı ve yargı denetimine tabi olmayan devlet hiçbir zaman hukuk güvenliğini sağlayamaz ve adil bir düzen kuramaz. Hukuk devleti yasama, yürütme ve yargı gücünü, insan haysiyetini korumak, insan hakları ile temel

¹² **GÖREN**, Zafer; **Anayasa Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara 2011, s. 146-147.

¹³ Anayasa Mahkemesinin 15.10.2009 tarih ve 2006/124 E, 2009/146 K sayılı kararı, R.G. Tarih: 08.01.2010-S. 7456.

hak ve hürriyetleri gerçekleştirmek, adaleti ve hukuk güvenliğini sağlamak amacıyla kullanılmalıdır¹⁴.

Hukuk devleti ilkesine göre devletin organları, egemenliklerini, Anayasa ve kanunlara bağlı olarak ancak insan onurunu korumak, temel hak ve özgürlükleri gerçekleştirmek için adaleti ve hukuk güvenliğini sağlamak için kullanabilirler¹⁵.

Bir hukuk devletinde kanunların insan onurunu korumak, temel hak ve özgürlükleri gerçekleştirmek için sadece görünürde olması yeterli değildir. Bu kanunların topluma hakim olmasının sağlanması ve uygulamasının denetlenmesi gerekmektedir¹⁶.

Hukuk devletinde toplumdaki gelişmelere ayak uydurmak için yeni kanunların düzenlenmesi yapılırken kanunların çok sık değiştirmeye müsait olmaması sağlanmalıdır. Mevcut kanunlarda sürekli oynama yapmak toplumun hukuka olan güvenini zedelediği gibi toplumda kanunların özensiz yapıldığı düşüncesini ortaya çıkartır¹⁷.

Ülkemiz bir hukuk devleti olması nedeniyle, idarenin adli kolluk eliyle gerçekleştirdiği olay yeri inceleme işlemleri, Anayasaya ve diğer tüm hukuksal mevzuata uygun olarak yapılmak zorundadır.

Hukuk devletinin üç temel unsuru vardır. Bunlar aşağıdaki başlıklar altında tartışılacaktır.

1. İnsan Haklarının Gerçekleştirilmesi

İnsanlar arasında ırk, din, renk, yaş, cinsiyet, siyasi düşünce ve felsefi inanç ayırımı yapılmadan kişinin doğumuyla birlikte sırf insan birey olmasından kaynaklı

¹⁴ ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ SIRMA/ SAYGILAR/ ALAN, s.103.

¹⁵ ÖZTÜRK, Bahri/ ERDEM, Mustafa Ruhan; *Uygulamalı Ceza Hukuku Ve Güvenlik Tedbirleri* Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011, s. 40.

¹⁶ ERYILMAZ, Mesut Bedri; s. 76.

¹⁷ ERYILMAZ, Mesut Bedri; s. 77.

sahip olduğu veya olması gerektiği hakların bütününe “İnsan Hakları” denir. Hukuk Devleti olunmasının en önemli özelliklerinden birisi de insan haklarının tam olarak uygulanmasıdır¹⁸.

İnsan hakları kavramı, Anayasa ve uluslararası hukuk kavramları olarak görülmektedir. Bir yandan devlet organlarına karşı insan hakları korunurken diğer yandan insan kişiliğinin geliştirilmesi de esastır¹⁹.

Temel insan hakları, uluslararası sözleşmeler ve Anayasamızda garanti altına alınan yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı hakkı, sağlık hakkı, eğitim hakkı, dilekçe hakkı, özel yaşamın gizliliği hakkı, konut dokunulmazlığı hakkı, seçme ve seçilme hakkı olarak karşımıza çıkar.

Ayrım gözetmeksizin ırkı, rengi, cinsi, dili, dini ne olursa olsun herkes insan haklarına sahiptir; suçlular, çocuklar, kadınlar, erkekler, Afrikalılar, Avrupalılar, mülteciler, işsizler, öğretmenler, sanatçılar, işçiler, vb. herkes insandır. Bir devlet, insan haklarına uygulamada gerçekleştirdiği oranda hukuk devleti olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle bu hakları uygulamada gerçekten kullanıldığı ülkelere hukuk devleti denilmektedir²⁰.

Türkiye de insan haklarını koruma altına almak amacıyla birçok uluslararası sözleşmeye taraf olmuştur. Bunların başlıcaları; İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme, Her Türü Irk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesine Dair Uluslararası Sözleşme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa Sosyal Tüzüğü'dür²¹.

¹⁸ TEZCAN, Durmuş/ ERDEM, Mustafa Ruhan/ SANCAKDAR, Oğuz/ ÖNOK, Rifat Murat; **İnsan Hakları El Kitabı**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2010, s. 30–34.

¹⁹ GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref/ GÖLCÜKLÜ, A. Feyyaz/ **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması**, Turhan Kitabevi, 6. Bası, Ankara 2005, s. 3

²⁰ ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ SIRMA/ SAYGILAR/ ALAN, s.104

²¹ GÜLMEZ, Mesut; “2000’in Başında, İnsan Hakları Sözleşmeleri ve Türkiye'nin Onay Durumu” yayin.todaie.gov.tr/goster.php?Dosya=MDO5MDQ4MDU3MDU1MDU2.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 1948 yılında hazırlanmış, 1949 yılında (10) Avrupa Ülkesinin katılımıyla Avrupa Konseyi oluşturulmuş, 4 Kasım 1950 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi imzaya açılmış, 3 Eylül 1953 tarihinde sözleşmenin yürürlüğe girmiştir. Türkiye ise 10 Mart 1954 tarihinde Türkiye sözleşmeyi onaylamıştır. 1959 yılında Avrupa İnsan Hakları Konseyi Kurulmuş, 28 Ocak 1987 tarihinde devletler aleyhine bireysel başvuru hakkı tanınmış, 21 Ocak 1990 tarihinde Türkiye mahkemenin zorunlu yargılama yetkisini kabul etmiştir. 1 Kasım 1998 tarihinde ise 11. protokolün yürürlüğe girmesi ile birlikte tam zamanlı bir AIHM kurulmuştur. 15 Ocak 2003 tarihinde ise Türkiye, savaş ve yakın savaş halleri dışında idam cezasını kaldırılmasını düzenleyen 6. protokolü onaylamıştır²².

Ülkemizdeki insan haklarının kurumsal anlamda tarihsel gelişimine bakıldığında 90'lı yıllardan günümüze birçok olumlu gelişme olduğu görülmektedir. 1990 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu kurulmuş, 1991 yılından itibaren insan haklarının takip ve koordinasyonu ile ilgili Devlet Bakanı görevlendirilmeye başlanmış, 1997 yılında, bir Başbakanlık Genelgesi ile insan hakları ile ilgili konularda görevli Devlet Bakanının başkanlığında Başbakanlık, Adalet, İçişleri ve Dışişleri Bakanlığı Müsteşarlarının katılımıyla İnsan Hakları Koordinatör Üst Kurulu kurulmuştur. 1998 yılında, danışma organı olarak çalışmak ve BM İnsan Hakları Eğitimi Dünya Programı amaçları doğrultusunda çalışmalar yapmak üzere İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi kurulmuştur²³.

Ülkemizde 2000 yılında ise il ve ilçelerde “İnsan Hakları İl ve İlçe Kurulları” kurulmuş ve bu kurullar 23 Kasım 2003 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan yönetmelikle yeniden yapılandırılmıştır. Bu kurullarda, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi için çalışmalar yapılmakla birlikte, vatandaşlara hoşgörülü ve

²² <http://www.aihmbasvuru.com/78-basliklar/72-aihm-tarihce.html> (Erişim Tarihi: 20.08.2013)

²³ AYDIN, Fatih; İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesiyle Görevli Ulusal Kurumlar, Yüksek Lisans Tezi, 2010

<http://www.ihb.gov.tr/dosyagoster.ashx?id=313>, (Erişim Tarihi: 20.09.2013), s. 73.

nezaketle yaklaşım ile, insan hakları ihlallerini önlenmesi için gerekli çalışmalar yapılmaktadır²⁴.

12.04.2001 tarih ve 4643 sayılı Kanun ile Başbakanlık Merkez Teşkilatı içerisinde ana hizmet birimi olarak İnsan Hakları Başkanlığı kurulmuş, İnsan Hakları Koordinatör Üst Kurulu ise, İnsan Hakları Üst Kurulu adı altında yeniden yapılandırılmıştır. İnsan Hakları Danışma Kurulunun oluşumu düzenlenerek ihlal iddialarını incelemek üzere de İnsan Hakları İhlali İddialarını İnceleme Heyetleri oluşturulabilmesine olanak tanınmıştır²⁵.

09.10.2013 tarih ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu ile; demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenlemiştir. Ayrıca bilgi edinme başvurusuyla ilgili yapılacak itirazlar üzerine, verilen kararları incelemek ve kurum ve kuruluşlar için bilgi edinme hakkının kullanılmasına ilişkin olarak kararlar vermek üzere Başbakanlık bünyesinde Bilgi Edinme ve Değerlendirme Kurulu kurulmuştur²⁶.

Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İzleme Kurulları, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Tüketici Hakları Kurulları, Terörle Mücadele Yüksek Kurulu, Kamu Denetçisi, Reklam Kurulu, Terörle Mücadelen Doğan Zararları Tespit Komisyonları da ülkemizde insan haklarını korumaya çalışan kurum ve kuruluşlardandır²⁷.

Anayasa'nın 148. maddesi 5982 sayılı Kanununun 18. maddesiyle değiştirilmiş ve Anayasa Mahkemesi'nin görevleri arasına bireysel başvuruların karara bağlanması da eklenmiştir. Anayasanın 148. maddesi ve 3 Nisan 2011 tarihinde yürürlüğe giren 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanununun 45. maddesine göre "*Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek*

²⁴ AYDIN, Fatih; 74

²⁵ AYDIN, Fatih; 75

²⁶ AYDIN, Fatih; s. 76-77.

²⁷ TEZCAN/ ERDEM/ SANCAKDAR/ ÖNOK, s. 527-537; AYDIN, Fatih; s. 78.

Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir.” Anayasa'nın Geçici 18. ve 6216 sayılı Kanun'un 76/a. maddesine göre 23 Eylül 2012 tarihinden sonra Mahkeme bireysel başvuruları kabul etmeye başlamıştır²⁸.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair 09.01.2013 tarih ve 6384 sayılı kanun ile bir komisyon kurulmuştur. Bu komisyon 23.09.2012 tarihi itibariyle AİHM'ne yapılan başvurulardan; ceza hukuku kapsamındaki soruşturma ve kovuşturmalar ile özel hukuk ve idare hukuku kapsamındaki yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı, mahkeme kararlarının geç veya eksik icra edildiği veya hiç icra edilmediği konulu başvurular hakkında karar verme yetkisine sahiptir.

2. Adaletin Sağlanması

Adalet, hukuki bir kavram olmakla birlikte, hakkın gözetilmesi ve yerine getirilmesi anlamına gelmektedir. Hakkı ile haksızın ayırt edilmesi adaletle sağlanmakta olup, bunun için herkesin kanun önünde eşit sayılması, herkese kişiliğini geliştirme olanağının verilmesi, buna engel maddi ve manevi engellerin ortadan kaldırılması, her türlü imtiyazın ve keyfiliğin reddedilmesi gerekmektedir. Bu sayılan hususları yerine getiren ve adil olan devleti hukuk devleti olarak adlandırabiliriz²⁹.

3. Güvenliğin Temin Edilmesi

Hukuk devletinde yaşayan vatandaşların güvenlikleri devletin güvencesindedir. Devlet kurduğu emniyet teşkilatlarıyla vatandaşlarının güvenliğini sağlamak zorundadır. Emniyet teşkilatları da kanunlara bağlı olarak çalışmak zorundadır. Vatandaşların güvenliğinin tehlikeye sokulması ya da onlara karşı bir suç

²⁸ KILINÇ, Bahadır/ ÇAĞATAY, Mustafa/ ATASOY, Hakan; “2011-2012 Yılı Hakim Savcı Adayları Ders Notları”, www.taa.gov.tr/dosya/egitim_materyali/bireysel_basvuru.doc (Erişim Tarihi: 25.08.2013), s. 8.

²⁹ ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ SIRMA/ SAYGILAR/ ALAN, s.104.

işlenmesi durumunda emniyet teşkilatları ve Cumhuriyet savcıları gerekli tedbirleri almaktadır.

Emniyet teşkilatları hukuk devletinde vatandaşların yaşama hakkı olmak üzere, can ve mal güvenliğini korumakla yükümlüdür. Bunların sağlanamaması ya da eksik sağlanması durumunda devlet vatandaşına karşı sorumlu olacaktır.

Etkin bir olay yeri inceleme sonucu elde edilecek deliller hem şüphelilerin adil yargılanmasında, hem de vatandaşların güvenliklerinin temin edilmesinde önemli rol oynayarak hukuk devleti ilkesinin gereği de yerine getirilmiş olacaktır.

B. İnsan Haysiyetinin Korunması (Dokunulmazlığı) İlkesi

Doktrinadaki görüşe göre insan haysiyeti; “bilinçli olma, kendi kaderini tayin etme ve kendi çevresini şekillendirme yeteneği veren ve kişiliksizliği ortadan kaldıran ruh, manevi güç” olarak karşımıza çıkar³⁰.

İnsan haysiyeti uluslararası anlamda sözleşmelerle koruma altına alınmıştır. Bunların bir kısmı; İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Kişisel ve Siyasal Haklara Dair Uluslararası Sözleşme, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara Dair Uluslararası Sözleşme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve protokolleri, Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme, Kadınların Siyasal Haklarına İlişkin Sözleşme, Angaryanın Kaldırılmasına Dair Sözleşme, Çocuk Hakları Bildirgesi, Bütün Kişilerin İşkenceden ve Zulmedici, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Ceza ve İşlemlerden Korunmasına İlişkin Bildiri'dir³¹.

İnsan haysiyeti, Anayasamızın 17/3. maddesinde; “kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya ve muameleye tabi tutulamaz” şeklinde yer alarak, gelişen toplumların en önemli unsuru olan insan haysiyeti Anayasamızca da benimsenmiştir. Hangi cezaların ve muamelenin insan haysiyetini kırıcı olduğu kişiye, topluma ve zamana göre değişmekle birlikte,

³⁰ ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ SIRMA/ SAYGILAR/ ALAN, s.108.

³¹ KAPANİ, Münci; Kamu Hürriyetleri, Yetkin Yayınları, Yedinci Baskı, Ankara 1993, s. 62-75.

soruşturma ve kovuşturma makamları işlemlerini gerçekleştirirken insan haysiyetine saygılı davranmak zorundadır³².

Devlet insan haysiyetine dokunmamak için pasif davranışın dışında aktif şekilde korumak için güncel ve potansiyel tehditleri önlemeli, gerekli tedbirleri almalıdır³³.

İnsan haysiyeti sadece hukuk devletinde ileri sürülebileceğinden sınırlarının da yine hukuk devleti tarafından kanunlarla çizilmesi gerekmektedir³⁴.

Türkiye Cumhuriyeti, Anayasasında belirtildiği ve benimsendiği üzere bir hukuk devletidir. Bir hukuk devletinin de en önemli görevi egemen olduğu toplum bireylerinin haysiyetlerine dokunulmasına müsaade etmemesidir. Hukuk devletinde müdahale ise, ancak konulan kurallarla vücut bulur.

C. İşkence Yasağı

İşkence; kamu görevlileri veya onun himayesindeki kişiler tarafından adli soruşturmaya yön verecek şekilde kişileri bir şeye zorlamak maksadıyla fiziksel ya da psikolojik şiddete maruz bırakmak suretiyle insan onuru ile bağdaşmayan muameleler yapmayı ifade etmektedir³⁵.

Uluslararası sözleşmelerde ve mevzuatımızda işkence yasaklanmıştır. İşkence yasağı İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 5. maddesinde hiç kimseye işkence yapılamayacağı, zalimce, insanlık dışı veya onur kırıcı davranışlarda bulunulamayacağı ve ceza verilemeyeceği, AIHS'nin 3. maddesinde hiç kimsenin işkence, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yapılamayacağı ve cezaya tabi tutulamayacağı hüküm altına alınmıştır.

³² ERYILMAZ, Mesut Bedri; s. 80.

³³ ÖZBEK, Veli Özer/ KANBUR, Mehmet Nihat/ DOĞAN, Koray/ BACAKSIZ, Pınar/ TEPE, İlker; **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara 2012, s. 80.

³⁴ ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ SIRMA/ SAYGILAR/ ALAN, s.108.

³⁵ TEZCAN/ ERDEM/ SANCAKDAR/ ÖNOK, s. 127.

5271 sayılı CMK m. 148’de işkence altında ifade alınması yasak sorgu hali sayılarak 5237 sayılı TCK m.94 vd’de işkence suç olarak düzenlenmiştir. Sanık lehine olarak yorumlanabilen TCK m.43/son kapsamındaki zincirleme suç hükümleri dahi işkence suçunu kapsam dışı bırakmıştır. Görüldüğü üzere işkence gibi bir muamele, insan onuruna yakışmayacak bir hareket olduğundan uluslararası platformun da hassasiyetle yaklaştığı bir durumdur.

Ceza yargılamasında işkence ile elde edilen delilerin hiçbir şekilde geçerliliği bulunmamaktadır. CMK’ nın 148. maddesinde şüphelinin ve sanığın beyanının özgür iradesine dayanması gerektiği, bunu engelleyici nitelikte kötü davranma, işkence, ilâç verme, yorma, aldatma, cebir veya tehditte bulunma, bazı araçları kullanma gibi bedensel veya ruhsal müdahalelerin yapılamayacağı, bu yasak usullerde elde edilen ifadelerin rıza ile verilmiş olsa da delil olarak değerlendirilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. İşkence ile elde edilen delil, delil yasakları kapsamına alınmıştır.

TCK’nın 94. maddesinde; bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışları gerçekleştiren kamu görevlisi hakkında üç yıldan on iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunacağı düzenlenmiştir.

Suç ve suçlularla mücadelede teknolojik gelişmelere ayak uydurulmak suretiyle şüpheliden delile değil, delilden şüpheliye gidilmelidir. Etkili bir soruşturma ve olay yeri incelemesi yapıldığı takdirde şüphelilerin işkenceye veya tehdide maruz bırakılarak suçu kabul ettirilmek istendiğine dair iddia ve ithamlarda da ortadan kalkacaktır³⁶.

³⁶ **KAYGISIZ**, Mustafa; **Adli Bilimler**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2005, s. 24-25.

D. Adil Yargılanma Hakkı

Bir hukuk devletinde kişinin hakkı zedelendiğinde bu hakkını geri alabilmek için vicdanlarıyla karar verebilen bağımsız ve tarafsız hâkimlere başvurmalıdır. Bağımsız ve tarafsız hâkimlerin karar verdiği mahkemeler, hukuk devleti ilkesi gereğince kanunla kurulmuş olmalıdır. Yargılama istisna durumlar haricinde aleni bir şekilde yargılama yapılmalıdır. Bu uygulamanın bütün yargı kollarında olması ve uygulanması gereklidir. Ceza yargılamasında ise kamuyu temsil eden savcının kamu gücünü kullanması sebebiyle sanığın daha güçsüz olduğu açık olduğu nedenle bu dengeleme kanun tarafından yerine getirilecektir³⁷.

Adil yargılamada iddia ve savunma makamını eşit olması gerekmektedir. Sanığa müdafii verme zorunluluğu olmalı, savunma hakkının kısıtlanmaması, iddia makamının yeri geldiğinde masumiyet karinesi gereğince sanık lehine talepte bulunması, yargılamanın en başından hükmün açıklanmasına kadar sanığın masum olduğuna inancın olması gerekmektedir³⁸.

Adil yargılanma ilkesi AİHS'nin 6. maddesinde düzenlenmiştir. Maddeye göre; "Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir."

AY'nın 36. maddesine göre "Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir".

CMK'nın 160. maddesine göre; Cumhuriyet savcısı ihbar veya başka bir suretle suçun işlendiği izlenimini veren bir hali öğrenir öğrenmez kamu davasını

³⁷ ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ SIRMA/ SAYGILAR/ ALAN, s.113, ERYILMAZ, Mesut Bedri; s. 266, CENTEL/ZAFER, s. 136.

³⁸ ERYILMAZ, Mesut Bedri; s. 266, CENTEL/ ZAFER, s. 136.

açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar ve maddi gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür.

CMK'nın yargılamanın yenilenmesini düzenleyen 311. maddesinde; adil yargılanma ilkesinin ihlalinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olmasının yargılamanın yenilenmesi hallerinden bir olarak düzenlendiğini görmekteyiz.

Adil yargılanma hakkı kişinin bağımsız bir hâkim önünde savunma hakları kısıtlanmadan delillerini serbestçe ileri sürdüğü, hukuka aykırı olan delillerin kullanılmadığı, olay yerinden hukuka uygun bir şekilde toplanmış delillerle beraber makul süre içerisinde kanun yolları açık bir muhakeme düşünülmelidir.³⁹

Sonuç olarak; olay yeri incelemesinin eksik ya da kanuna aykırı yapılması durumunda etkili soruşturma koşulları yerine getirilmediğinden AIHS'nin ihlali ile karşı karşıya kalınacaktır.

II. KAVRAM

A. Tanım

Olay, “Ortaya çıkan, oluşan durum, ilgi çeken veya çekebilecek nitelikte olan her türlü iş, hadise, vaka” olarak tanımlanmaktadır⁴⁰.

Ceza Hukukuna göre olay, kanunlarda suç olarak düzenlenen eylemlerin gerçekleştirilmesidir. Bir olayın suç sayılabilmesi için ceza kanunlarına göre yasak

³⁹ DEMREN DÖNMEZ, Burcu, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Çapraz Sorgu”, Seçkin, Ankara 2007, s. 58-59

⁴⁰ Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, 11. Baskı, Ankara 2011, s. 1796.

sayılan bir eylem olması ve bunun hukuka aykırı ve kusurlu olarak hayata geçirilmesi gerekmektedir⁴¹.

Olay yeri ile, suç adını verdiğimiz hukuka aykırı, kusurlu tipik hareketin dış dünyada gerçekleştiği ve/veya tipik neticenin ortaya çıktığı yer kastedilmektedir. Olay yeri sadece tipik hareketin gerçekleştiği veya neticenin gerçekleştiği yer ile sınırlı tutulmayıp failin kaçış yönünün de ortaya konulduğu alanı kapsamaktadır. Bu inceleme kapsamında olayın işleniş tarzını mağdur ve sanıklar ile ilişki ve maddi delillerin tespit edilebilmesine hizmet eder. Kısaca, suçun işlendiği dinamik bölgeye “olay yeri” denir⁴².

Bu noktada olay yeri ile ilişkili diğer önemli kavramlardan da bahsetmek gerekmektedir. Zira olay yeri incelemesi doğrudan şüphelinin tespiti ve şüphelinin atılı suçu işleyip işlemediği yönündeki delilleri toplamak ile ilgilidir. Bu nedenle öncelikle şüpheli, sanık ve mağdur kavramı daha sonra suçüstü kavramı, bulgu, delil gibi kavramlar üzerinde durulacaktır.

CMK'nın 2. maddesine göre şüpheli; soruşturma evresinde, suç şüphesi altında bulunan kişi, sanık ise kovuşturma evresinde suç şüphesi altında olan kişi olarak tanımlanmaktadır.

Şüpheli ile sanık arasındaki temel fark, üzerlerine atılı suç şüphesinin yoğunluğudur⁴³. Şüphelinin hakkında kamu davası açıldığında aldığı isim olan sanıklık kavramında şüpheliye oranla daha fazla suç şüphesi mevcuttur.

Mağdur ise suçtan doğrudan zarar gören kişidir. Mağdur bir taraftan olayın tanığı olduğu için olay hakkında en detaylı bilgi sahibi olanlardan birisidir⁴⁴.

CMK'nın 2. maddesindeki tanıma göre ise suçüstü;

⁴¹ **KARAKUŞ**, Oğuz/ **ÜNAL**, Bülent; “**Olay Yeri İnceleme**”, **Kriminalistik**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, s. 9.

⁴² **BAYER**, Metin; **Olay Yeri İnceleme Kriminal Laboratuvar Analizleri**, Songür Yayıncılık, Ankara 2003, s. 27.

⁴³ **ERYILMAZ**, **Mesut Bedri**; s. 361.

⁴⁴ **ERYILMAZ**, **Mesut Bedri**; s. 365.

1. İşlenmekte olan suçu,
 2. Henüz işlenmiş olan fiil ile fiilin işlenmesinden hemen sonra kolluk, suçtan zarar gören veya başkaları tarafından takip edilerek yakalanan kişinin işlediği suçu,
 3. Fiilin pek az önce işlendiğini gösteren eşya veya delille yakalanan kimsenin işlediği suçu
- ifade eder.

Olay yerinden elde edilen her türlü maddeye bulgu adı verilirken, bu bulgular ceza soruşturması ve kovuşturmasındaki hukuksal sorunu çözebilmek için ispat aracı olarak değerlendirilebiliyorsa delil adını alır. Delilin kelime anlamı ise insanı aradığı gerçeğe ulaştırabilecek iz ve emaretdir⁴⁵. Ceza soruşturmasında deliller suçun işleniş şekli ve kim tarafından işlendiği maddi gerçeğini ortaya çıkarmaya çalışan ispat araçlarıdır. Ancak bir delile itibar edilebilmesi için yasal yollardan elde edilmiş olma şartı vardır.

Maddi delil; suç mahallinden toplanan, gözle görülür elle tutulur, failin kimliğinin tespitine yarayan, suçun işleniş şekline olanak sağlayacak, mahkemeye fiziki olarak sunulabilecek canlı veya cansız her türlü nesne ve ize verilen isimdir⁴⁶.

Şüpheli, sanık, tanık, bilirkişi ve uzmanların aşamalarda verdikleri beyanları beyan delili olarak adlandırılır⁴⁷. Beyan delili olay yeri inceleme açısından önemlidir. Örneğin; kolluk görevlileri olay yerinde inceleme yaparken olay yerinde bulunan tanıklardan bilgi alarak olayın oluş şekline göre bir inceleme yapabilirler. Bu tanıkların isimlerine olay tutanağında da yer verilebilir. Duruma göre olay yerindeki tanıklar ifadeleri alınmak üzere derhal kolluk birimine götürülür.

Olay yeri mutlak suretle suçun işlendiği alanın dışında daha geniş yorumlanmalıdır. Olayla ilgisi olan her yer incelenmelidir. Bazı olay yerleri suçun meydana gelmediğini ortaya çıkarmak için de incelenebilir. Örneğin; cinayet

⁴⁵ Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, s. 617.

⁴⁶ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 31.

⁴⁷ ERYILMAZ, Mesut Bedri; s. 639.

olaylarında cesedin bulunduğu yere ek olarak; cinayetin planlandığı yer, cinayetin işlendiği yer, cesedin gizlendiği yer, silahın saklandığı yer, cesedin taşınmasında kullanılan araç meydana geldiği yer gibi diğer yerlerde olay yeri olarak kabul edilir⁴⁸.

B. Ceza Muhakemesi Kanunu Bakımından Önemi

Ceza muhakemesinde karar verilmesini sağlamak amacıyla delillerin karar mercileri önünde hazır edilmesine delil toplama denir. Ceza muhakememizde delil serbestisi ilkesi benimsendiği nedenle maddi gerçeğin ortaya çıkarabilmesi için hukuka aykırı olmayan her şey delil olarak kabul görecektir⁴⁹.

Kamu davası açılması için en azından yeterli şüphe oluşturacak düzeyde delil bulunması gerekirken, mahkumiyet hükmü kurulabilmesi için şüpheye yer bırakmayacak düzeyde delil olması ve hâkimin sanığın suçlu olduğuna dair vicdani kanaat oluşturması gerekir. Hâkim vicdani kanaate ulaşıırken istediği delili nazara alıp istediğini almama serbestisine sahiptir. Hangi delilin olayın hangi yönünü aydınlattığını görecektir ve değerlendirecek olan hâkimdir. Hâkim istediği delile üstünlük sağlayabilme yetkisine sahiptir. Bu özgürlük keyfiyet anlamında da değildir. Hâkim hangi delile neden dayandığını açıkça ortaya koymak zorundadır⁵⁰.

Olay yeri incelemesi sonucu elde edilen delilin ispat aracı olarak soruşturma ve kovuşturma aşamasında kullanılabilmesi için usulüne uygun olarak toplanması gerekmektedir. Diğer bir ifade ile adli kolluk ve soruşturma makamlarınca hukuka uygun olarak hareket edilmesi gerekir.

“Hukuk devleti esaslarına uygun olarak yürütülen ceza muhakemesinde delil elde edilmesi ve değerlendirilmesi işlemlerine getirilen sınırlamalara delil yasakları denmektedir”⁵¹.

⁴⁸ WHITE, Peter; **Crime Scene to Court The Essentials of Forensic Science**, UK 2010, s. 26-27.

⁴⁹ ERYILMAZ, Ali; **Ceza ve Disiplin Hukukunda Hukuka Aykırı Delil**, Hukab Yayınları, Ankara 2013, s.31

⁵⁰ ERYILMAZ, Mesut Bedri; s. 634-635.

⁵¹ ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ SIRMA/ SAYGILAR/ ALAN, s.363.

CMK'daki şartlara aykırı olarak toplanan deliller CMK'nın 289/1-i maddesine göre hükme esas teşkil edemez. Bu durum hukuka kesin aykırılık halleri olarak düzenlenmiştir. Aksini kabul etmek verilebilecek mahkumiyet için mutlak bozma nedeni oluşturur. Bu düzenleme yapılırken insan temel hak ve hürriyetler koruma altına alınmaya çalışılmaktadır⁵².

C. Kriminalistik Açısından Önemi

Günümüzde gelişen teknolojinin etkisiyle suçlar her geçen gün daha profesyonel ve karmaşık yöntemlerle işlenmektedir. Ülkemizde adalet teşkilatı kapsamında adli kolluk, suç ve suçluyu tespit etmek ve suçu işlediğini ispat etmek için büyük bir gayret ile çalışmaktadır. Bu sebeple delilleri tespit etmek, değerlendirmek ve ortaya çıkan verilerden sanığa ulaşmak hukuk devletinin temel gereklerindedir. Suç analizinde delilden sanığa ulaşmak çok önemlidir.

Kriminalistik; "Suçun ortaya çıkarılmasında ve tanısında, meydana gelen olaylarda, suç ve suçlunun kimliğinin belirlenmesinde bilimsel yöntem ve araçların kullanılmasını, bilimsel yöntemlerle suç olgusunun ispatlanmasını sağlayan bilim dalıdır"⁵³.

Başka bir tanıma göre de; Kriminalistik adli bilimlerin bir alt dalı olan ve adli bir olay meydana geldikten sonra olay ile ilgili delilleri toplayıp değerlendirmenin bütün aşamalarını kapsayan, teknik bir delil tespit bilimidir⁵⁴.

Kriminalistik; eylemi ortaya çıkartmayı, fail belli değilse faili tespit etmeyi ve failin işlediği iddia olunan yakalamayı ve bu failin eylemini ispat etmeyi amaçlar⁵⁵.

Bir başka tanımla kriminalistik eşyayı konuşurma sanatıdır. Elde edilen eşyalar üzerindeki delillerin tespitiyle fail ve olay hakkında bilgi sahibi olunur.

⁵² ERYILMAZ, Ali; s. 29; ÖZTÜRK/ TEZCAN/ ERDEM/ SIRMA/ SAYGILAR/ ALAN, s.364.

⁵³ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 26.

⁵⁴ KARAKUŞ/ ÜNAL; s.3

⁵⁵ DEMİRBAŞ, Timur; **Kriminoloji**, 4. Baskı, Ankara 2012, s. 49.

Kriminalistik bilimi kapsamında delilleri analiz edebilmek için sağlıklı bir olay yeri incelemesi yapmak son derece önemlidir.

Olay yeri inceleme kısaca delil araştırması, delil tespiti ve delil toplama işlemleri olduğundan, olay yeri incelemesi kriminalistik bilimin alt bir dalıdır.

Olay yeri incelemesi, kriminal soruşturmanın ilk ve en önemli basamağıdır. Failin kim olduğunu tespit etmek için parmak izi, avuç izi, DNA vb. teşhise olanak sağlayacak diğer vücut izleri kriminalistikte temel araçlardır. Fail, mağdur ve mekanın birbiriyle ilişkisini sağlamak gerekmektedir. Kriminalistik bilimin ilgilendiğı delil elde etme yöntemleri, ilgilinin özgürlük alanlarına müdahaleden daha çok kişilerin vücut dokunulmazlıkları veya şahsa sıkı sıkıya bağı kişisel haklar ile ilişkilidir.

III. OLAY YERİ İNCELEMESİNİN KAYNAKLARI

A. Anayasa

Anayasamızda olay yeri incelemesini ilgilendiren birçok madde bulunmaktadır.

Anayasamızın 15. maddesinde “....kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; kimse din, vicdan, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz ve bunlardan dolayı suçlanamaz; suç ve cezalar geçmişe yürütülemez; suçluluğı mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz” hükmünden de anlaşılacağı üzere, Anayasa suçluluğun ispatı bakımından temel hak ve hürriyetleri ihlal etmeden, hukuka uygun olarak delillerin toplanmasını güvenceye bağlamıştır.

Anayasamızın 17. maddesinde “Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi

deneylere tabi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz....” hükmünden de anlaşılacağı üzere, hiç kimseye işkence ve eziyet yapılarak suçun ve suçlunun açığa çıkartılamayacağı, şahıslar “suçu ben işledim beni cezalandırın” dese dahi suçla şüphelinin irtibatının delillerle ispatlanması gerektiğinden bahsedilmiştir.

Anayasamızın 19. maddesinde “...Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir. Hâkim kararı olmadan yakalama, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde yapılabilir; bunun şartlarını kanun gösterir...” hükmü gereğince, delillerin usulünce korunması, toplanması, delillerin yok edilmesinin, değiştirilmesinin önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınması ve irtibatlandırılması ile gerçek suçlu veya suçluların tespit edilmesinin hedeflendirilmesinin gerekli olduğu belirtilmiştir.

Anayasamızın “Özel Hayatın Gizliliği” başlıklı 20. maddesindeki “Milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kağıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar” şeklindeki düzenlemesi ile delillerin ne şekilde elde edilebileceğinden ve el konulmasından bahsedilmektedir. Koruma tedbirlerinin uygulanmasında dikkat edilecek Anayasal güvenceler ortaya konulmuştur.

Anayasamızın “Konut Dokunulmazlığı” başlıklı 21. maddesinde “suç işlenmesinin önlenmesine bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de

kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin konutuna girilemeyeceği, arama yapılamayacağı ve buradaki eşyaya el konulamayacağı, yetkili merciin kararı yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulacağı, hâkim, kararını el koymadan itibaren kırk sekiz saat içinde açıklayacağı, aksi halde, el koymanın kendiliğinden kalkacağı” düzenlenmiştir. Böylelikle konutlarda yapılacak delil araştırmasında hâkim kararına gerek olurken suç mekanı olan yerlerde yapılacak olay yeri incelemesi için hâkim kararına gerek yoktur.

Anayasamızın 38/4, 5, 6. maddesinde “.....Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz. Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz. Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez.....” hükmü gereğince hiç kimsenin suçu sabit oluncaya kadar suçlu sayılamayacağı, ikrara ve delil göstermeye zorlanamayacağı, hukuka aykırı olarak elde edilmiş bulgu ve delillerin kabul edilemeyeceği açık ve net olarak belirtilmiştir.

Ayrıca, 2001 yılında Anayasa'nın 38. maddesinde yapılan bir ilaveyle “Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez” hükmüyle delillerin kanuni yollardan elde edilmesi gerektiği hükme bağlanmıştır. Delil yasaklarının önemi temel hak ve özgürlükler kapsamında güvence olarak belirtilmiştir.

Anayasamızın 138. maddesinde “Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler.” hükmünden de anlaşılacağı üzere anayasamız vicdani delil sistemini kabul etmiştir. Görülüyor ki; vicdani kanaat ancak hukuka uygun olarak elde edilmiş delillere dayanılarak oluşturulabilir.

Bir hukuk devletinde her işlem başta Anayasa olmak üzere kanun ve ilgili mevzuata uygun olarak yapılmak zorundadır. Olay yeri incelemesinin de bu anlamda

Anayasaya ve ilgili mevzuata uygun olarak düzenlenmesi gereklidir. Aksi halde inceleme işlemleri her soruşturma birimin keyfi uygulamalarına maruz kalabileceği gibi ve yeterince inceleme yapılamamasına neden olabilir.

B. Ceza Muhakemesi Kanunu

CMK'nin 160 ve 161. maddelerinde savcının genel soruşturma yetkisi düzenlenmiştir. Bu çerçevede savcının bu görevi adli kolluk aracılığı ile gerçekleştireceği ve dosya kapsamında delillerin toplanması ve muhafaza altına alınması düzenlenmiştir.

CMK'nın 160. maddesine göre; Cumhuriyet savcısı ihbar veya başka bir suretle suçun işlendiği izlenimini veren bir hali öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar ve maddi gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür.

CMK'nın 161. maddesinde Cumhuriyet savcısının, doğrudan doğruya veya emrindeki adli kolluk görevlileri aracılığı ile her türlü araştırmayı yapabileceği ve adli kolluk görevlilerinin, el koydukları olayları, yakalanan kişiler ile uygulanan tedbirleri emrinde çalıştıkları Cumhuriyet savcısına derhal bildirmek ve bu Cumhuriyet savcısının adliyeye ilişkin bütün emirlerini gecikmeksizin yerine getirmekle yükümlü oldukları düzenlenmiştir. Bu çerçevede olay yerine intikal eden kolluk görevlileri derhal durumu Cumhuriyet savcısına bildirecek ve gerekli tedbirleri aldıktan sonra Cumhuriyet savcısının talimatı ile olay yeri incelemesi yapacaktır.

CMK'nın 164. maddesine göre; 4.6.1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun 8, 9 ve 12. maddelerine göre polis, 10.3.1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununun 7. maddesine göre

Jandarma 2.7.1993 tarihli ve 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 8. maddesine göre Gümrük Muhafaza ve 9.7.1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun 4. maddesine göre Sahil Güvenlik görevlileri adli kolluk olarak karşımıza çıkar. Soruşturma işlemleri, Cumhuriyet savcısının emir ve talimatları doğrultusunda öncelikle bu kolluk birimlerine yaptırılır⁵⁶.

CMK'nın 75. maddesinde şüpheli veya sanığın beden muayenesi ve vücudundan örnek alınmasına ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir. Buna maddeye göre; bir suça ilişkin delil elde etmek için şüpheli veya sanık üzerinde iç beden muayenesi yapılabilmesine ya da vücuttan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınabilmesine; Cumhuriyet savcısı veya mağdurun istemiyle ya da re'sen hâkim veya mahkeme, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilebileceği, Cumhuriyet savcısının kararının, yirmi dört saat içinde hâkim veya mahkemenin onayına sunulacağı, Hâkim veya mahkemenin, yirmi dört saat içinde kararını vereceği, onaylanmayan kararların hükümsüz kalacağı ve elde edilen delillerin kullanılamayacağı, iç beden muayenesi veya vücuttan kan veya benzeri biyolojik örnekler alınması, ancak tabip veya sağlık mesleği mensubu diğer bir kişi tarafından yapılabileceği, üst sınırı iki yıldan daha az hapis cezasını gerektiren suçlarda, kişi üzerinde iç beden muayenesi yapılamayacağı, kişiden kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tükürük, tırnak gibi örnekler alınamayacağı, özel kanunlardaki alkol muayenesine ve kan örneği alınmasına ilişkin hükümlerin saklı olduğu düzenlenmiştir. Bu maddenin olay yeri incelemesiyle bağlantısını kuracak olursak olayla ilgili olan kişilerin tespiti amacıyla olay yeri incelemesi sırasında olay yerinden alınan ve kimlik tespitine yarayacak kan, doku, tırnak, parmak izi vb. örneklerin kime ait olduğunun tespiti ve kıyaslaması amacıyla yapılması gerekli bir işlemdir. Bu işlemin yapılmaması durumunda olay yerinden elde edilen bulguların kişilerle karşılaştırılması yapılamaz.

CMK'nın 78. maddesinde moleküler genetik incelemelere ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye CMK'nın 75 ve 76. maddelerinde

⁵⁶ Bu adli kolluk birimleri ile ; olay yeri incelemesi yapma yetkisi verilen sadece polis ve jandarmadır.

öngörülen işlemlerle elde edilen örnekler üzerinde, soy bağının veya elde edilen bulgunun şüpheli veya sanığa ya da mağdura ait olup olmadığının tespiti için zorunlu olması hâlinde moleküler genetik incelemeler yapılabilir. Alınan örnekler üzerinde bu amaçlar dışında tespitler yapılmasına yönelik incelemeler yasaktır. Bulunan ve kime ait olduğu belli olmayan beden parçaları üzerinde inceleme sadece hâkim kararı ile yapılabilir. Gecikmesinde sakınca olması hali şeklinde değerlendirilip Cumhuriyet savcısının emriyle kesinlikle yapılamaz. Kararda inceleme ile görevlendirilen bilirkişi açıkça gösterilir. Olay yerinden elde edilen kan ve doku örnekleri bu madde kapsamında incelemeye tabi tutulur. Bu karar alınmadan olay yerinde tespit edilen bulgular üzerinde moleküler ve genetik inceleme yoluyla kime ait olduğunun tespiti yapılamaz.

CMK'nın 127. maddesinde olay yeri incelemesi sırasında elde edilen delillere nasıl el konulacağı düzenlenmiştir. Madde metnine göre; Hâkim kararı üzerine veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşamadığı hallerde ise kolluk amirinin yazılı emri ile kolluk görevlileri, elkoyma işlemini gerçekleştirebilmektedir. Kolluk görevlisinin açık kimliği elkoyma işlemine ilişkin tutanağa geçirilmeli ve hâkim kararı olmaksızın yapılan elkoyma işlemi, yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulmalı, hâkim, kararını elkoymadan itibaren kırk sekiz saat içinde açıklamalıdır. Aksi hâlde elkoyma işlemi kendiliğinden kalkar. Olay yeri incelemesi sırasında elde edilen tüm deliller bu madde uyarınca hâkim onayına sunulmaktadır. Uygulamada olay yerinden elde edilen tüm delillere savcı talimatıyla el konulduğu için bu elkoyma işleminin ve delillerin geçerli olabilmesi için hâkimden onama kararı alınması gereklidir. Öncelikle el konulan delillerin nitelikleri tek tek yazılarak ilgili kolluk birimi tarafından savcılığa hitaben yazılan yazı üzerine elkoymanın onanması talep edilmektedir. Soruşturmayı yürüten ya da nöbetçi Cumhuriyet savcısı tarafından nöbetçi Sulh Ceza Mahkemesine başvurularak elkoymanın onanması kararı alınmaktadır.

CMK'nın 168. maddesinde "Olay yerinde görevine ait işlemlere başlayan adli kolluk görevlisi, bunların yapılmasına engel olan veya yetkisi içinde aldığı tedbirlere aykırı davranan kişileri, işlemler sonuçlanıncaya kadar ve gerektiğinde zor

kullanarak bundan men eder” şeklinde adli kolluğun olay yerinde aldığı tedbirlere uyulmaması halindeki yetkisini düzenlenmiştir. Bu düzenlemedeki amaç olay yeri incelemesi sırasında olay yerine ilgisiz kişilerin girmesini ve delillerin kaybolmasını engellemektir. Bu engelleme sırasında kolluk görevlileri tedbirlere uymayan ya da güvenlik şeridini aşmak isteyen kişileri yakalama ve zor kullanma yetkisine sahiptir. Zor kullanma sınırını aşan kolluk görevlileri hakkında ise TCK’nın 256. maddesi delaletiyle TCK’nın 86 ve 87. maddeleri uyarınca kamu davası açılacaktır.

Soruşturma evresinde yapılan tüm işlemlerin tutanağa bağlanması gerektiği CMK’nın 169. maddesinde hüküm altına alınmıştır. Soruşturma evresi yazılı olduğu için olay yeri incelemesinde yapılan bütün işlemler tutanak altına alınır ve imza edilir. Adli makamlar, görevleri sırasında gördükleri, duydukları ve yaptıkları her hususu tutanağa geçirmek zorundadırlar⁵⁷. Tutanak; işlemin yapıldığı yeri, zamanı ve işleme katılan veya ilgisi bulunan kimselerin isimlerini de içermelidir.

Ceza hukukunun uygulaması açısından delillerin bir takım niteliklere sahip olması gerektiği CMK’nın 206. ve 217. maddelerinde aranacak şartlar düzenlenmiştir.

CMK’nın 206/2. maddesinin a bendinde “ortaya konulan delilin kanuna aykırı olarak elde edilmesi durumunda reddolunacağı” belirtilmiştir. Deliller mevzuata uygun olarak toplandığı takdirde hukuka uygun olup hükme esas alınabilecektir. Bu nedenle olay yerinden toplanacak delillere yasal mevzuatlarda belirlenen usul ve kurallara göre uygun şekilde el konulacak, muhafaza edilecek ve analiz edilecektir.

CMK’da delilleri takdir yetkisinin Mahkemelere ait olduğu belirtilmektedir. Hâkimler, soruşturmadan ve kovuşturmadan elde edecekleri delile göre kanaat getirip karar vereceklerdir. CMK’ nın 217/1 maddesinde, “Hâkim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir. Bu deliller, hâkimin vicdani kanaatiyle serbestçe takdir edilir” hükmü yer almaktadır. Bu

⁵⁷ CENTEL/ ZAFER, s. 91.

maddedeki amaç mahkeme huzuruna getirilmeyen ve incelenmeyen bir delilin karara esas alınmamasıdır. Böylelikle olay yerinden somut olarak tespit edilmeyen bir delile dayanılarak karar verilemeyeceği anlaşılmaktadır.

CMK'nın 217/2. maddesi ise hâkimin takdir edeceği delillerin hukuka uygun bir şekilde elde edilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Buna göre “yüklenen suç, hukuka uygun bir şekilde elde edilmiş her türlü delille ispat edilebilir” denilmektedir.

Ceza soruşturması ve kovuşturmasının hangi esaslara göre yapılacağını düzenleyen CMK'nın olay yeri inceleme ile bağlantılı ve olay yeri incelemesi sırasında elde edilecek delillerin geçerliliğine dayalı birçok hususu hükme bağladığı görülmektedir. Olay yeri inceleme bir soruşturma işlemi olduğu nedenle CMK'nın 160 ve 161. maddelerinde tüm işlemlerin Cumhuriyet savcısının talimatıyla yapılacağını açıkça düzenlendiği görülmektedir. Cumhuriyet savcısı CMK'nın 164. maddesinde düzenlenen adli kolluk birimleri eliyle olay yeri incelemesini gerçekleştirebilecektir. Ancak bu konuda uzman birimler polis ve jandarmada mevcut olduğundan bu incelemeler polis ve jandarmanın olay yeri inceleme birimleri marifetiyle yapılmaktadır. CMK'deki delil elde etme yöntemleri dışında olay yeri incelemesi sırasında elde edilen delillerin kullanılmayacağı CMK'nın 206/2. maddesinde açıkça düzenlenmiştir.

C. Türk Ceza Kanunu

TCK'nın 257. maddesi “(1) Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan haller dışında, görevinin gereklerine aykırı hareket etmek suretiyle, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız bir menfaat sağlayan kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan haller dışında, görevinin gereklerini yapmakta ihmal veya gecikme göstererek, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız bir menfaat sağlayan kamu görevlisi, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır” şeklinde yasal düzenleme getirilmiştir. Bu düzenlemeyle olay yeri incelemesi sırasında kolluk görevlileri sırasında kasten veya ihmal suretiyle

TCK'nın 257. maddesi uyarınca “görevi kötüye kullanma suçunu işleme ihtimali mevcuttur Görevi kötüye kullanma suçu ile kolluk görevlileri görev alanına giren işleri hukuka uygun yapması açısından disipline sokmaktadır.

TCK'nın 281. maddesinde “(1) Gerçeğin meydana çıkmasını engellemek amacıyla, bir suçun delillerini yok eden, silen, gizleyen, değiştiren veya bozan kişi, altı aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Kendi işlediği veya işlenişine iştirak ettiği suçla ilgili olarak kişiye bu fıkra hükmüne göre ceza verilmez. (2) Bu suçun kamu görevlisi tarafından göreviyle bağlantılı olarak işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır. (3) İlişkin olduğu suç nedeniyle hüküm verilmeden önce gizlenen delilleri mahkemeye teslim eden kişi hakkında bu maddede tanımlanan suç nedeniyle verilecek cezanın beşte dördü indirilir” hükmünden anlaşılacağı üzere gerçeklerin ortaya çıkmasını engelleyecek delillerin yok edilmesinde nasıl cezai işlem uygulanıyorsa, aynı şekilde gizlenen delillerin teslim edilmesi durumunda suç nedeniyle verilecek olan cezada indirimle gidileceği açık olarak bildirilmiştir. Olay yeri inceleme sırasında ilgili kolluk görevlileri tarafından bu suç işlenirse cezanın ağırlaştırıcı hali söz konusu olacaktır. Delilin iadesi halinde yapılacak indirim etkin pişmanlık kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme ihtimali CMK'nın 100. maddesinde tutuklama nedenleri arasında düzenlenmiştir.

Emniyet Örgütü Disiplin Tüzüğüne göre; suç delillerini yok etmek, kasıtlı olarak yok olmasına neden olmak, saklamak veya saklanmasına yardımcı olmak meslekten çıkarma cezası olarak öngörülmüştür.

TCK'nın 284. maddesinde “(1) Hakkında tutuklama kararı verilmiş olan veya hükümlü bir kişinin bulunduğu yeri bildiği hâlde yetkili makamlara bildirmeyen kimse, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) İşlenmiş olan bir suçla ilişkin delil ve eserlerin başkaları tarafından saklandığı yeri bildiği hâlde yetkili makamlara bildirmeyen kimse, yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır. (3) Bu suçların kamu görevlisi tarafından göreviyle bağlantılı olarak işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır. (4) Bu suçların üstsoy, altsoy, eş veya kardeş tarafından

işlenmesi hâlinde, cezaya hükümlenmez” hükmü gereğince suç delillerini bildirmemenin de cezai yaptırımını bulunmaktadır.

Bu düzenlemelerin yapılmasındaki amaç; hukuka aykırı şekilde elde edilmiş veya değiştirilmiş delillerle yapılacak yargılanın adil yargılanmayı etkileyeceği, hâkimin yanlış karar vermesine neden olunacağı öngörülerek adaleti yanıltmanın önüne geçilmek istenmesidir. Maddi gerçek ancak hukuka uygun yöntemlerle elde edilen delillere dayanılarak ortaya çıkarılabilir.

D. Emniyet Teşkilatı Kanunu

Adli kolluk olarak da görev yapan ve olay yeri inceleme birimine sahip polis teşkilatı ETK hükümleri kapsamında kurulmuştur.

ETK’nın 9. maddesinde; “İdari polis, içtimai ve umumi intizamı temin etmekle mükellef olan kısımdır. Siyasi polis, Devletin umumi emniyetine taallük eden işlerle mükellef olan kısımdır. C) Adli polis; asgari tam teşekküllü bir polis karakolu bulunan yerlerde, adli işlerle uğraşmak üzere Emniyet Umum Müdürlüğüne kadrodan ayrılan bir kısımdır. Tam teşekküllü bir kadrodan daha az kuvvette olan polis teşekküllerinin tamamı veya bir kısmı adli polis olarak tefrik edilebilir” şeklinde ve ETK’nın 10. maddesinde ise ; “Adli polis toplu olarak veya mıntikalara ihtiyaç nispetinde tevzi edilmiş bir halde bulundurulur. Adli polis, adli tahkikat vazifeleri haricindeki hizmetlerde, mafevklerinin emrindedir” şeklinde polisin adli görev alacağı düzenlenmiştir

ETK’de, polisin üniformalı ve sivil olmak üzere iki şekilde görev yaptığı ve bunlarında idari, adli ve siyasi polis olarak görevlendirildiği yukarıdaki maddelerden anlaşılmaktadır. Burada adli işlerle uğraşan polis, suç sonrası, işlenmiş olan suçun tahkikatını yapmak, şüpheli ve tanıkların ifadelerini almak, tüm delilleri toplayıp yetkili mercilere teslim etmekle yükümlüdür.

E. Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu

PSVK; polisin özel yetki ve görevlerini düzenleyen bir kanundur. Polis; CMK ve diğer kanunlarda zabıta tarafından suç delillerinin tespiti veya yakalanması için yapılacak aramalar için yetkili amirin sözlü emirlerini derhal yerine getirir (**m. 2/8**). Cumhuriyet savcısının yazılı ya da sözlü talimatı da mutlak suretle alınmalıdır. Bu kapsamda gerçekleştirilen olay yeri inceleme delil tespiti bakımından oldukça önemlidir.

PVSK Ek madde 4'e göre ; "Polisin görevli bulunduğu mülki sınırlar içinde bir suçla karşılaştığında suça elkoyma, önlemek, sanık ve suç delillerini tespit, muhafaza ve yetkili zabıtaya teslim etmekle görevlidir" denilerek polisin adli vakalarda kendiliğinden harekete geçmesini öngörmektedir.

Polis görevli bulunduğu mülki sınırlar içinde, hizmet branşı, yeri ve zamanına bakılmaksızın, bir suçla karşılaştığında suça elkoymak, önlemek, sanık ve suç delillerini tespit, muhafaza ve yetkili zabıtaya teslim etmekle görevli ve yetkilidir. (**Ek m.5-b**) Bu iki maddeyle göre her polisin hizmet ve branşın bakılmaksızın olay yeri incele ekipleri gelmeden önce mevcut suç delillerinin muhafaza etmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır.

Polisin görevini yerine getirirken aldığı kanuni tedbirlere ve verdiği emirlere uymayanlar, karşı koyanlar ile polisin vazife yapmasını engelleyerek mukavemette bulunanlar, haklarında tanzim edilen evrak ile birlikte adliyeye sevk edilir (m. 17). Bu madde özellikle olay yeri incelemesi sırasında olay yerini bozmaya çalışan ve olay yeri incelemesinin gerçekleşmesini engelleyen kişiler hakkında uygulama alımı bulur.

F. Emniyet Genel Müdürlüğü Olay Yeri İnceleme ve Kimlik Tespit Birimleri Yönetmeliği

Bu yönetmeliğin amacı; Emniyet Genel Müdürlüğü Kriminal Polis Laboratuvarları Dairesi Başkanlığı Olay Yeri İnceleme ve Kimlik Tespit Şube Müdürlüğü, İl Emniyet Müdürlüğü Olay Yeri İnceleme ve Kimlik Tespit Şube Müdürlüğü ile İlçe Emniyet Müdürlüğü veya İlçe Emniyet Amirliği Olay Yeri İnceleme ve Kimlik Tespit Grup Amirliğinin kuruluş, görev, çalışma usul ve esasları ile bu birimler tarafından yerine getirilecek teknik hizmetleri düzenlemektir (m.1).

Bu Yönetmelik, Emniyet Genel Müdürlüğü Kriminal Polis Laboratuvarları Dairesi Başkanlığı Olay Yeri İnceleme ve Kimlik Tespit Şube Müdürlüğü, İl Emniyet Müdürlüğü Olay Yeri İnceleme ve Kimlik Tespit Şube Müdürlüğü, İlçe Emniyet Müdürlüğü veya İlçe Emniyet Amirliği Olay Yeri İnceleme ve Kimlik Tespit Grup Amirliği ve bağlı birimlerin kuruluş, görev, çalışma usul ve esasları ile bu birimlerde görevlendirilecek personelin görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin hususları kapsar (m.2).

EGMOYİY'nin 41. maddesinde delillerin incelenme, sınıflandırma ve fotoğraf çekme usullerini ortaya koymaktadır.

EGMOYİY'nin 51 ve 52. maddelerinde parmak ve avuç izi alımında dikkat edilecek hususlar düzenlenmiştir.

EGMOYİY'nin 61. maddesinde kimliği belirsiz cesetlerin kimlik tespiti amacıyla biyometrik verileri ile fotoğrafı kayda alınacağı, teşhis için gerekli olduğunun değerlendirilmesi halinde, ceset ve cesedin yakın çevresinin video kamera görüntülerinin kayda alınabileceğine dair düzenleme mevcuttur. Hazırlanan olay yeri inceleme raporunda, kimlik tespitine yarayacak kişisel eşyalar ile cesedin vücudunda bulunan özel iz, işaret ve emareler, eşkal özellikleri, tanıtıcı ve ayırıcı bulguların belirtilmesi ve bu bilgilerin aynı zamanda, felaket kurbanlarının kimliklendirilme formlarına da işlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Olay yeri inceleme biriminde görev yapacak personelin de aranan özellikler ve sınavla seçileceği de yönetmeliğin 74. maddesinde; verilecek eğitimler ise 76. maddesinde düzenlenmiştir

Olay yeri inceleme branşı emniyet teşkilatı içerisinde yer alan kriminal dairesine bağlı bir birimdir. Emniyet teşkilatında en uzun soluklu eğitimi uygulamalı ve teorik eğitimi bulunan tek branştır. Olay yeri inceleme uzmanı olabilmek için eski sistemde; personelin seçimi bu birimde çalışan uzmanlarca tamamen, eski yöntem olan gönüllülük esası başta olmak üzere, bilgi ve becerisi de göz önünde bulundurularak belirleme yöntemi ile olmaktadır. Hatta bu birimlerde çalışan branşsız personelden başarılı olanlar deneme süresinden sonra ilgili daire başkanlığına kursa gönderilip ortalama üç aylık bir teorik eğitimden geçirilirdi.

Yeni sistemde ise son yıllarda olay yeri inceleme birimlerinin önemi ve meslek mensuplarının yoğun olarak bu birimde çalışma istekleri, bu birimde çalışılabilmeyi ve hatta uzmanlık eğitimine katılmayı zorlaştırarak sınav sistemi getirilmesine neden olmuştur. İllerin olay yeri inceleme şube müdürlüklerinin uzman ihtiyaçları göz önünde bulundurularak açılacak kontenjan sayıları o illere duyurularak, sınav takvimi ve müracaatlarının alınması sağlanır. Gönüllülük esasına ve ilgili şartların tutması durumunda müracaatlar alındıktan sonra. EGM'nün merkezi sınav sistemi ile yazılı sınava tabi tutulan adaylardan başarılı olanlar, mülakat sınavına tabi olurlar. Kazanan adaylar olay yeri inceleme temel eğitime alınarak, başarıyla bitirenler olay yeri inceleme uzman yardımcısı olarak branş aktarımları sağlanır. Yine meslekte belirli yıl çalıştıktan sonra bu branşta başarılı olanlar uzmanlık eğitime ve sınavına katılarak uzman yardımcılığından uzmanlığa geçiş yaparlar.

G. Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliği Tespiti Hakkında Yönetmelik

CMBMY'nin 1. maddesinde yönetmeliğin, bir suça ilişkin iz, eser, emare ve delillerin elde edilmesi; ayrıca, maddî gerçeğin ortaya çıkartılması bakımından şüpheli, sanık, mağdur ve diğer kişilerin beden muayenelerinin yapılması, tıbbî incelemelerde bulunmak üzere vücuttan, kan veya benzeri biyolojik örneklerle, saç, tükürük, tırnak gibi örneklerin alınması, moleküler genetik incelemeler ile şüpheli ve sanığın kimliğinin tespiti için gerekli fizikî özelliklerin tespitine ilişkin usul ve esasları düzenlediği belirtilmektedir.

CMBMY'nin 4, 6 ve 12. maddelerinde CMK'deki şüpheli veya sanığın beden muayenesi ve vücudundan örnek alınması ve moleküler genetik incelemeye ilişkin yasal düzenlemenin özeline inilerek işlemlerin ne şekilde yürütüleceğine ilişkin düzenlemeler düzenlenmiştir.

H. Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği

AÖAY'nin 5. maddesinde adli arama “bir suç işlemek veya buna iştirak veyahut yataklık etmek makul şüphesi altında bulunan kimsenin, saklananın, şüphelinin, sanığın veya hükümlünün yakalanması ve suçun iz, eser, emare veya delillerinin elde edilmesi için bir kimsenin özel hayatının ve aile hayatının gizliliğinin sınırlandırılarak konutunda, işyerinde, kendisine ait diğer yerlerde, üzerinde, özel kâğıtlarında, eşyasında, aracında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile diğer kanunlara göre yapılan araştırma işlemi” olarak düzenlenmiştir.

AÖAY'nin 9. maddesinde herkesin girip çıkabileceği kamuya açık alanlarda olay yeri incelemesi yapması gereği duyulması halinde inceleme için bir emir veya karar gerekmeyeceği açıkça belirtilmiştir.

Kamuya açık yerler dışındaki alanlarda olay yeri incelemesi işlemleri, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde ise Cumhuriyet savcısının, Cumhuriyet

savcısına ulaşılamadığı hâllerde ise konut, işyeri ve kamuya açık olmayan kapalı alanlar dışındaki yerlerde kolluk amirinin yazılı emri üzerine gerçekleştirilir.

İ. Polisin Adli Görevlerinin Yerine Getirilmesinde Delillerin Toplanması, Muhafazası ve İlgili Yerlere Gönderilmesi Hakkında Yönetmelik

Yönetmeliğin amacı kanunlarda polise verilen adli görevlerin yerine getirilmesi sırasında suç delillerinin düzenli ve eksiksiz toplanmasına, muhafazasına ve ilgili yerlere gönderilmesine ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir. Yönetmelik polisin, kanunlarda suç sayılan fiil ve hareketlerin ortaya çıkmasıyla başlayan adli görevlerinin yerine getirilmesi, suç ve suçlularla ilgili delillerin tespiti, toplanması, muhafazası, ambalajlanması, ilgili yerlere gönderilmesi ve bu konulara ilişkin diğer hususlarını kapsamaktadır.

J. Suç Eşyası Yönetmeliği

SEY, suç eşyası ve suçla ilgili ekonomik kazancın, muhafaza altına alınması, elkonulması, elden çıkarılması, iadesi, müsaderesi ve imhasına ilişkin işlemlerin yapılmasında uyulacak usul ve esasları düzenlemektedir.

Suç eşyası ile ilgili işlemler, Cumhuriyet Başsavcılığı'nın sürekli gözetim ve denetimi altında adalet emanet dairesince yürütülür. Kolluk tarafından el konulan deliller incelenmesinin ardından adli emanete teslim edilir.

SEY'in 5. maddesinde hâkim kararı üzerine veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşılamadığı hâllerde ise kolluk amirinin yazılı emri ile elkoyma işlemi yapan kolluk görevlilerince, suç eşyasına elkonulduğuna dair bir tutanak düzenleneceğini düzenlenmiştir.

Elkoyma tutanağına; elkonulan eşyanın cinsi, miktarı, üzerindeki işaret, yazı ve numaraları, tür, marka, model ve ölçü gibi benzerlerinden ayırt etmeye elverişli

bütün nitelikleri, takdir ettirilen değeri, hangi suçtan dolayı kimden, nereden ve ne suretle alınmış olduğu, soruşturma evrakı numarası, hazır olan mağdur, suçtan zarar gören, şüpheli veya sanık ile bunların vekil ya da müdafininin, bilirkişi ve tanıklar ile huzurda bulunan diğer kişilerin ve elkoyma işlemini yapan kolluk görevlilerinin açık kimlikleri, işlemin yeri, tarihi ve saati yazılır; ilgililerin imzası, imza bilmeyenlerin parmak izi alınır; okuma ve yazma bilen şahısların ad, soy ad ve adresleri kendi el yazıları ile yazdırılır, bu şekilde düzenlenen tutanak, soruşturma evrakına eklenir.

Elkonulan eşya, uygun şekilde ambalajlandıktan sonra, ambalajın ebadına, delillerin mahiyetine göre, tel, sicim, ip veya uygun görülen benzerleri ile bağlanıp, açıldığında yeniden kullanılamayacak derecede bozulan ve açıldığı belli olan mühür bandı, kendinden yapışkanlı güvenlik poşeti, üzerinde seri numarası bulunan tek kullanımlık hazır mühür, kurşun veya mum ile mühürlenir; ayrıca, suç eşyasına bağlanan etiket üzerine eşyanın cinsi, miktarı, kimden alındığı ve soruşturma evrakının numarası yazılmak suretiyle Cumhuriyet Başsavcılığına tevdi edilir.

Hâkim kararı olmaksızın yapılan elkoyma işlemi yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını elkoymadan itibaren kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi hâlde elkoyma kendiliğinden kalkar. Elkonulan eşyanın bu süre içerisinde muhafazası için gerekli tedbirler, Cumhuriyet Başsavcılığınca alınır.

IV. DELİLLER

İşlenen bir suçun nasıl işlendiğini meydana çıkarabilmek için delile ihtiyaç duyulmaktadır. Deliller sayesinde olayın oluş şekli tekrar canlandırılmadan olay hakkında somut bir yorum vermek mümkün değildir⁵⁸. Doktrinde deliller; beyan, belge ve belirti delili olarak sınıflandırılmaktadır⁵⁹.

⁵⁸ ERYILMAZ, Mesut Bedri; s. 631.

⁵⁹ ŞAHİN, Cumhur/ GÖKTÜRK, Neslihan; *Ceza Muhakemesi Hukuku II*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2012, s.20-21

A. Beyan Delilleri

Beyan delili şüpheli, sanık, tanık, bilirkişi ve uzman beyanı olarak karşımıza çıkmaktadır⁶⁰. Şüpheli ve sanık olayın içerisinde yer aldığı ve doğrudan bilgi sahibi olduğu için beyanları maddi gerçeğe ulaşmak için kullanılan en önemli delillerdendir⁶¹.

Tanık, bilirkişi ve uzman beyanları da delil olarak kabul edilir. Olay yeri incelemesi sırasında bilgisi alınan tanıkların beyanları olay tutanağına da yansıtılabilmektedir.

B. Maddi Deliller

Meydana gelen bir suçun aydınlatılması ve şüphelilerin tespitine yarayan her türlü ispat vasıtalarına delil adı verilmektedir⁶².

Maddi delil, itiraf ve tanıklık dışında kalan suç veya suç sanıklarıyla ilgili maddi bir yapıya sahip, canlı veya cansız, dokunulabilen şeyleri ifade etmektedir⁶³.

Mevzuattaki tanıma göre de maddi delil; “maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasını sağlayan, meydana gelen bir olayın suç olup, olmadığına, fail, mağdur ve olay yeri arasındaki ilişkinin ispatına ve failin tespitine yarayan, soruşturma ve kovuşturma evresinde delil olarak kullanılacak nitelikteki maddi yapıya sahip fiziksel bulgulara” verilen isimdir⁶⁴. Literatürde fiziksel delil; maddi delil olarak da ifade edilmektedir⁶⁵.

⁶⁰ ERYILMAZ, Mesut Bedri; s. 639.

⁶¹ ŞAHİN/ GÖKTÜRK, s. 22.

⁶² KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 89.

⁶³ Polisin Adli Görevlerinin Yerine Getirilmesinde Delillerin Toplanması, Muhafazası ve İlgili Yerlere Gönderilmesi Hakkında Yönetmelik m. 3.

⁶⁴ 01.08.2008 tarihli EGM Olay Yeri İnceleme ve Kimlik Tespit Birimleri Yönetmeliği, madde 4.

⁶⁵ KARAKUŞ/ ÜNAL; s.21.

Ceza muhakemesinde Cumhuriyet savcısı ve hâkimin olayla ilgili bir karara varabilmesinin temini için delillerin hazır bulundurulmasına delillerin toplanması denir⁶⁶.

Delil ve maddi delil tanımlarından da anlaşılacağı üzere her maddi delilin aynı zamanda delil olduğunu ancak her delilin maddi delil olamayacağını bilmekte fayda vardır. Olay yerinde bulunan maddi deliller birbirinden bağımsız ve farklı olarak meydana gelebilir ve herhangi birisi tek başına mağdur-fail-olay yeri arasındaki ilişkiyi yeterli derecede kuramayabilir veya birbirlerine bağlantılı farklı maddi delillerin varlığı mağdur-fail-olay yeri arasındaki ilişkinin daha sağlam kurulmasını sağlayabilmektedir. Gelişen teknolojiyle paralel olarak güvenlik güçlerinin suç ve suçlularla mücadele teknikleri de gelişmiş, maddi deliller sayesinde günümüzde işlenen suçlar daha kolay çözülmeye başlanmıştır.

C. Olay Yeri İncelemesinde Toplanan Deliller

Olay yeri incelemesi sırasında belge ve belirti delilleri toplanmaktadır. Belge delili somut bir olayı tespitte yarayan insan yapısı ispat araçları olarak tanımlanmaktadır. Belge delili içerisine yazılı kağıtlar, fotoğraf, resim, kroki, CD, bilgisayar diskleri girmektedir⁶⁷.

Gerekli incelemeler yapılmak üzere olay yeri incelemesi sırasında toplanan belge delillerine el konulur. Belge deliline elkoymak için ayrıca bir uzmanlığı gerek olmamakla birlikte aynı şeyi belirti delilleri için söylemek mümkün değildir.

Belirti delili; olay sonrası olay yerinde kalan her türlü iz ve eserdir. Beyan ve belge delili dışında kalan deliller ise belirti delili olarak karşımıza çıkmaktadır⁶⁸.

Belirti delili genelde bir olayı doğrudan ispat için yeterli olmadığı gibi ispat için büyük bir önem taşıyan bir delildir. Olay yerinde belirti delillerinin toplanması

⁶⁶ ÖZTÜRK, Bahri; *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 8.Baskı, Ankara 2004, s.433.

⁶⁷ ŞAHİN/ GÖKTÜRK, s. 44.

⁶⁸ ŞAHİN/ GÖKTÜRK, s. 46.

uzmanlık gerektirmektedir. Kolluk birimi içerisindeki olay yeri inceleme birimleri bu alanda uzmanlaşan birim olup incelemeler bu birimler tarafından yerine getirilmektedir. Delillerin değerlendirilmesinde hukuki bilginin dışına çıkıldığı her an uzman yardımına başvurulabilir⁶⁹.

D. Delil Yasakları

Ceza yargılamasında serbest delil ilkesi geçerlidir. Yani hâkim yargılamaya ışık tutacak her türlü delile hükmün gerekçesinde yer verebilir. Fakat delillerin toplanmasında yasal bir yöntem izlenmesi gerektiği, temel hak ve özgürlükler dikkate alınarak, kanun koyucu tarafından öngörülmüştür. Delil elde etme yöntemindeki yasal unsurların birinin yerine gelmemiş olması elde edilen o delili hukuka aykırı hale getirmektedir.

Hukuka aykırı hale gelen bir delilin de mahkeme hükmüne esas alınması mümkün değildir. Kanunla belirlenen unsurlar çok özenle incelenmesi gereken bir husustur. Kanunen düzenlenmiş delil elde etme yöntemlerinden herhangi birinde yapılan maddi bir hata bile delili hukuka aykırı hale getirebilir. Bu noktaların hâkimlerce büyük bir titizlikle incelenmesi gerekmektedir. Hukuka aykırı bir delil ile verilecek bir karar insan haysiyetine büyük bir darbe vurur. Bu darbenin de bağımsızlığına inanılan hâkimlerce vurulması kişilerin adalete olan güvenini ve saygınlığını yitirmesine neden olur. Ceza yargılamasında tamamen insan haysiyetiyle ilgili bir karar verileceği düşünülerek delillerin toplanmasında daha hassas davranılması gerek yargılamanın taraflarında gerekse toplumda adil bir yargılamanın oluştuğuna kanaat getirir⁷⁰.

⁶⁹ ŞAHİN/ GÖKTÜRK, s. 46.

⁷⁰ ERYILMAZ, Mesut Bedri; s. 651, ÖZBEK/ KANBUR/ DOĞAN/ BACAKSIZ/ TEPE, Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 673.

İKİNCİ BÖLÜM

I. OLAY YERİNİN KORUNMASI

Bir suçun işlenmesinin ardından delilden şüpheliye gidilmesi amacıyla uygulanacak adli tedbirlerin en başında olay yeri incelemesi gelmektedir⁷¹. Suçu aydınlatmak için uygulanacak diğer birçok adli tedbirden önce olay yeri incelemesinin gelmesinin en büyük nedeni ise olaydan hemen sonra (sıcağı sıcağına) delillere müdahale edilebilmesidir. Deliller kaybolmadan olaya müdahale edildiği için kimi zaman diğer adli tedbirleri uygulanmaya gerek kalmadan sadece olay yerinde yapılacak incelemeler ile birçok olayın nedeni, nasıl işlendiği ve şüphelisi saptanabilmektedir.

Emniyet hizmetlerini yürüten polisin idari ve adli olmak üzere iki görevi bulunmaktadır. İdari görev suçun işlenmesinin önlenmesi, adli hizmet ise suçun işlenmesinin ardından suç delillerinin ve faillerinin tespit edilmesidir. Suç delillerinin tespiti doğrudan olay yerinde yapılacak incelemeden geçmekte olup, faili belli olmayan ve görgü tanığı bulunmayan olaylarda olay yerinden elde edilecek delillerle faillerin ilişkilendirilerek tespit edilmesi kolaylaşmaktadır⁷².

Olay yeri incelemesi; suçun aydınlatılması amacıyla, olay yerinde delil niteliği taşıyabilecek her türlü bulgunun, çeşitli bilimsel ve teknik yöntemler kullanılarak araştırılması, elde edilen delillerin tespit edilmesi, kayıt altına alınması, toplanması, korunması ve incelenmek üzere ilgili kriminal laboratuvarlara gönderilmesidir⁷³.

Olay yeri incelemesi düzenli ve sistemli bir şekilde olmalıdır. Yetkililerce inceleme için eğitilmiş ve tecrübeli olay yeri araştırmacıları görevlendirilmeli, görevlendirilen araştırmacılar olay yerinde geçerli ve gerçekçi hiçbir bulguyu gözden

⁷¹ ERYILMAZ, Mesut Bedri; s. 471.

⁷² BADEM, Uğur; **Olay Yeri Koruma İnceleme ve Delil Toplama Yöntemleri**, Evren Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 3.

⁷³ 01.08.2008 tarihli EGM Olay Yeri İnceleme ve kimlik Tespit Birimleri Yönetmeliği, madde 4.

kaçırmamaya özen göstermelidir. Şüphelinin suçüstü yakalandığı bir olayda, olayın nedenleri ve sonuçları belli olsa dahi fiziksel bulguların tam ve düzenli bir şekilde ortaya konulması gerekmektedir. Bu nedendir ki; olay yerinde araştırmanın ve incelemenin nasıl yapılacağı, olay yerinin büyüklüğü ve şüpheliler ile mağdurların eylemleri detaylı değerlendirmeye alınmalıdır. Yeterli denetimle yönetilen bir incelemede yöntemlerin bir veya birkaçının seçilmesiyle karmaşıklık ortadan kaldırılarak kimin ne yaptığı bilineceğinden olay yeri incelemesi başarı ile tamamlanmış olacaktır. Olay yeri incelemesinin eksik yapılması ve suçun sübutuna etki edecek mutlak delillerin ihmalen veya kasıtlı olarak gözden kaçırılması halinde ise görevliler delilleri karartmakla veya görevlerini ihmal ettiklerinden bahisle soruşturma ve kovuşturma geçirebileceklerdir⁷⁴.

Delillerin suçun işlendiği haliyle tespitinin hukuka uygun yöntemlerle yapılması insan haklarının korunması açısından büyük önem taşımaktadır. Çünkü ceza muhakemesi işlemleri maddi gerçeği ararken temel hak ve hürriyetleri asgari ölçüde tutmalı ve orantılı hareket etmelidir.

A. Olay Yerinin Korunmasının Önemi

Soruşturma ve kovuşturma makamlarının suçlu ve suçsuz ayrımını gerektiği gibi yapabilmesi için olay yeri incelemesinin çok iyi bir biçimde yapılması gerekmektedir. Soruşturma makamının doğru kişiler hakkında dava açabilmesi ve maddi gerçeğin ortaya çıkartılması iyi bir şekilde korunmuş olay yeri incelemesinden geçmektedir. Korunmanın sağlanması için öncelikle olay yerinin güvenlik kordonuna alınması gerekmekte olup bu işlemin yapılmaması halinde olay yerinde sağlıklı delillerin elde edilmesi kesinlikle mümkün değildir⁷⁵.

⁷⁴ BAYER, Metin; **Olay Yeri İnceleme Kriminal Laboratuvar Analizleri**, Songür Yayıncılık, Ankara, 2003, s. 67.

⁷⁵ ORTATEPE, Eyüp; “**Türk Polisinin Hizmet İçi Eğitiminde Olay Yerinin Korunması ve İncelenmesi Dersinin Analizi**, http://www.pa.edu.tr/APP_DOCUMENTS/D478B2AD.../1-14.pdf, (Erişim Tarihi: 12.03.2013), s. 2-3.

Bir olayın gerçekleşmesinin ardından olay yerine giden ilk kolluk birimi uzman ekipler gelene kadar olay yerinden ve korunmasından sorumludur. Genelde bu ekipler ya önleyici hizmet birimlerine bağlı devriye gezen asayiş ekipleri ya da polis merkezine bağlı ekipler olabilmektedir. Bu ekiplerin ardından olayın şekline göre olayı soruşturacak terör, asayiş, kaçakçılık gibi şubelerin ilgili kısım ekipleri veya ilçe emniyet müdürlüğüne bağlı araştırma ekipleri olay yerine geçerek soruşturmayı devralacaklardır⁷⁶. Olay yeri incelemesini yapacak olan Olay Yeri İnceleme ve Kimlik Tespit Şube Müdürlüğüne bağlı inceleme ekibi olay yerine geldiklerinde diğer tüm birimler olay yeri şeridinin içinde kalan kısmı kendilerine teslim ederler. İnceleme yapacak ekibin amiri de olay yerinden sorumlu araştırma amiri olarak adlandırılır. Olay yeri incelemesinin en seri ve vakit kaybetmeden yapılması için araştırma amiri olay yerine acele intikal etmeli ve olay yerini bozabilecek her türlü davranıştan kaçınmalı ve kaçınılmasını sağlamalıdır⁷⁷.

Olay yerinin korunmasında en çok yapılan hatalar; olay yerine ilgisiz kişilerden ve yabancılardan soyutlanmaması, görevli olmayan veya görevli olsa da gereğinden fazla personelin olay yerine girmesi, güvenlik şeridinin ihlal edilmesi, olaya ilk müdahale sırasında olay yerinin sınırlarının tam olarak tayin edilemeyişi ve yetersiz bir alanın koruma altına alınması, olay yerine girildiği halde bunun ilgili ekiplere bildirilmemesi, her şeyin delil olabileceğinin göz ardı edilmesi, olay yerinin korunmasından sorumlu birim personelinin alınacak önemler ile ilgili yetersiz eğitilmesi ve bunun sonucu olarak personelin yanlış koruma tedbirlerine başvurması, olumsuz fiziki ve çevre koşulların etkisi ile delillerin yerlerinin tespit edilememesi ve farkında olmadan delillere zarar verilmesi, zorunlu olmadığı halde delillere dokunulması, delillerin yerlerinin değişmesine ve bozulmasına neden olunması, olay yerinde bir şeyler yenilip içilmesi veya dışarıdan yabancı maddelerin bırakılması, olay yerine giren kişilerin ve olay yerindeki davranışların kayıt altına alınmaması, koruma tedbirlerine zamanından önce son verilmesidir⁷⁸.

⁷⁶ ERYILMAZ, Mesut Bedri; s. 472.

⁷⁷ SANDER, Ender; *Olay Yerinde Kriminalistik*, Ankara, 1997, s. 15, 21.

⁷⁸ KARAKUŞ/ ÜNAL; s. 49.

Adli kolluk ve olay yeri inceleme ekiplerince ceza soruşturması ve kovuşturması için olay yerinde bulunan her şeyin delil olma ihtimali olduğu nedenle olay yerinde önemsiz bir şey yoktur ilkesinden yola çıkılarak sayılan hataların yapılmaması veya en aza indirilmesi için büyük çaba sarf edilmelidir. Bu hatalar ne kadar az yapılırsa elde edilen delillerin maddi gerçeği ortaya çıkarması da o derecede artar.

Ceza muhakemesinde önemli olan elde edilen delillerden şüphelileri tespit etmektir. Buna delilden sanığa gitme denir. Delilden sanığa gidebilmek için olay yerinin iyi korunması ve incelemenin yasal mevzuata uygun yapılması gerekmektedir.

Olay yeri korunmasının öneminin sadece kolluk tarafından bilinmesi yeterli değildir. Bireylerin de bu bilince sahip olması gerekmektedir. Özellikle hırsızlık olaylarında, ev sahiplerinin polis geldiğinde evi dağınık görmesin diye, hırsız tarafından dağıtılan ve karıştırılan yerleri topladıkları, suç soruşturması açısından delil olabilecek bulguların kaybolmalarına ve bozulmalarına sebebiyet verdikleri görülmektedir.

Sonuç olarak, ülkemizde meydana gelen olaylarda, vatandaşlarımızın hem merak hem de yardım etme içgüdüleriyle olay yerindeki delillere zarar verdikleri bir gerçektir. Bu konuda halkımız gerek basın-yayın organları gerekse İçişleri Bakanlığı politikaları ile bilgilendirilmeli, temel eğitim kapsamında küçük yaştan itibaren eğitilmelidir.

B. Olay Yerinde Yapılması Gerekenler

Olay yerinde, maddi ipuçlarını ve olay yerini etkileyen birçok faktör⁷⁹ bulunduğundan öncelikle bu etkenlere karşı güvenlik ve koruma tedbirleri

⁷⁹KARAKUŞ/ÜNAL; s. 47, “Hava koşulları, mağdur (suçtan zarar gören kişi) ve mağdur yakınları, şüpheli ve şüpheli yakınları, olayın faili, ona yardım ve yataklık eden kişiler, işbirlikçileri, basın mensupları, meraklı kalabalık ve ilgisiz kişiler, fırsatçılar (hırsızlar, yankesiciler, dolandırıcılar vs.), görevli olmayan personel, uzman hataları, alınan yanlış önlemler”.

uygulanmalıdır. Olay yerine gelen ilk ekip, mutlaka olaya ve olay yerine hakim olmaya, olayın ne olduğunu tam olarak anlamaya çalışmalıdır.

Olayda yaralı varsa derhal ambulans istemeli ve yaralının sağlık kuruluşuna sevkini öncelikle sağlamalıdır. Ardından olayın meydana geldiği sınırları belirlemeli, derhal güvenlik şeridini çekmeli, olaya müdahale edenlerle görüşmeli, gerekiyorsa bu kişilerin olay yerinden ayrılmasına izin vermemeli, olay yerinin yeterince güvenli olduğundan emin olmalı, gerektiğinde destek ekip isteyip olayın sınırlarını tekrar gözden geçirilerek güvenlik şeridinin sınırları genişletmelidir.

Olay yerinden ayrılan mağdur ve şüpheliler varsa çevreden araştırma yapılarak kimlik ve eşkalleri belirlenmeli, mağdur veya şüpheliler hastaneye sevk edilmiş ise hangi hastaneye gönderildikleri öğrenilmeli, kaçmaları halinde ise ne tarafa kaçtıkları bilgisi alınarak haber merkezine anons etmek suretiyle çevredeki ekiplere eşkalleriyle birlikte bildirilmelidir. Acil müdahale gerektirmesi halleri hariç olay yeri inceleme uzman ekibi gelmeden kesinlikle olay yerine girilmemelidir.

Olay yeri inceleme ekibi olay yerine geldiğinde soruşturmayı yürüten emniyet biriminden olay hakkında ön bilgileri aldıktan sonra olay yerinin hangi yöntemle kusursuz olarak incelenebileceğini derhal tespit ederek incelemeye başlamalıdır⁸⁰.

Olay yerinde ve sonrasındaki incelemeler dikkatli ve sistematik şekilde gerçekleştirilmelidir. Olay yerine ilk ulaşan ekip genelde asayiş ya da mıntika polis merkezi ekibi olmaktadır. Olay yerine ilk ulaşan bu ekiple konuşulduktan sonra delillerin toplanmasına geçilmeli, bu yapılırken zarar vermekten kaçınılmalıdır. Zemin ve çevresi dikkatlice incelenmeli iz ve emareler araştırılmalıdır. Gündüz olsa dahi uygun açılardan zemine ışık tutulmalı, hiçbir şeye çarpmamaya özen gösterilmeli ve hiçbir şeyin yeri değiştirilmemelidir⁸¹.

⁸⁰ SANDER, s. 35.

⁸¹“Searching and Examining a Major Case Crime Scene”,
<http://www.crime-scene-investigator.net/searchingandexamining.html>, (Erişim Tarihi: 10.05.2013)

C. Olay Yerinin Korunması Aşamaları

1. Olayın Geçtiği Alanın Korunma Altına Alınması

Olay yeri, suça ilişkin maddi delillerin birçoğunu barındıran alandır. Uygulamada en çok görülen aksaklıkların başında olay yerinin yeterince korunmaması geldiğinden, olay yeri çevresinin en kısa süre içerisinde koruma altına alınması delillerin bozulmasına karşı büyük önem taşımaktadır.

Olay yeri sınırları iyice belirlenmeyip koruma altına alınmazsa suçun işlendiği ana alanda delil tespitinde eksiklik ortaya çıkacağından, doğru ve etkin bir soruşturma yapılamaması riskiyle karşı karşıya kalınacaktır. Delillerin nasıl bir alana yayıldığı mutlaka kayıt altına alınmalı, delillerin yoğun bir biçimde bulunabileceği ana alandan başlanarak koruma tedbirleri en geniş hattı içine alacak şekilde uygulanmalıdır⁸².

En kritik bölge olan ve maddi suç delillerinin yoğun olarak bulunduğu bölge olarak tabir edilen olayın geçtiği (suçun işlendiği) alanın yabancı unsurlardan ve çevresel koşullardan arındırılması gerekmektedir. Çünkü bu bölge, olay yeri inceleme çalışmasının yapılacağı ana alandır. Uzman ekipler gelmeden önce zorunlu sağlık ve itfaiye ekipleri haricinde bu alana girişlerin kesinlikle engellenmesi gerekmektedir⁸³.

Suçla ilgili bulguların yoğun olarak bulunduğu bölge kapalı alanda ise en basit koruma yöntemi kapı, pencere gibi giriş-çıkış yerlerini kapatmak ve kilitlemektir. Eğer olay açık alanda meydana geldiyse olay yeri şeritlerle çevrilmeli ve gerektiğinde yeterli sayıda devriye ve nöbetçi görevlendirilerek olay yerine giriş engellenmelidir⁸⁴.

⁸² KARAKUŞ/ ÜNAL; s. 50.

⁸³ KARAKUŞ/ ÜNAL; s. 50.

⁸⁴ BAYER, s.40.

2. Olay Yerinin Yakın Çevresinin Korunma Altına Alınması

Koruma tedbiri olarak sadece olay yeri düşünülmemelidir. Olayın geçtiği yerin yakın mesafesinde kalan alan da mutlaka korunmalıdır. Suçla ilgili tüm nesne ve ipuçları koruma tedbiri kapsamında değerlendirilmeli ve koruma planlı olarak yapılmalıdır⁸⁵.

Olay kapalı bir alanda meydana geldiyse, olayın işlendiği yer ile bağlantısı olabilecek yerler olayın yakın çevresi olarak kabul edilebilir. Örneğin olay bir apartman dairesinde gerçekleşiyse bitişik apartman dairesi, koridor, apartman bahçesi, merdivenler, asansör, yangın merdiveni gibi yerler olayın yakın çevresidir. Olay açık alanda meydana geldiyse, suçun işlendiği yerin yakın çevresini kapsayacak şekilde suçla ilgili maddi delillerin çok yoğun olarak bulunma ihtimali olabileceği tüm yerler yakın çevre olarak kabul edilir⁸⁶.

Her iki durumda olayın çevresi derhal şerit çekilmek suretiyle gerekli koruma tedbirleri alınmalıdır. Olaya müdahale etme yetkisi bulunan tüm kolluk araçlarının bagajlarında olay yerine girilmesini engelleyen şeritlerden bulundurulması sağlanmalıdır. Böylelikle olay yerine gelen ilk ekip deliller kaybolmadan ve ilgisiz kişiler olay yerine girmeden olay yerinin yakın çevresi koruma altına alınmış olur.

3. Olay Yerinin Geniş Çevresinin Korunma Altına Alınması

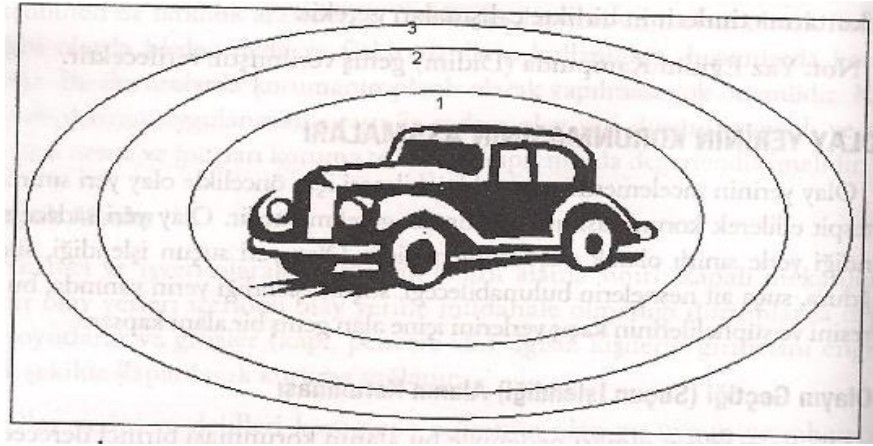
Suç yerlerine göre olay yeri inceleme değişiklik gösterdiğinden, alan genişledikçe geniş çevre tespit etmek ve korumak daha da zorlaşmaktadır. Olay yerine giriş ve çıkışlarda, suça ait izlerin olabileceği ve saklanabileceği düşünülerek olay yerinin geniş çevresinde de suçla ilgili önemli delillerin tespit edilebilmesi için sistemli koruma ve inceleme yöntemleri uygulanması gerekmektedir. Koruma tedbirlerinde yeterli personel ve araç gereç kullanılmasına özen gösterilmelidir⁸⁷.

⁸⁵ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.42.

⁸⁶ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.43-44.

⁸⁷ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.44.

Önemli olan husus, çevre yolların ve bu yolların binaya geliş için ayrılan yolları, çevredeki binalar ve aralarındaki mesafe, suç mahallinin iskan, ticaret vb. özellikleri ile olay yerinde elde bulunanlardan elde edilecek önemli bilgilerin not edilmesi, fotoğraf ve ölçekli krokinin ihmal edilmesidir. Örneğin, bir cinayet vakasında sadece ev ve müştemilatı, bahçesi ve yol olmak üzere 50 metre karelik bir alan olay yeri olabilirken, bir patlamada olayında patlamanın şiddetine göre belki bu 600 metre kare bir alanı olay yeri olarak koruma altına alınmasını gerektirmektedir. Bunun nedeni ise delillerin daha çok alana yayılma ihtimalidir.

Şekil 1⁸⁸: Olayın fiilen işlendiği yerin, yakın ve geniş çevrenin korunması

1. Olayın geçtiği alan (arabanın içerisinde ceset olduğu düşünüldüğünde cesedin içinde bulunduğu araba olayın geçtiği alandır)
2. Olay yerinin yakın çevresinin korunması (arabaya en yakın olan alanın korunması)
3. Olay yerini geniş çevresinin korunması (arabanın park halinde olduğu otopark, arazi, cadde gibi yerlerin korunmasıdır)

⁸⁸ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.44.

II. OLAY YERİ İNCELEMESİ

CMK'nın 160. maddesine göre; Cumhuriyet savcısı maddi gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür.

Bu çerçevede bir suçun işlenmesinin ardından Cumhuriyet savcısının emriyle olay yeri incelemesi gerçekleştirilir. Ülkemizdeki soruşturmalarda Cumhuriyet savcıları talimatlarının ardından dosya kendilerine gelene kadar tüm işlemleri adli kolluğa yaptırırlar.

Olay yeri inceleme işlemlerine Cumhuriyet savcısı doğrudan katılmamaktadır. Bunun nedeni savcıların suç araştırmasına yönelik Kriminalistik incelemeyi uzman kişilere yaptırmasıdır.

Uygulamada Cumhuriyet savcıları ölüm olayları dışında olay yerine gitmemekte tüm işlemler doğrudan Cumhuriyet savcısının talimatıyla kolluk birimleri tarafından yerine getirilmektedir. Ölüm olaylarında ise CMK'nın 86. maddesi gereğince ölünün kimliğinin belirlenmesi ve adli muayenesinin Cumhuriyet savcısının huzurunda yapılması yasal zorunluluğu nedeniyle; ölü olay yerinde ise olay yerinde, hastanede ise hastanede ölünün adli muayenesi gerçekleştirilmektedir. Eğer maktul olay yerinde değil de hastanede ise Cumhuriyet savcısı hastaneye gidip ölü muayene ve teşhis işlemlerini gerçekleştirmekte olay yerine ise gelmemektedir. Bu durum uygulamada sıkıntılara yol açmaktadır. Cumhuriyet savcısının bulunmadığı işlemler itiraza daha açık olmaktadır. Özellikle kolluk görevlilerinin karıştığı ölüm olaylarının olay yeri incelemesi tarafsızlık açısından Cumhuriyet savcısının bizzat katılımıyla farklı kolluk birimi tarafından yerine getirilmesinin daha uygun olduğunu değerlendirmekteyiz. Polisin karıştığı ölüm olaylarının yargılamalarında maktul yakınları ve avukatları tarafından en çok bu husus eleştirilmektedir.

Ayrıca Cumhuriyet savcılarının ölü muayeneye geç gelmeleri olay yerindeki maktul yakınları tarafından kolluk görevlilerine tepki olarak yansımaktadır. Bunun önüne geçilmesi için özellikle büyük şehirlerde dış işlere bakan nöbetçi savcı sayısı artırılmalıdır.

A. Olay Yeri İncelenmesinde Genel Kurallar

Olay yeri incelemesindeki temel amaç, işlenen suçun aydınlatılmasına yardım edecek maddi suç delillerinin araştırılıp bulunması ve koruma altına alınmasıdır. Olayın aydınlatılmasını sağlayacak tek bir kıl, kan lekesi, bir sigara izmariti vb. deliller kötü niyetli ya da sorumsuz kişiler tarafından yok edilebilir. Delillerinin muhafazasının önemsenmemesi halinde adaletin yerine gelmesinde hataya sebebiyet verilerek bir suçlunun ceza almamasına, bir masumun ise cezalandırılmasına neden olunabilir.

Olay yeri incelemesiyle olaya karışan kişilerin kimlikleri belirlenebilir, suçun işlenip işlenmediği kanıtlanabilir, ifadelerin delille desteklenmesi veya çürütülmesi, bilgi toplaması sağlanabilir böylece adil bir yargılanmanın temeli atılmış olur⁸⁹.

Günümüzde bazı olaylarda olay yerinde maddi delillerin bulunamaması, iyi korunamaması, zarar görmesi veya kaybolması gibi nedenlerden hukuki süreç istenilen şekilde sonuçlanmadığı gibi delil yetersizliği ve yanlış yorumlamalar nedeniyle gerçek suçlular serbest kalmakta veya suçsuz insanların hüküm giymesi gibi hukuki sonuçlar doğmaktadır. Hukuk sistemimiz üzerinde oldukça olumsuz etkisi olan bu gibi durumlarla karşılaşmamak için olay yerinin incelenmesinde aşağıdaki genel kurallara mutlak suretle dikkat edilmesi gerekmektedir⁹⁰.

- ✓ Olay yerine inceleme amacıyla göz gezdirilmelidir.
- ✓ Olay yeri orijinal haliyle korunmalıdır.
- ✓ Olay yeri incelemesi sorumlu yetkililer denetiminde uzmanlar tarafından yapılmamalıdır.

⁸⁹ WHITE, Peter; **Crime Scene to Court The Essentials of Forensic Science**, UK 2010, s. 27.

⁹⁰ KAYGISIZ, **Adli Bilimler**, s.57-58.

- ✓ Olay yeri incelemesi sistemli olarak yapılmalıdır.
- ✓ Olay yerindeki maddi deliller dikkatle toplanmalıdır.
- ✓ Bulunan her maddi delil, bulan kişi tarafından tespit edilmeli ve delilin özellikleri delil etiketine yazılmalıdır⁹¹.
- ✓ Her delil ayrı ayrı paketlenmelidir⁹².
- ✓ Maddi delillerin incelenmek üzere laboratuvara gönderilmesi geciktirilmemelidir⁹³.

Olay yerinde yapılabilecek hataların kesinlikle telafisi yoktur. Bunun en büyük nedeni ise yapılacak inceleme ve tespitlerde delillerle doğrudan temas sağlanmasıdır. Temas sağlanma şekli doğru olur ve tespit doğru yapılırsa sıkıntı yaratmaz. Örneğin; bir olayda kan sıçrayan duvarın fotoğraflanması ve incelenmesi gözden kaçırılırsa, o duvar temizlendikten veya boyandıktan sonra o delile ulaşma imkanı kalmaz.

Soruşturma ve kovuşturma makamları olay yeri inceleme ekiplerinin yaptıkları tespitleri nazara alarak karar vermektedirler. Mahkeme iddiaları ve savunmaları olay yeri inceleme tutanağı ile kıyaslayıp olayın oluş şeklini kafasında canlandıracak tutanaklara göre ifadelerin hangisine itibar edeceğine karar verecektir. Olay yeri inceleme tutanağı beyan delillerine göre daha ön planda tutulmaktadır. Örneğin olay yerinde kesinlikle oraya gitmediğini söyleyen bir kişinin olay yerinde bulunan suç aleti üzerinde parmak izi tespit edilmesi durumunda şahsın orada bulunduğunu açık bir şekilde göstermektedir.

⁹¹Etiketleme sayesinde mahkeme safhasında delille ilgili olarak ifadesine başvurulacak kolluk görevlisinin belirlenmesinde kolaylık sağlanacağı gibi delil üzerinde olması muhtemel değişikliklerde tespit edilebilecektir.

⁹²Delillerin laboratuvara gönderilmesi sırasında delillerin birbirleriyle karışmaları, kirlenmeleri veya zarar görmelerinin önlenmesi amacıyla yapılır.

⁹³Özellikle kan, meni, tükürük gibi biyolojik ve ısıdan etkilenen katı ve sıvı deliller sıcak ve nem gibi faktörlerinden çabuk etkilendiğinden delil vasfının yitirmemesi amacıyla en kısa süre içerisinde incelenmek üzere laboratuvara gönderilmelidir.

1. Olay Yeri İncelemesi Öncesi Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Olay yeri inceleme talebi bazen bir ihbar veya şikayet yoluyla geldiğinden, öncelikle ihbarın veya şikayetin doğruluğunun araştırılıp kesinleştirilmesi gerekmektedir. Bütün ihbarlar ve şikayetler doğruluğu teyit edilmeden işleme alınırsa işlemi yapan görevliler suç isnadı ile karşı karşıya kalabilir.

PVSK'nın Ek 6. maddesinde; polis tarafından CMK ve diğer mevzuatlarda yazılı soruşturma işlemlerine ilişkin görevler yerine getirilirken, edinilen bilgi veya alınan ihbar veya şikayet üzerine veya kendiliğinden bir suçla karşılaştığında olay yerindeki kişilerin ve toplumun sağlığına, vücut bütünlüğüne veya malvarlığına zarar gelmemesi ve suçun delillerinin kaybolmaması ya da bozulmaması için derhal gerekli tedbirlerin alınması gerektiği yönündeki adli görev ve yetkileri sayılmıştır.

Aynı maddede bir suçun işlendiğini veya işlenmekte olduğu bilgisini edinen polisin, olay yerinin korunması, delillerin tespiti, kaybolmaması ya da bozulmaması için acele tedbirleri aldıktan sonra el koyduğu olayları, yakalanan kişiler ile uygulanan tedbirleri derhal Cumhuriyet savcısına bildirileceği ve Cumhuriyet savcısının emri doğrultusunda işin aydınlatılması için gerekli soruşturma işlemlerini yürüteceği belirtilmiştir. CMK'nin 161/2. maddesi de aynı doğrultuda hüküm içermektedir⁹⁴.

Polisin suç delillerini tespit etmek amacıyla, Cumhuriyet savcısının emriyle olay yerinde gerekli inceleme ve teknik araştırmaları yapacağı, delilleri tespit edeceği ve muhafaza altına alıp incelenmek üzere ilgili yerlere göndereceği de yine PVSK'nın Ek 6. maddesinde açıklanmıştır.

CMK ve PVSK gereği olay yeri dışında kalan ve o suça ilişkin delil elde edilebileceği yönünde kuvvetli şüphe bulunan konut, işyeri ve kamuya açık olmayan kapalı alanlarda inceleme gerekecek ise yapılacak işlemler için arama ve elkoymaya

⁹⁴ CMK Mad. 161/2, "Adli kolluk görevlileri, elkoymadıkları olayları, yakalanan kişiler ile uygulanan tedbirleri emrinde çalıştıkları Cumhuriyet savcısına derhâl bildirmek ve bu Cumhuriyet savcısının adliyeye ilişkin bütün emirlerini gecikmeksizin yerine getirmekle yükümlüdür".

gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı diğer durumlarda hâkim⁹⁵ kararıyla yapılabilecektir.

Gerekli izinler ve emirler alındıktan sonra artık incelemeye geçilebilecektir. Olay yeri inceleme ekibinin can güvenliği için inceleme yapılacak alanın öncelikle belirli fiziksel tehlikelerden arındırılmış olması gerekmektedir. Örneğin, doğalgaz patlaması riski taşıyan bir alanda inceleme yapabilmek için bu alanın doğalgazının kesilmesi gerekmektedir⁹⁶.

Olay yerinde görevine ait işlemlere başlayan polis, inceleme yapılmasına engel olan veya yetkisi içinde aldığı tedbirlere aykırı davranan kişileri, işlemler sonuçlanıncaya kadar gerektiğinde zor kullanarak men etme yetkisine sahiptir.

PVSK'nın 13. maddesinde polisin kanunlara uygun olarak aldığı tedbirlere karşı gelenleri, direnenleri ve görev yapmasını engelleyenleri yakalayacağı ve gerekli kanuni işlemleri yapacağı; 17. maddesinde ise polisin kanun ve usul dairesinde verdiği emre itaatsizlik edenler ile aldığı tedbirlere uymayanları karakola götürülüp haklarında tanzim olunacak evrakla beraber adliyeye verilecekleri belirtilmiştir.

Olay yerini bozmak isteyen veya zorluk çıkaran kişiler suçun tanığı, maktulün yakınları, mağduru, gazeteci veya meraklı vatandaşlar olabilir⁹⁷. Bu durumda KK'ye göre işlem yapılması da mümkündür⁹⁸.

İnceleme öncesi yapılacak en önemli hazırlıklardan birisi de; inceleme ekibinin teknik ekipman ve cihaz yönüyle donanımlı olmasıdır ki, delil araştırması ve tespiti sırasında ihtiyaç duyulan bütün ekipmanların hazır, kullanıma elverişli ve faal

⁹⁵ Soruşturma aşamasında aktif olarak rol alan mahkeme sulh ceza mahkemesidir. Bir soruşturma sebebiyle arama veya elkoyma kararı alınmak istendiğinde nöbetçi cumhuriyet savcısı o gün nöbetçi olan sulh ceza hâkimine müracaatta bulunacaktır. TMK. 10. madde kapsamında soruşturma yürüten savcılıklar ise TMK. 10. maddeyle görevli ağır ceza mahkemesine müracaatta bulunarak karar alırlar.

⁹⁶ **KARAKUŞ/ ÜNAL**; s.52-53.

⁹⁷ **ERYILMAZ, Mesut Bedri**, s. 472-473.

⁹⁸ KK Madde 32 - (1) Yetkili makamlar tarafından adli işlemler nedeniyle ya da kamu güvenliği, kamu düzeni veya genel sağlığın korunması amacıyla, hukuka uygun olarak verilen emre aykırı hareket eden kişiye yüz Türk Lirası idari para cezası verilir. Bu cezaya emri veren makam tarafından karar verilir.

bir halde bulunmasına özen gösterilmelidir. Diğer bir önemli husus bu işlemin özel eğitim almış bir “ekip” tarafından gerçekleştirilmesidir. Olay yerine gidilmeden önce görev paylaşımının yapılması inceleme anında büyük güçlüklerle karşılaşılmasının önüne geçilecektir⁹⁹.

2. Olay Yeri İncelenmesindeki Aşamalar

Başarılı bir inceleme gerçekleştirilmesi için olay yeri incelemesine geçilmeden önce aydınlatılmasını sağlayacak maddi delillerin tam olarak tespitini sağlayacak bir takım ön bilgilere sahip olunması gerekmektedir.

Bu bilgiler; olayın ne olduğu, nasıl geliştiği, kime karşı kim tarafından gerçekleştirildiği, olayın muhtemel sebepleri, gerçekleştiği zaman (saat ve dakika olarak), kullanılan silahlar, olayın gerçekleşmesinden sonra uygulanan acil tedbirler (yaralıların hastaneye sevki, itfaiyenin müdahalesi vb.), sevk işleminin kim tarafından yapıldığı, olay yeri koruma tedbirlerinin ne zaman alınmış olduğu, olay yerine müdahale zamanı, olay yerinin ne kadar süre korumasız kaldığı, müdahale eden görevlilerin bastığı ve dokunduğu yerler, yeri değiştirilen nesnelere, acil tedbirler kapsamında yapılan müdahaleler, olayın gerçekleştiği an ile olay yerine müdahale anına kadar geçen süre içerisinde olay yerinde oluşan kalabalığın türü (mağdurun/maktulün yakınları, gazeteciler, meraklı vatandaşlar) olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁰⁰.

Olay yeri incelemesinin gerçekleştirilebilmesi açısından önem arz eden bu bilgilerin etkin ve başarılı bir şekilde temin edilmesinden sonra olay yeri incelemesine geçilmelidir¹⁰¹.

⁹⁹ KARAKUŞ/ÜNAL; s. 53.

¹⁰⁰ BAYER, s. 69-70; KAYGISIZ, *Adli Bilimler*, s.59-60.

¹⁰¹ KAYGISIZ, *Adli Bilimler*, s.59-60.

B. Olay Yeri İncelemesinde Kullanılan Metotlar

Olay yeri araştırması gerçekleştirilirken birçok metot yani inceleme şekli kullanılmaktadır. Olaya göre hangi inceleme şeklinin uygulanacağına dair herhangi bir yasal düzenleme veya genelge bulunmamaktadır. Bu metotlardan hangisinin kullanılacağına olayın ve olay yerinin özelliğine göre inceleme yapacak birimin amiri karar verecektir.

Örneğin, bıçakla adam öldürme olayında olay yerinde bıçağı bulmak çok kolay iken, aynı olay yerinde boğuşma neticesinde halının üzerine düşmüş bir kıl veya bir kan damlacığını bulmak daha dikkatli, zahmetli ve sistemli bir çalışma yapılmasını gerekli kılmaktadır. Uygulanacak olan araştırma metodunu belirleyecek olay yeri inceleme amirinin, bu metodu olay yerinin özelliği ve inceleme yapacak uzman personelin sayısına göre belirlemede fayda bulunmaktadır¹⁰².

1. Gözlem Yolu İle Araştırma

Olay yerinde yapılan ilk inceleme gözlem yolu ile yapılan incelemedir. Bu inceleme şekli olay yerine giden uzman ekibin olayın türüne göre olay yerinde fiziki bir çalışma yapmadan önce temel incelemeye ışık tutacak olan ön incelemenin yapıldığı safha olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu aşamada olay yerinin genel görünümünün fotoğraflarla tespit edilmesi gerekmektedir. Bu işlem sistematik araştırmanın hazırlık aşamasıdır¹⁰³.

2. Şerit Metodu

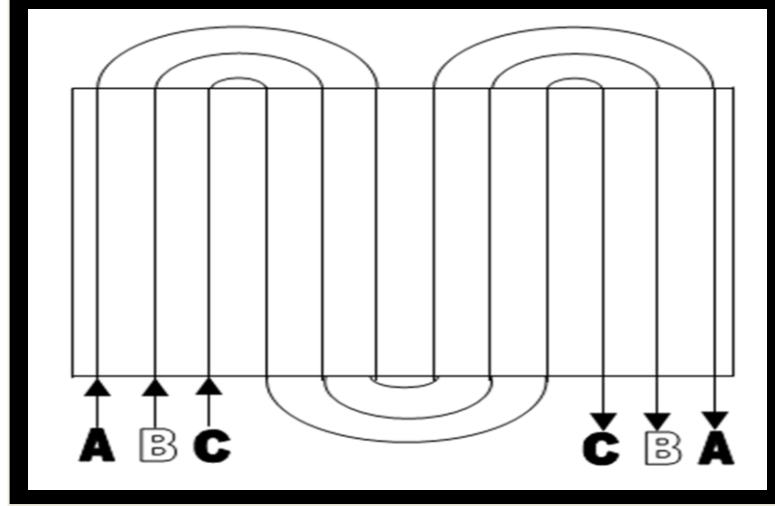
Şerit metodu olay yerinin dikdörtgen veya kare olması halinde kullanılan bir inceleme metodudur¹⁰⁴.

¹⁰² KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.62-63.

¹⁰³ POLAT, Oğuz; Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2009. s. 217.

¹⁰⁴ SANDER, s.57; POLAT, s.217.

Şekil 2’de görüldüğü üzere iki veya üç araştırmacının olay yerinin bir yerinden birbirlerine paralel olarak, aynı anda ve ağır ağır yürüyerek araştırma yapması şeklindeki metoda şerit metodu denir¹⁰⁵.

Şekil 2¹⁰⁶: Şerit Metodu

Tarama esnasında delil olabilecek bir şeye rastlanıldığında, ekibin sorumlusuna veya amirine bilgi verilerek, arama durdurulur ve gerektiğinde delinin mevcut fotoğrafı çekilip uygun bir şekilde olduğu yerden alınarak kayda geçirilir. Şerit metodu, maddi delillerin geniş bir alana saklanması, atılması veya dağılması durumunda delil araştırması için uygun bir metot olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁰⁷.

Bu tarama çıplak gözle yapılmaktadır.

3. Izgara Metodu

Şerit metoduna benzer bir metot olmasına karşın, çift yönlü bir arama olduğundan hassas delilleri araştırma gerektiği durumlarda tercih edilen bir metottur.

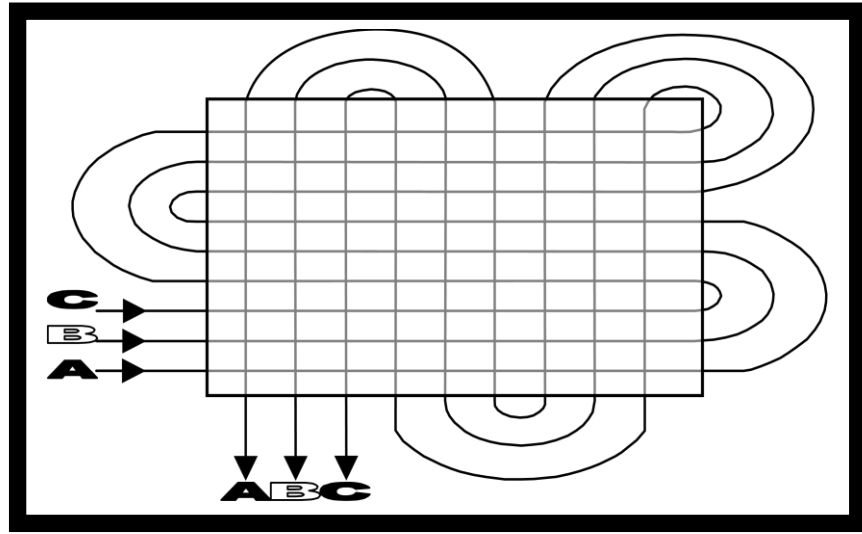
¹⁰⁵ BADEM, s. 38-39.

¹⁰⁶ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 63.

¹⁰⁷ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 63; SANDER, s.57.

Deliller birden fazla alana yayılmış ise ufak delillerin gözden kaçırılmaması için uygulanır¹⁰⁸.

Izgara gibi kesişen hatlar sistemine göre arama yapıldığından araştırmacılar bir eksenden başlayarak, doğu-batı istikametinde metodu uyguladıktan sonra aynı bölge bu sefer kuzey-güney olarak olay yerini tararlar ve Şekil 3’de görüldüğü gibi aynı bölge iki kez taranmış olur¹⁰⁹.

Şekil 3¹¹⁰: Izgara Metodu

4. Spiral Metodu

Spiral metodu araştırmaya merkezden kenara veya kenardan merkeze doğru başlandığı bir olay yeri inceleme metodudur. Bu metodun uygulanması sırasında göze çarpan herhangi bir noktadan kenara veya merkeze doğru da araştırma yapılabilir¹¹¹.

¹⁰⁸ KARAKUŞ/ ÜNAL; s. 58.

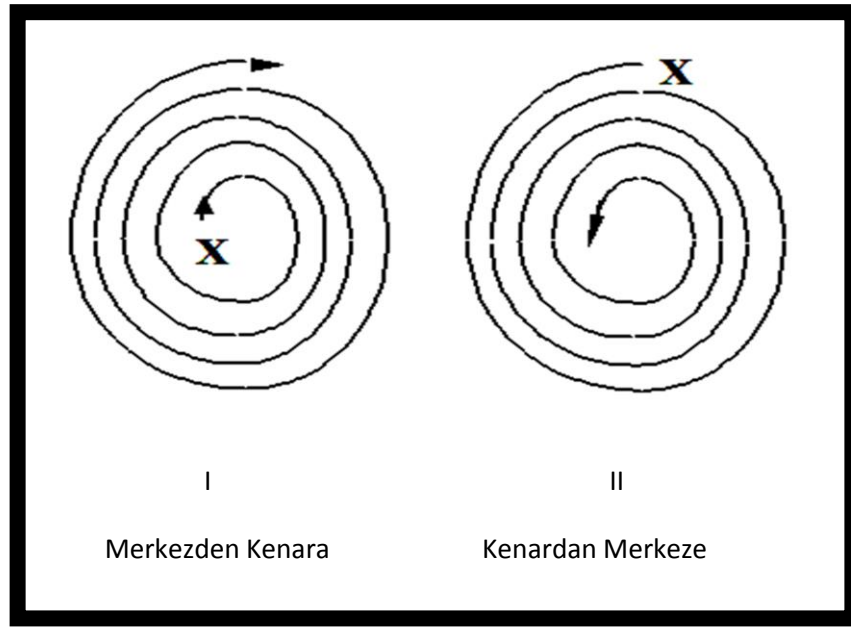
¹⁰⁹ BADEM, s. 39; KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 64; POLAT, s.217.

¹¹⁰ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 64.

¹¹¹ KAYGISIZ, Mustafa; Hukuk Sistemimizde Olay Yeri İncelemesi Delil ve Bilirkişilik, Ümit Yayıncılık, Ankara 1998, s. 39-40.

Bu metoda spiral metot denilmesinin nedeni ise, Şekil 4'te görüldüğü üzere başlangıç noktasından başlanarak hareketin saat yönünde olması veya tersi şeklinde araştırma yapılmasıdır¹¹².

Spiral metodu daha hassas bir tarama metodu olduğu için daha çok bomba ve patlama olaylarında tercih edilen bir araştırma yöntemi şeklindedir¹¹³.

Şekil 4¹¹⁴: Spiral (Dairesel) Metodu

5. Bölge (Alan) Metodu

Olayın geniş bir alana yayıldığı veya kapalı alanlarda uygulanan bu metotta taranacak olan olay yeri bölgelere ayrılır ve her bölgenin ayrı ayrı uzman personel tarafından aranması sağlanır. Böylece her bölge daha dikkatli ve hassas bir şekilde araştırılmış olduğu gibi ayrılan bölgelerde kendi içinde farklı metotlar kullanılarak araştırma yapılmasına olanak sağlanmaktadır. Şekilde 5'te görüldüğü gibi olay yeri,

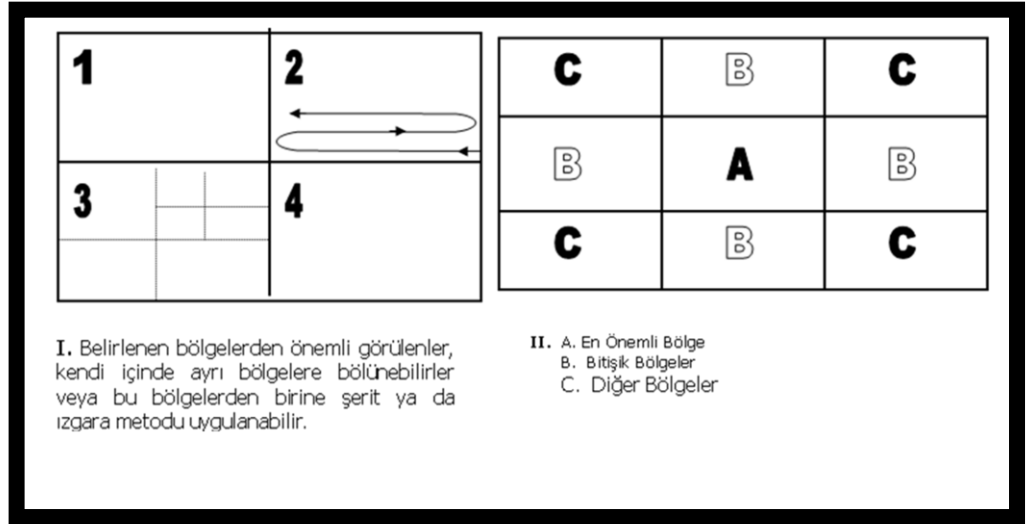
¹¹² KARAKUŞ/ ÜNAL; s. 58; KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 64.

¹¹³ BAYER, s. 77; KARAKUŞ/ ÜNAL; s. 58.

¹¹⁴ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 64.

önemli bölgeler, bitişik bölgeler ve diğer bölgeler olmak üzere ayrılarak araştırma yapılabilmektedir¹¹⁵.

Kare veya dikdörtgen şeklindeki olay yerlerinde bu yöntem ideal bir araştırma metodu olarak karşımıza çıkar¹¹⁶.

Şekil 5¹¹⁷: Alan (Bölgeler Halinde Araştırma) Metodu

6. Tekerlek Metodu

Tekerlek metodu, olay yerinin dairesel olduğu durumlarda merkezden kenarlara doğru veya bunun tam tersi olarak kenardan merkeze doğru uygulanan bir araştırma metodudur¹¹⁸.

Spiral metotta olduğu gibi araştırma içten dışa veya dıştan içe doğru gerçekleştirilen bu metot dairesel alanların incelenmesi için daha idealdir. Merkezden dışarıya, dışarıdan merkeze doğru araştırma yapılır. Genellikle

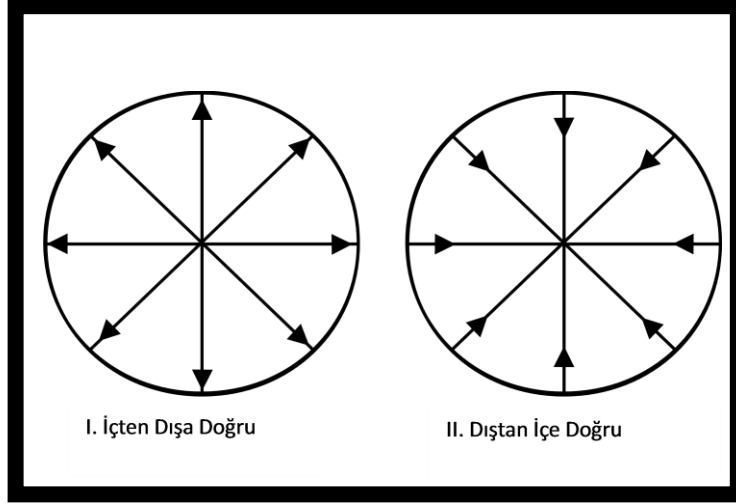
¹¹⁵ BAYER, s. 78; KARAKUŞ/ÜNAL; s. 59.

¹¹⁶ BADEM, s. 39; KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 64

¹¹⁷ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 65.

¹¹⁸ BADEM, s.40.

bombalama olaylarında kullanılması rahat olan araştırma metodu olarak değerlendirilmektedir¹¹⁹.

Şekil 6¹²⁰: Tekerlek Metodu

Bahsedilen tüm metotlardan en uygun olanının ne olduğunu, olayın türü, özellikleri, hava şartları, personel durumu gibi faktörleri göz önüne alarak olay yeri inceleme ekibinin amiri belirler. Olay yerinde hangi metot uygulanırsa uygulansın tüm amaç olayla ilişkili tüm maddi delilleri ortaya çıkartmaktır¹²¹.

Kriminal tekniklerle uygulanan yukarıdaki metotlarla suç aletleri, suç mağduru, suç şüphelisi ve bunların takip ettiği yollar tespit edilerek suç ve suçluya yaklaşma yolları artırılmaktadır.

¹¹⁹ BADEM, s. 40; POLAT, s.218.

¹²⁰ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 65.

¹²¹ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 65.

C. Olay Yeri Dokümantasyonu

Dokümantasyon; “belgeleme, belge ve bilgileri toplama merkezi” anlamına gelmektedir¹²².

Olay yerinin dokümantasyonu; fotoğraflama, video kaydı, kroki çizimi ve olay yeri inceleme tutanağı ile gerçekleştirilir¹²³. Olay yerinde elde edilecek ve delil niteliği taşıyabilecek her bulgunun mutlaka dokümantasyon belgelerinde yer alması ile soruşturmanın sağlam bir temele oturtulması sağlanmış olacaktır. Böylece olayla ilgili kovuşturmayı yapacak mahkemenin, dokümantasyon belgelerini incelediğinde olay yerine gitmeden sanki olay yerini görmüş gibi hissetmesi sağlanacaktır.

İz ve delillerin olay yerinden toplanmasından önce mutlaka yerlerinin değiştirilmeden tespit edilmesi ve bu tespit işlemi fotoğraf, video, kroki-plan ve tutanak olan dört temel unsurun kullanılarak yapılması gereklidir¹²⁴.

Olay yerinde not almak için ses kayıt cihazı kullanmakta çok avantaj sağlamakta işlemlerin daha hızlı yapılmasına yardımcı olmaktadır. Bu şekilde notlar daha ayrıntılı tutulabilmektedir¹²⁵.

Suç soruşturmasında en önemli unsurlardan biri olan ve olay yerinin suç işlendiği andaki orijinal durumunu gösterir nitelikte olan bu dokümantasyon ile mağdur, sanık veya tanıkların sistemli bir şekilde ifadeleri alınırken veya sorguya çekilirken olay hakkında ayrıntıları hatırlatmakta ve verilen ifadenin doğruluğunun tespitinde önemli rol sahibidir¹²⁶.

¹²² YILMAZ, Ejder; **Hukuk Sözlüğü**, Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara, 2010, s. 195; **Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük**, **Türk Dil Kurumu Yayınları**, 11. Baskı, Ankara, 2011, s. 209.

¹²³ KARAKUŞ/ÜNAL; s. 60.

¹²⁴ BADEM, s.45.

¹²⁵ POLAT, s. 220.

¹²⁶ KAYGISIZ, **Adli Bilimler**, s. 71.

Olay yerinin kayıt altına alınması ve dokümantasyonu, olayın işleniş şeklinin açığa çıkarılmasında önemli rol oynadığından yöntemlerin açıklanması gerekmektedir.

Bu yöntemler aşağıda açıklanacağı üzere; fotoğraf çekimi, video çekimi, kroki ve plan, tutanak olarak karşımıza çıkar.

1. Fotoğraf Çekimi

Fotoğrafçılığın ortaya çıkışı ile birlikte kısa bir süre içerisinde olay yeri inceleme sırasında kullanılması ihtiyaç haline gelmiştir. Hızlı gelişen teknoloji sayesinde olayın teknik olarak görüntülenmesinde ve olayın ilk halinin belgelenmesinde fotoğraflama önemli bir yer içermektedir. Bu nedenle bir olayda yeri geldiğinde mümkün olduğu kadar fazla poz fotoğraf çekiminin yapılması gerekmektedir. Bu sayede delillerin belgelenmesinde detayların gözden kaçmaması sağlanabilir. Olay yerinin incelemesi sırasında yürütülen fotoğraf çekimlerine başlamadan önce olayın türü, adresi, saati, görevli ekip kodu ve bölgesini belirtir tabelaların çekimi mutlaka yapılmalıdır. Daha sonra genel kural olarak olay yerinin genel görünüm çekimi, panoramik çekimi, orta mesafe çekimi ve yakın mesafeli çekimi yapılmalıdır. Olay yerinin müştemilatı, yolları apartman girişi vb. yerlerin genel görünümünün çekilmesinden sonra orta mesafe çekimlere geçilir. Orta mesafe çekimlerde bulguların tespiti yapıp numaralandırıldıktan sonra olay yerinin orijinalliği bozulmadan diğer çekimler yapılır. Ardından olay yerinde tespit edilen bulguların ölçek kullanılarak yakın mesafe çekimlerine geçilmelidir. Bir delil tespit edildiğinde öncelikle ilk görülen hali ile fotoğraflanmalı sonra numara verilerek tekrar fotoğraflanmalıdır¹²⁷.

PDTY'nin 8. maddesinde fotoğraf çekiminin tüm iz ve delilleri belirtecek şekilde, ölçekli, muhtelif açılardan ve en az iki poz olarak çekilmesi gerektiği belirtilmiştir.

¹²⁷ KARAKUŞ/ÜNAL; s. 61.

Olay yeri incelemesinde delillerin dokümantasyonu en objektif olarak fotoğraflarla sağlanabilmektedir. Olay yeri fotoğraflanması ile; olay yeri inceleme görevlileri için hemen elde edilebilen ve ispatı güçlü bir delil oluşturur, gözden kaçırdıkları noktaları tekrar görmesi, olayın kurgulamasına kolaylık ve tanıkların olayı hatırlaması sağlanır¹²⁸.

Fotoğraflama ile yapılan araştırma daha sağlıklı şekilde yürütülecek ve yargılama aşamasında olayın taraflarının olay yeri araştırmacısına yöneltebileceği haksız iddia ve ithamların önlenmesi sağlanacaktır¹²⁹.

2. Video Çekimi

Olay yerini belgeleme usullerinin ikincisi olan video çekimi de fotoğraf çekiminde olduğu gibi uzmanlık gerektiren bir konudur. Video çekiminin amacı, incelemeye başlamadan önce olay yerinin orijinal halini tespit etmektir. Fotoğraf çekiminden farklı olarak video çekiminde devamlılık söz konusudur. Video çekimde dikkat edilecek hususların başında olay yerinin adres bilgisini tam gösterir mahalle, sokak, daire numarasının açık bir şekilde görüntülenmesidir. Açık alanlarda ise olay yerinin konumunu en iyi belirtir unsurların çekimlerinin yapılmasının ardından olay yerinin genel görünüm çekimine geçilmesi, çekimlerin birbirini tamamlayacak şekilde ve geçişlerin birbirini izleyecek şekilde yapılması, yakınlaştırma yapılacaksa çekime devam edilerek yapılmasına, fotoğraf çekiminde olduğu gibi tüm delillerin ayrı ayrı çekilmesine ve ışık kaynağına ihtiyaç varsa mutlaka kullanılmasına dikkat edilmelidir. Fotoğraf ve video çekiminin birlikte kullanılmasının en büyük sebebi, her ikisinin de birbirini destekleyici ve doğrulayıcı mahiyette olmasıdır¹³⁰.

¹²⁸ POLAT, s. 249, 255.

¹²⁹ KARAKUŞ/ÜNAL; s. 61.

¹³⁰ Emniyet Genel Müdürlüğü, Teknik Görüntüleme (Manuel) Eğitici El Kitabı, Katalog No: 524, 2011, s. 119; KARAKUŞ/ ÜNAL; s. 63.

3. Kroki ve Plan

Kroki; bir konu veya nesnenin başlıca özelliklerini yansıtacak biçimde hazırlanmış taslağına verilen isimdir¹³¹.

Plan; bir arazi parçası, yerleşim merkezi, bina veya makinenin belli bir ölçüğe göre kağıt üzerinde çizgilerle gösterilmesidir¹³².

Olay yeri krokisi ise; tespit edilen delillerin ölçülü ve irtibatlı olarak olay yerinin neresinde bulunduğunu gösterir ve düzenli bir şekilde kağıt üzerine çizilmesidir¹³³.

Kroki çizilmesi, olay yerindeki delillerin diğer delil veya eşyalarla arasındaki mesafenin ölçüye aktarılmasında en etkili ve en basit yoldur. Böylece olay yerini görmeyen hâkim, savcı ve taraf avukatlarının açık bir şekilde olay yerini anlayabilmesi ve olayı canlandırabilmesi sağlanmış olur¹³⁴.

Olay yeri krokisinin çizilmesinde, fazla renk kullanılmamalı, sadeliğe önem verilmeli, bir mesafe adım ile gösterilirken diğer mesafenin metreyle gösterilmemesine yani aynı ölçü biriminin kullanılmasına özen gösterilmelidir. Ölçüler ve ölçek krokide belirtilmeli, fotoğraf çekimi esnasında çekimin yapıldığı yerler krokide açıkça belirtilmelidir¹³⁵.

PDTY'nin 7. maddesinde olay yerinde bulunan deliller toplanmadan olay yeri krokisinin yapılacağı, krokide, iz ve delillerin bulunduğu yerler, kesin ve doğru alınmış ölçüler, hava durumu, olayın zamanı, dosya numarası, krokiyi yapanın ismi, yönler ve birimin adının yazılacağı hüküm altına alınmıştır.

¹³¹ Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, s. 1513.

¹³² KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 73.

¹³³ Emniyet Genel Müdürlüğü, Olay Yeri İnceleme Eğitici El Kitabı, Katalog No:525, 2011, s.65.

¹³⁴ BADEM, s.50-51.

¹³⁵ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 73-74

4. Tutanak

Tutanak; belgelenmesi gereken bir durumu tespit edenler tarafından imzalanan belgedir¹³⁶.

Olay yeri inceleme tutanağı, kamu görevlileri tarafından görev gereği düzenlenen resmi bir belgedir.

Tüm olay yeri inceleme işlemleri sırasıyla tutanağa aktarılır. Bu aktarma sırasında bulunan delillerin nerede bulunduğu, olay yerinin konumu ve ölçüleri açıkça belirtilir.

Olay yeri ile ilgili tüm bilgileri aktardığı için olay yeri görgü, tespit ve inceleme tutanağının akıllarda soru işareti bırakmayacak şekilde hazırlanması gerekmektedir. Bu tutanağı olay hakkında hiçbir bilgisi olmayan kişi okunduğunda dahi olayın türü, yeri, tarihi, öğrenildiği tarih, olay yerinin cadde mi, sokak mı, ev veya arsa mı olduğunu, suçun kim ya da kimler tarafından, kimlere karşı, nasıl, hangi suç aletiyle, nerede, ne zaman işlendiğinin anlaması gerekmektedir. Ayrıca olay yeri teknik tespitinin (fotoğraf, video, kroki-plan) kimler tarafından yapıldığı, mağdur ve tanıkların kimlik ve beyanları, iz ve delillerle ilgili tanımlar, uzmanların çalışmaları, inceleme esnasında hava ve ışık şartları (zemin karlı, ıslak, çamurlu, hava yağışlı, hava karanlık vb.), incelemenin bittiği tarih ve saat, tutanağı tutanların isimleri ve imzası olay ve olay yeri inceleme tutanağına açıkça yazılması gerekmektedir. Bu işlemler yapıldığında ve tutanağına yansıtıldığında aksi sabit oluncaya kadar geçerli olduğu nedenle kuvvetli delil niteliğini taşımaktadır¹³⁷.

Olay ve olay yeri inceleme tutanağının maddi bulguları ve gerçeği tam olarak yansıtması gerektiğinden aksi halde tutanağı düzenleyen kolluk görevlileri hakkında 5237 sayılı TCK'nin 204/2. maddesi kapsamında resmi belgede sahtecilik suçu nedeniyle cezai sorumluluk gündeme gelecektir.

¹³⁶ Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, s. 2389.

¹³⁷ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 84.

Olay yeri görgü, tespit ve inceleme tutanakları birçok olayda el yazısı ile yazıldığından düzgün ve okunaklı yazılmasına özen gösterilmelidir. Aksi halde savcılık ve mahkeme tarafından hangi işlemlerin yapıldığı ve hangi delillere ne şekilde ulaşıldığı tam anlaşılamayacağı için tutanağı tutan görevlilerin mahkemeye çağırılması ve tutanağı açıklamaları gerekecektir. Özensiz ve okunaksız tutanak tutmaya özen gösterilerek yargılama veya soruşturma işlemlerinin uzamasına sebebiyet verilmemelidir.

D. Olay Yeri İncelemede Yaygın Olarak Yapılan Hatalar

Sistemik bir araştırma yapılarak, suç sonrası failer tarafından olay yerinde bırakılan maddi delillere ulaşılabilir. Ancak bazen basit hatalar neticesinde istenmeyen sonuçlar doğmakta ve ülkemiz AİHM tarafından etkin soruşturma yapmamak gerekçesiyle sözleşmeyi ihlal ettiğinden bahisle tazminat ödemek durumunda kalmaktadır.

Yüksel Erdoğan ve diğerleri/ Türkiye davasında AİHM; İstanbul Cumhuriyet savcılığı tarafından olay hakkında yürütülen soruşturmada, olay yeri incelemesi yapan Cumhuriyet savcısının olay yerinde bulunan silahların maktuller tarafından kullanılıp kullanılmadığını tespit için büyük önem taşıyan delilleri koruyamaması, maktuller tarafından kullanıldığı iddia edilen silahların maktullerin elinde bulunup bulunmadığının tespiti için hiçbir zaman parmak izi analizine tabi tutulmaması, soruşturmayı gerçekleştiren yetkililerin olay yeri fotoğraflarını çekmemiş olması, binanın iç ve dışının krokisini çizilmemiş veya ateş edildiği sırada kafede bulunan her bir güvenlik güçleri mensubunun konumunu gösteren bir plan hazırlamadıkları hususlarında eksiklik tespit edilmiş ve ulusal yetkililer tarafından yürütülen soruşturmalar bağlamında oybirliği AİHS'nin 2. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

Yaygın olarak yapılan bazı hatalar neticesinde olay yerinin orijinalliği bozulmakta, deliller değiştirilmekte, kaybolmakta veya zarar verilerek suçun çözümü açısından gerekli olan sonuçlara ulaşamamaktadır.

Bu hatalar genellikle, olay yerinin iyi korunamaması ve yabancı kişilerin olay yerine girmesi, olay yerinde görevli ekipler arasında gerekli koordinasyon ve iletişim eksikliği, olay yeri inceleme metotlarının uygulanmaması ve olay yerine gerektiğinden fazla görevlinin girmesi ve çalışma yapması neticesinde iz ve delillerin zarara uğratılması, olay yerinin fotoğrafı, videosu ve krokisi çizilmeden maddi delillerin yerlerinden oynatılması, suç yerinin basit krokisinin çizilmemesi, gerekli notların alınmaması, olay yerinde bulunan iz ve delillerin uzman olmayan kişiler tarafından toplanması, biyolojik delillerin ve maddi delillerin yanlış şekillerde toplanıp torbalara konulması ve korunmaması, olay yerinde nelerin delil olduğunun iyi kavranamaması ve son olarak olay ile ilgisi olmayanlara bilgi sızmasının önlenememesi olarak sıralayabiliriz¹³⁸.

Yargıtay, olay yeri incelemesi ve elde edilen delillerin incelenmesi sırasında yapılan hataları ve eksiklikleri bozma nedeni yapmaktadır. Örnek verilecek olunursa; Yargıtay kilitlemek suretiyle muhafaza altına alınan eşya hakkında hırsızlık suçunda, müştekiye ait balkon pimapen kapısının sert bir cisimle zorlanarak açıldığının anlaşılması karşısında, suça konu eve girilen pimapen kapısının sağlam ve dayanıklı olup olmadığı konusunda olay yeri inceleme ve görgü tespit tutanağında bir ibare olmadığı nedenle bu hususun yeniden değerlendirilmesi için yerel mahkemece verilen mahkumiyet kararını bozmuştur¹³⁹.

Ateşli silah kullanılarak meydana getirilen bir olayın kasten insan öldürme suçu mu yoksa intihar mı olduğunun tartışıldığı olaylarda olay yeri inceleme daha çok önem arz etmektedir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu bir kararında¹⁴⁰; tanık ifadelerine göre ölenin çalışma odasına yalnız girip kapıyı kapatmasından hemen sonra silah sesi duyduklarını ve olayın olduğu odaya baktıklarında öleni yaralı şekilde bulduklarını ve yanında ikinci bir kişi olmadığını beyan etmeleri ve bu beyanın olay yerindeki tespitlere uyduğu değerlendirilmiştir. Ayrıca olay yeri inceleme ekipleri tarafından yapılan incelemede tek boş kovanın ölenin yanında bulunan silahtan atıldığı saptandığı, her ne kadar silahta parmak izi ve ölenin el

¹³⁸ KAYGISIZ, *Adli Bilimler*, s. 69–70.

¹³⁹ Yargıtay 13. CD. 12.03.2012 tarih ve 2012/799 E, 2012/5580 K.

¹⁴⁰ YCGK 09.06.2009 tarih ve 2008/1–240 E, 2009/150 K.

svaplarında atış artığına rastlanılmamış ise de silahın tutuş şeklinden olabileceği bu durumun kriminal raporunda belirtildiği gerçeği karşısında olayın intihar niteliğinde olduğu kanaatine varılmıştır.

Yine hırsızlık suçu nedeniyle yapılan yargılama sonucu verilen bir kararın temyizi üzerine Yargıtay; olay yeri inceleme tutanağında çalınan aracın nasıl, nerede ve sahibi tarafından park edildiği yere kaç metre uzaklıkta bulunduğu tespit edilmemesi karşısında verilen kararın eksik soruşturma sonucu verildiği kanaatine varmıştır¹⁴¹. Başka olayda Yargıtay, olay yeri inceleme görgü ve tespit tutanağına göre aracın kapılarında zorlama ve araca düz kontak yapılmadığını belirtilmesi karşısında aracın hırsızlık amacıyla hareket ettirilerek yaralamaya sebebiyet verdiğinin kabulünün isabetsiz olduğu kanaatine varmıştır¹⁴².

Yargıtay, mukayese tablosundaki parmak izinin olay yerinden alındığının kesin olarak belirtilmemesi karşısında bu parmak izine göre mahkumiyet kararı verilmesini kanun ve usule aykırı bulmuştur¹⁴³.

Yargıtay, konut dokunulmazlığının ihlali suçunda girilen sahanlığın konut eklentisi olup olmadığı kesin olarak belirlenmemesini kanun ve usule aykırı bulmuştur¹⁴⁴.

AIHM bir kararında, soruşturmayı gerçekleştiren yetkililerin olay yerinin fotoğraflarını çekmemesini, binanın iç ve dışının krokisini çizmemelerini, ateş edildiği sırada kafede bulunan her bir güvenlik mensubunun konumunu gösteren bir plan hazırlamamalarını sözleşmeye aykırılık olarak kabul etmiştir¹⁴⁵.

¹⁴¹ Yargıtay 11. CD. 01.03.2006 tarih ve 2003/15083 E, 2006/1476 K.

¹⁴² Yargıtay 2. CD. 23.02.2005 tarih ve 2003/24414 E, 2005/2298 K.

¹⁴³ Yargıtay 6. CD. 28.04.1998 tarih ve 1998/4361 E, 1998/4214 K.

¹⁴⁴ Yargıtay 4. CD. 03.10.1990 tarih ve 1990/4866 E, 1990/5310 K.

¹⁴⁵ Yüksel Erdoğan ve Diğerleri/Türkiye kararı, 3.Daire (Başvuru no. 57049/00)

III. OLAY YERİ İNCELEMESİNDE ELDE EDİLEN DELİL ÇEŞİTLERİ VE MUHAFAZASI

Olay yeri incelemesi sırasında birçok kalıntıya rastlanmaktadır. Temas sonucu oluşan her türlü kalıntıya ise iz adı verilmektedir. İzlerin meydana geliş şekillerine göre farklı türleri vardır¹⁴⁶.

A. İz Çeşitleri

1. Kaynaklandığı Yer İtibariyle İzler

a. Zorlamadan Doğan İzler

Günümüzde birçok olayda failer olay yerine girme veya suç teşkil eden fiili gerçekleştirme sırasında bir takım iz veya izler bırakmaktadır.

Kapı, pencere, kasa vb. nesnelere üzerinde bırakılan bir takım izler zorlama sırasında sarf edilen kuvvetin derecesinin ne olduğu, izin ne olduğu ve ebadı hakkında bilgi vermektedir.

Zorlamadan doğan izler; kapı kilidi üzerindeki tornavida izi, kasa üzerindeki manivela izi gibi failer tarafından suçun işlenmesi için engel olarak görülen durumların ortadan kaldırılması sırasında eylemi gerçekleştirmek için kullanılan aletlerle yapılan tazyik neticesinde kazıntı, çizik veya çukur şeklinde meydana gelen izler olarak adlandırılmaktadır¹⁴⁷.

Zorlamadan doğan izler üzerinde yapılan incelemede, dikkat edilmesi gereken iki önemli ana temaya dikkat edilmelidir. Bunlar suç aleti ile yapılan zorlamada eşyalar üzerinde bırakılan izler, fotoğraf çekimi, kalıp alma ve mikroskopik inceleme yöntemleri ile kan, yağ, boya vb. türdeki maddelerin tetkiki için ise bir takım fiziksel ve kimyasal yöntemler kullanılmalıdır.

¹⁴⁶ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 90.

¹⁴⁷ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 90.

(1) Alet İzleri

Bir alet ile nesne yüzeyi arasındaki fiziksel temas sonucu oluşan izlere “alet izleri” denir. Kerpeten, çekiç, pense, levye, demir makası, testere, balta, tornavida, keser vb. gibi her türlü günlük hayatta kullanılmakta olan araç-gereç ile belirtilmeyen ancak benzer nitelikte olabilecek her türlü cismin izleri bu kapsamda incelenmektedir¹⁴⁸.

İki nesne birbiriyle fiziksel temasa girdiğinde yeterli baskı sonucu güçlü yüzey (genelde alet) daha zayıf (genelde nesne) yüzey üzerinde çizikler ya da kendi baskısı sonucu oluşan “alet izleri” olarak tanımladığımız izler bırakır¹⁴⁹.

Faillerin olay yerinde suçun işlenmesi sırasında kullanmış oldukları aletler üzerinde bırakmış oldukları karakteristik özelliklerden yola çıkarak suç işlenen yerlerde bulunan alet izleri sayesinde suç aletini tespit etmeye ve olayın aydınlanmasını sağlanmaktadır¹⁵⁰.

(2) Alet İzi Türleri

Genel olarak olay yerinde değerlendirilebilecek nitelikte alet izleri bulunmaktadır. Bu izlerin başında, basınç neticesinde oluşan, olay yerinde ilk bakışta belirgin olarak rahatlıkla görülebilen izlerdir. İkinci olarak cisimler ve yüzeyler arasında sürtünme neticesinde oluşan, yüzeyde belirli bir derinliği olmayan ve bu nedenle olay yerinde hemen görülemeyen ancak bu tür izlerin yüzeyleri mikroskop altında incelendiğinde paralel çizgiler şeklinde sürtünme neticesi oluşan izler görülmektedir ki bu izlere sürtünme izleri denir¹⁵¹.

Tek temasta iz bırakan, balta, keser, çekiç, kerpeten vb. aletlerden her zaman yararlanmak mümkündür. Örneğin, kerpetenin tek temas sonucu bir takım

¹⁴⁸ BAYER, s.173-174.

¹⁴⁹ BÜKER, s.298.

¹⁵⁰ KAYGISIZ, *Adli Bilimler*, s. 115.

¹⁵¹ BÜKER, s.304.

karakteristik özellikleri kablonun kesilmesi sırasında bırakabilir veya bir baltanın ağaç üzerinde tek temas sayesinde bıraktığı iz sayesinde tespiti mümkündür. Eğer izler eğe, törpü, testere vb. aletler tarafından birden çok temas neticesinde bırakılmış izler ise, bunlardan her zaman yararlanma imkanı bulunmamakta bazen de bu tür izler sayesinde olaylar aydınlatılabilmektedir¹⁵².

(3) Alet İzlerinin İncelenmesi Sonucu Tespit Edilebilecek Hususlar

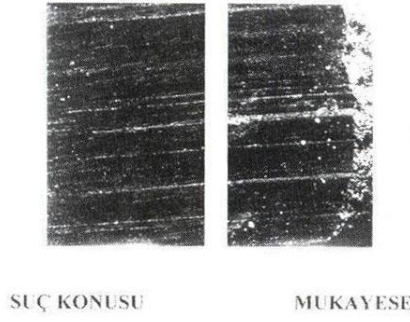
Balta, bıçak, tornavida, keser, testere vb. aletlerin bırakmış oldukları izlerden genellikle iki şekilde yararlanılmaktadır. Alet izinin incelenmesi neticesinde birinci olarak, aletin genel yapısı ya da büyüklüğü hakkında; bu tip izler aletin kesin teşhisine imkan vermez, sadece şüphelinin aleti bu izleri yapıp yapmayacağına karar verir, ikinci olarak da, aletin üzerinde bulunan hasar, düzensizlik ve alete has özelliklerin diğer eşya üzerine çizgi, bere, çentik vb. şekillerde bırakmış olduğu izlerden hareketle izi meydana getiren aleti tespit edilmesidir ki bu izlerin orijinalliklerinin bozulmamasına dikkat edilmelidir. Eğer metal üzerindeki iz hemen alınmayacaksa, bu izin üstü paslanmaya karşı yağlanmalıdır¹⁵³.

Olay yerinde bulunan alet izleri daha önce ayak ve tekerlek izlerinde de belirttiğimiz gibi kullanım sonunda her alet üzerinde kesik, aşınma vb. mikroskobik inceleme sonucu çok belirgin bir takım farklı karakteristik özellikler bırakır. Bu özellikler sayesinde alet izleri suçlarında büyük öneme sahiptir. Örneğin, demir makası ile kesilen kablo üzerindeki izlerin karakteristik çizgilerini benzer bir demir makasında bulmak mümkün değildir¹⁵⁴.

¹⁵² KAYGISIZ, *Adli Bilimler*, s. 115-116.

¹⁵³ SANDER, s. 211.

¹⁵⁴ KAYGISIZ, *Adli Bilimler*, s. 116.

Şekil 7: Bir demir makası izinin karşılaştırma mikroskobu altındaki görünümü

Yine ayak ve tekerlek izlerinde de olduğu alet izleri de, temas ettiği yüzeylerde boya, yağ vb. artıklar bırakabileceği gibi yüzeyden boya, ağaç parçaları vb. kalıntılar alabileceği unutulmamalıdır. Bu nedenle aletin iz oluşturduğu maddeden numunelerin alınmasına dikkat edilmelidir. Ayrıca, incelemeler neticesinde suç aleti kullanan fail veya faillerin izi hangi eliyle ve hangi pozisyonda bıraktığı gibi hususlarda tespit etmek mümkündür¹⁵⁵.

Bu tür inceleme neticesinde olay yerinde bulunan bir alet izi ile şüpheli bir alet arasında irtibat bulunup bulunmadığı kesin olarak belirlenebilir. Şüpheli aletin bulunmadığı durumlarda ise aletin izi oluşturan kısmının ebadı, şekli ve başka bir olay yerinden elde edilen iz arasında bağlantı olup olmadığı değerlendirilebilir.

(4) Alet İzlerinin Tespiti ve İncelenmesi

Suçun işlenmesi sırasında kullanılan aletlerin olay yerinde bırakmış oldukları izler, fotoğraf çekme, mikroskobik inceleme ve kalıp alma gibi yöntemler kullanılmak suretiyle araştırılır.

İlk olarak yapılması gereken fotoğraf çekiminde, çekilen resim aletin nesnelere olan pozisyonunu net olarak vermeli, ölçek belirtilmelidir ve daha önce

¹⁵⁵ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.117.

ayak ve tekerlek izlerinde de sıkça bahsettiğimiz üzere fotoğraf çekimi sırasında dikkat edilmesi gereken diğer hususlar çerçevesinde fotoğraf çekilmelidir.

Alçılama veya bir başka metotlarla izin baskısının çıkarılması en son çare olarak başvurulmalıdır. Tahta, macun, boya vb. yumuşak maddeler üzerinde oluşan alet izlerini alçılama yöntemi ne kadar iyi olursa olsun hiçbir zaman orijinaline eşit olmaz. Çünkü kesin teşhisi ortaya çıkaracak ince detayları üretemezler. Örneğin, bir şüphelinin aletinin meydana getirdiği çiziklerin alçılanması yöntemi ile mikroskobik incelemeden olumlu sonuçlar alınmayabilir, ama orijinal alet izi aletle karşılaştırıldığında tam ispat elde edilebilir. Ancak, ağız veya metal üzerindeki izlerin alçılanmasında kullanılan “Kerr Permlastic” denilen diş hekimliğine ait macun, testere izlerinde tahtadaki en ince ayrıntıları bile yeniden üretir.

İzler ve aletler incelenirken, suçlunun aleti nasıl tuttuğu ve izlerin ne şekilde oluştuğunu anlamaya çalışmak gerekmektedir. Aleti teşhis edebilmek için faillerin yaptığı izin aynısını yapmaya çalışmak gerekir. Genellikle hırsızlar bıraktığı izlerin, üstünü örtmek için yanıltıcı izler bırakır ki buda araştırmacıyı yanlış yöne sevk etmeye çalışır. Bu nedenle inceleme yapan görevli buna göre hareket etmelidir. Alet bulunduktan sonra delil olarak değeri korunmalıdır. Çok ufak detaylar fark edilmeli ve laboratuvara incelemek için gönderilmelidir. Suç mahallinde alet parçalarının bulunabileceği ve delil olarak çok kıymetli olabileceğinden, araştırma sırasında ihmalkar bir harekette bulunulmamalıdır¹⁵⁶.

b. Temastan Doğan İzler

Kişilerin dokunmaları ile oluşan parmak izi, ayak izi, diş izi gibi izlerin yanında elbise veya taşıdığı cisimlerin temasları veya sürtünmeleri sonucu delil transferi ile meydana gelen izlere “temastan doğan izler” denir¹⁵⁷.

¹⁵⁶ SANDER, s. 212-214.

¹⁵⁷ KAYGUSUZ, Ziynettin; “Olay Yeri İnceleme Çalışmalarında Bilimsellik Ve Hukukilik”, <http://cezahukuku.blogspot.com/2006/10/olay-yeri-inceleme-alimalarında.html>, (Erişim Tarihi: 02.10.2012)

Failler, işlenen her suç esnasında olay yerindeki nesnelere temas etmekte ve teması sağlayan unsurlar ile temas edilen zemin üzerinde bir takım etkileşim neticesinde iz alış-verişi yapmaktadırlar. Buna bir örnek olarak, faillerin üzerinde bulunan pantolon, gömlek, ceket vb. üzerinden lif, toz vb. maddeler duvara, yere veya temas ettiği yere veya temas ettiği yerden boya, toz vb. maddeler geçebilmektedir. Bunların dışında suç işleme sırasında kullanılan sopa, tabanca, tornavida gibi nesnelere de zemin, duvar gibi yerler üzerinde iz bırakabilmektedirler¹⁵⁸.

(1) Parmak İzleri

Parmak izlerindeki şekiller kişiden kişiye farklılık gösterir. Aynı DNA analizine sahip tek yumurta ikizlerinin parmak izleri bile birbirinden farklıdır. 600 yıllarında Çin ve Japonya’da imza yerine ve suçluların belirlenmesinde parmak izi kullanıldığı bilinmektedir¹⁵⁹.

Adli soruşturmanın başladığı günlerden bu güne polis kişilerin gerçek kimliklerinin tespiti amacıyla birçok yol kullanmışlardır. Kriminal incelemelerin başlangıcından itibaren araştırmacılar kişi tanımlamada güvenilir yöntemler bulmaya çalışmışlardır. Kişi tanımlamada ilk sistematik girişim Fransız uzman polis Alphonse Bertillon tarafından 1883 yılında uygulanmaya başlamıştır. Alphonse Bertillon; insan anatomisinde, boy, el uzunluğu, kafa genişliği gibi on bir farklı insanın kemik boyutlarının yirmi yaşından ölüncüye kadar değişmeyeceği ilkesine göre ölçüm bölgesi önermiştir¹⁶⁰.

“Antropometri veya Bertillonage” olarak adlandırılan bu sistem Fransa, İngiltere, Avrupa’nın bütün ülkelerinde, Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerde bir mevzuata bağlanarak kullanılmaya başlanmıştır. Ancak, 30 yıl kadar kullanılan bu sistem 1903 yılında Amerika’da Kansas’ta işlenen bir cinayetten dolayı Will West isimli bir kişinin antropometri sistemine göre arşiv kayıtları incelendiğinde hemen

¹⁵⁸ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 91.

¹⁵⁹ Emniyet Genel Müdürlüğü, Temel Parmak İzi Eğitici El Kitabı, s. 15.

¹⁶⁰ BAYER, s.103.

hemen aynı vücut ölçülerine sahip ve daha önce bir suçtan dolayı hapse girmiş William West ile aynı olduğu tespit edilmiştir, Will West'in ve daha önce hapse giren William West olduğuna karar verilmiştir. Ancak parmak izi mukayesesiyle elde edilen sonuçta her ikisinin ayrı şahıslar olduğu ortaya çıkmasıyla parmak izi biliminin ne kadar doğru bir sistem olduğunu ortaya çıkarmıştır¹⁶¹.

Suç ve suçlularla mücadelede en önemli maddi delillerin başında gelen parmak izlerinde aşağıdaki tanımları bilmekte fayda vardır.

Parmakların ilk boğumu ile tırnak ucu arasında kalan şekiller ve bu şekillerin yüzeylere teması sonucu yüzeyler üzerinde oluşan izlere parmak izi denir¹⁶². Bu şekilleri oluşturan papil ise; parmak uçlarının iç yüzeylerinde muntazam aralıklarla değişik desenlerde dizilmiş olan kabartma şeklindeki çizgilere verilen isimdir. Parmak uçlarından vücuda ait ter ve sıvı maddelerin (tuz, üre, uçucu yağ asitleri, albümin vb.) dışarı atılmasını sağlayan deliğe de "Por Deliği" denilmektedir¹⁶³.

11.04.2002 tarihli "Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Dairesi Başkanlığı Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliğinin 6. Bölümünde düzenlenen Olay Yeri İnceleme ve Kimlik Tespit Şube Müdürlüğü Kuruluş, amaç ve görevleri ile 2559 Sayılı PVSK'nin 5. maddesine göre her çeşit silah ruhsatı, sürücü belgesi, pasaport veya pasaport yerine geçen belge almak için başvuruda bulunan, başta polis olmak üzere, genel veya özel kolluk görevlisi ya da özel güvenlik görevlisi olarak istihdam edilen, Türk vatandaşlığına başvuruda bulunan, sığınma talebinde bulunan veya gerekli görülmesi halinde, ülkeye giriş yapan yabancıların, gözaltına alınan, kişilerin parmak izi alınır¹⁶⁴.

¹⁶¹ ÇEBİ, İsmail; "Parmak İzi İncelemeleri", *Kriminalistik*, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s. 321-322.

¹⁶² Emniyet Genel Müdürlüğü, Temel Parmak İzi, s. 15.

¹⁶³ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 93-94.

¹⁶⁴ PVSK; Parmak İzi ve Fotoğrafların Kayda Alınması

Madde 5 - (Değişik madde: 02/06/2007-5681 S.K./2.mad)

Polis; a) Gönüllü, b) Her çeşit silah ruhsatı, sürücü belgesi, pasaport veya pasaport yerine geçen da belge almak için başvuruda bulunan, c) Başta polis olmak üzere, genel veya özel kolluk görevlisi ya özel güvenlik görevlisi olarak istihdam edilen, ç) Türk vatandaşlığına başvuruda bulunan, d) Sığınma talebinde bulunan veya gerekli görülmesi halinde, ülkeye giriş yapan sair yabancı, e) Gözaltına alınan, kişilerin parmak izini alır.

Birinci fıkraya göre alınan parmak izi, ait olduğu kişinin kimlik bilgileri ile birlikte, ne zaman ve

(i) Parmak İzlerinin Özellikleri

Parmak izleri suç soruşturmalarındaki önemlerini sahip oldukları değişmez-değiştirilemez, benzemezlik ve tasnif edilebilir özellikleri sayesinde kazanmaktadır.

Değişmez-değiştirilemez özellikleri; insanoğlunun ana rahminde papiller teşekkül etmeye başlar ve insan doğduğu andan ölüp ellerindeki papiller çürümeye başladığı ana kadar hiç değişmeden tespit etmek mümkündür. Yani ana rahminde papillerin meydana getirdikleri şekil ne ise çürüyünceye kadar aynı kalır. İnsanın el ve ayaklarındaki papiller yeni doğan çocukta buruşuk iken, yaş geçtikte büyümekte ancak şekiller arasındaki fark aynı kalmaktadır. Kesilen tırnak nasıl büyür ise bazı suçlular kimliklerinin belli olmaması için asit ile papil şekillerini yok etmeye çalışsalar da tahribat sonrasında yeniden papiller eski şekilleri gibi teşekkül etmektedir. Sadece tahribat derin ise o zaman tahrip olan yerde boşluk kalmakta papiller yeniden teşekkül etmemektedir¹⁶⁵.

Benzemezlik özellikleri; papillerin çeşitli kısımlarında yerleşmiş olan karakteristik özellikler parmak izlerinin birbirinden farklı olmalarının en önemli nedenlerindedir. Bu karakteristik özellikler parmak izlerinin birbirlerinin aynı olmasını imkansız kılmaktadır. Nasıl tek yumurta ikizlerinin parmaklarında papil şekilleri hiçbir zaman birbirinin aynı olmadığı gibi, parmak izlerinin suç

kim tarafından alındığı belirtilmek suretiyle, bu amaca özgü sisteme kaydedilerek saklanır. Ancak, parmak izinin hangi sebeple alındığı sisteme kaydedilmez.

Olay yerinden elde edilen ve kime ait olduğu henüz tespit edilemeyen parmak izleri, kime ait olduğu tespit edilinceye kadar, ilgili soruşturma dosya numarası ile birlikte sisteme kaydedilir.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 81 inci maddesi ile 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 21 inci maddesi hükümlerine göre alınan parmak izleri de bu sisteme kaydedilir. (a) bendi hariç birinci fıkra ile dördüncü fıkra kapsamına giren kişilerin ayrıca fotoğrafları alınarak, ikinci fıkrada belirlenen esaslara uygun olarak parmak izi ile birlikte sisteme kaydedilir. Bu sistemde yer alan bilgiler, kimlik tespiti, suçun önlenmesi veya yürütülmekte olan soruşturma ve kovuşturma kapsamında maddi gerçeğin ortaya çıkarılması amacıyla mahkeme, hâkim, Cumhuriyet savcısı ve kolluk tarafından kullanılabilir. Kolluk birimleri, kimlik tespiti yapmak ya da olay yerinden alınan parmak izini karşılaştırmak amacıyla doğrudan bu sistemle bağlantı kurabilir. Sistemde kayıtlı bilgilerin hangi kamu görevlisi tarafından ve ne amaçla kullanıldığının denetlenebilmesine imkân tanıyan bir güvenlik sistemi kurulur. Sistemde yer alan kayıtlar gizlidir; altıncı ve yedinci fıkralarda belirlenen amaçlar dışında kullanılamaz. Sistemde kayıtlı olan parmak izi ve fotoğraflar, kişinin ölümünden itibaren on yıl ve her halde kayıt tarihinden itibaren seksen yıl geçtikten sonra sistemden silinir. Parmak izi ile fotoğrafların sistemde kaydedilmesi ve saklanması ile bu kayıtlardan yararlanmaya ilişkin diğer esas ve usuller, İçişleri Bakanlığı tarafından Adalet Bakanlığının görüşü alınarak çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

¹⁶⁵ SANDER, s. 169-170.

soruşturmalarında kullanılmaya başladığı dönemden günümüze kadar yapılan çalışmalarda birbirinin aynı olan iki parmak izi tespit edilememiştir¹⁶⁶.

Tasnif edilebilirlik özelliği; insanın parmakları farklı karakterde izler taşıdığından bunlar sınıflandırılabilen ve aranması durumunda gelişen teknoloji sayesinde parmak izlerinin bilgisayar ortamında sınıflandırılabilmesi nedeniyle çok rahat bir şekilde karşılaştırma ve tespit yapılabilir. Örnek olarak; “19 Aralık 1998 tarihinde İzmir-Ankara arasında tren seferi yapan İzmir Ekspresi’nde iki valiz içinde beş parçaya ayrılmış halde kimliği meçhul bir kadın cesedi bulunmuş, Ankara Emniyet Müdürlüğü Olay Yeri İnceleme Uzmanları tarafından cesetten alınan parmak izleri EGM Asayiş Daire Başkanlığı Merkez Parmak İzi Laboratuvarı tarafından AFIS (Otomatik Parmak İzi Belirleme Sistemi) programı kullanılarak 2.5 milyon adet parmak izi incelenmiş ve söz konusu parmak izlerinin Manisa’da bir gece kulübünde konsamatris olarak çalıştığı için arşivde parmak izi kaydı olan S.’ye ait olduğu tespit edilmiştir. Maktulün kimliğinin parmak izi kaydı sayesinde tespitiyle birlikte cinayetin S’nin kocası M tarafından işlendiği tespit edilmiştir”¹⁶⁷.

Örnekten de anlaşılacağı üzere polis teknik bürolarının elektronik aletlerden de istifade ederek milyonlarca iz içinden istenilen parmak izinin bir veya iki dakika içinde tespit etmesi edilmesi mümkün olmaktadır.

(ii) Parmak İzi Türleri

İyi bir parmak izi arşivi ve arşivin iyi taranmasıyla faili meçhul olayları gerçekleştiren suçluların kimliklerinin tespiti mümkün olabilmektedir. Olay yerinde yapılan incelemelerde gözle veya ışık kaynakları kullanılarak bakıldığında tespit edilen veya görünmeyen parmak izleri tespit edilebilir. Özelliklerine ve meydana geliş şekillerine parmak izlerini “Görünür Parmak İzleri” ve “Görünmeyen Parmak İzleri” olmak üzere iki gruba ayırmak mümkündür¹⁶⁸.

¹⁶⁶ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 95.

¹⁶⁷ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 95- 96.

¹⁶⁸ ÇEBİ, s. 336.

Görünür parmak izleri; çıplak gözle ve ışık kaynakları kullanılarak bakıldığında görünen parmak izleri olup, bu izler olay yerinde kabartma ve renkli parmak izleri olmak üzere iki türdür.

Üç boyutlu olarak adlandırılan kabartma parmak izleri yumuşak bir malzemeye bastırılmaları (yani, yeni boyanmış bir yüzey, yapışkan yüzeyler, bantlar, plastik patlayıcılar, sertleşmemiş macun, mum, bal mumu, katı yağ, sabun, kil gibi) sonucunda rastlamak mümkündür¹⁶⁹. Olay yerinde bulunan bu tür izlerde papil arası boşluklar çıkıntı, papil hatları ise çukur olarak ortaya çıktığı için bu izlere negatif izler de denir. Bunları yatay ışık altında fotoğraf çekilerek tespit etmek en iyi yöntemdir¹⁷⁰.

Parmak üzerine yapışan bir takım (kan, boya, un, çeşitli izolasyon maddeleri, toz, is gibi) farklı maddelerin temas edilen yüzeye transfer olmasıyla oluşan ve en sık rastlanan tozlu parmak izlerine ise renkli parmak izleri denir. Bu tür izler yine fotoğraf çekimi ve parmak izi folyesi ile transfer etmek mümkündür¹⁷¹. Olay yerinde bulunan bu tür izlerde parmağa bulaşan maddenin papil arası çukurları doldurmaması gerekir. Çünkü papiller arası boşlukları dolduran madde nedeniyle oluşan iz parmak izinin yerine daha çok bir lekeyi andırır. Renkli parmak izlerinde papil hatları boyalı, papil arası boşluklar boyasız olduğundan bu tür izlere pozitif izler de denilmektedir¹⁷².

Latent parmak izleri olarak da adlandırılan görünmeyen parmak izlerinin olay yerinde kalmasını sağlayan %98,5 – 99,5 oranında su, % 0,5 oranında organik ve inorganik maddelerden ihtiva eden ter ve yağların porlardan çıkarak papil hatları üzerinde birikerek herhangi bir yüzeye temas etmesi sonucu aktarılacak olay yerinde kalması ile oluşur¹⁷³. Parmaklar ne kadar temiz ve kuru olursa olsun parmak uçlarının dokunduğu yüzeylere yapışarak papillerin diziliş şekillerinde izler bırakırlar

¹⁶⁹ ÇEBİ, s. 336.

¹⁷⁰ BAYER, s. 126.

¹⁷¹ ÇEBİ, s. 337.

¹⁷² BAYER, s. 126.

¹⁷³ BAYER, s.127, ÇEBİ, s. 337.

ve bu izleri gözle görmek çok zor olduğundan bu izlere görünmeyen parmak izleri adı verilir¹⁷⁴.

Şekil 8: Latent parmak izine bir örnek

(iii) Parmak İzi Tespit Metotları

Parmak izi tespitinde; yüzeyin emici olup olmadığı, pürüzlü ya da pürüzsüz oluşu, zeminin özelliklerine göre görünen ve görünmeyen parmak izlerinin tespiti için farklı metotlar uygulanmaktadır. Uygun olmayan bir tespit metodunun parmak izlerinin zarar görmelerine ve mukayeseye elverişli olarak geliştirilememelerine neden olunabileceğinden kullanılacak olan metotların iyi seçilmesi gerekir. Parmak izi tespitinde uzman personelden faydalanılmalı ve iyi kalitede parmak izi tozu vb. malzemelerin kullanılarak parmak izini tahrip etmemesine ve nem içermemesine dikkat edilmelidir¹⁷⁵.

Tespit yöntemleri parmak izi çeşitlerine göre değişmektedir. Kabartma ve renkli parmak izleri fotoğraf çekilerek, görünmeyen parmak izleri ise fotoğraf, boyama ve tozlama yöntemleriyle tespit edilir¹⁷⁶.

Görünmeyen parmak izlerinin tespitinde her türlü zeminde yeni ve eski parmak izlerinin belirlenmesi için standart parmak izi tozlarından faydalanılmalıdır. Fiziksel metot kullanılarak tespit edilen parmak izlerinde, iyotlu parmak izi tozları,

¹⁷⁴ BAYER, s.127.

¹⁷⁵ KAYGISIZ, *Adli Bilimler*, s. 99-100.

¹⁷⁶ SANDER, s. 166.

çift amaçlı parmak izi tozları, anti-statik parmak izi tozları, kolormatik (gümüş/siyah) parmak izi tozları, floresans-manyetik parmak izi tozları, manyetik parmak izi tozları kullanılırken, kimyasal metotla kullanılarak tespit edilen parmak izlerinde, iyot, ninhidrin (etil alkol, aseton gibi çözücülerle karıştırılarak hazırlanır ve kağıt üzerindeki 15 yıllık parmak izlerinin ninhidrin yöntemiyle ortaya çıkarıldığı bilinmektedir), gümüş nitrot, lazer yöntemi, ufak tanecik belirteci (SPR (Small Particle Reagent)) vb. metotlar kullanılarak görünür hale getirilir¹⁷⁷.

Görünen parmak izlerinde; parmak izlerinin bulunduğu eşya taşınabilir nitelikte uygun taşıma yöntemi ile laboratuvara götürülerek tespit işlemleri yapılmalıdır. Taşınma imkanı yok ise fotoğraf çekimi ile tespit işlemi yapılması uygun olacaktır¹⁷⁸.

(iv)Parmak İzi Bulunan Eşyanın Tutulması ve Ambalajlanması

Parmak izi taşıyan eşyalar iz çıkmayacak çıksa bile bu izlerden faydalanılamayacak yerlerinden tutulmalıdır. Olay yerinde parmak izi tespit edilen eşyalar dikkatlice saklanmalı, izler kaybolmayacak şekilde selefona ile kaplanmalıdır. Selefona ile kaplama yapıldığında eşyanın parmak izlerinin kaybolmasına sebebiyet verecek şekil ve özensiz tutulmasının önüne geçilir. Hiçbir zaman bu eşyalara emici madde uygulanmamalı, eşyaların laboratuvara gönderilişi veya taşınması sırasında parmak izlerinin sürtünme ile silinmemesi için gerekli önlemler alınmalıdır¹⁷⁹. Eşyanın usulüne uygun şekilde ambalajlanması, mühürlenmesi ve etiketlenmesi sırasında eşyanın özelliği, olayın türü, numarası, delilin cinsi, nereden ve kimden alındığı, tarihi, saati, soruşturmayı yapanın ismi, unvanı ilgili yerlere yazılmalı ve imzalanmalıdır¹⁸⁰.

¹⁷⁷ BAYER, s. 127-129.

¹⁷⁸ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 99.

¹⁷⁹ SANDER, s. 114.

¹⁸⁰ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 101-102.

Olay yerinde görevli personel parmak izi taşıyan eşyaların tutulmasında ve ambalajlanmasında dikkat etmesi gereken kuralları iyi bilmelidir. Bunlardan kısaca bahsedecek olursak;

Eşyaların normal olarak her zaman tutulan yerlerinden tutulmamalı, iz çıkmayacak şekilde tutulmalıdır. Örneğin; şişeler kalem veya çubukla ağzından içeri sokulmak sureti ile alınmalı, tabancalar namlu ucundan iki parmakla veya kabzasının tırtıklı kısımlarından iki parmak yardımıyla tutularak alınmalıdır. Mevcut ve muhtemel izleri bozmamak için mutlaka eldiven kullanılmalıdır¹⁸¹.

Ambalajlanması sırasında, mektup, zarf, kağıt gibi malzemeler pens veya cımbızla sıkışmayacak ve katlanmayacak şekilde kutu içine konulmalı, sigara paketi vb. eşyalar da genellikle parmak izleri sigara paketinin yan yüzeylerinde bulunduğundan sigara paketi karşılıklı iki parmakla köşeden tutulmak suretiyle hacmine uygun bir kutuya dik olarak konulmalı, bıçaklar ise demir kısmında iz taşıyan uçlarına mantar batırılarak kutu içine konulmalıdır¹⁸².

(v) Parmak İzi Mukayesesi

Suç ve suçlularla daha iyi mücadele etmek, faili meçhul olaya yer vermek için bilimin ve teknolojinin bütün imkanlarından yararlanmak ve “delilden sanığa” giden yolda teknolojiyen faydalanılarak parmak izlerinden hareketle faili belli olmayan olaylar aydınlatılmaktadır. Özellikle kimlik tespitinde büyük başarılar sağlanmasına yarayan delillerden hareket ederek, suçlunun yakalanması ve olayların aydınlatılmasında parmak izlerinin kayıtlardaki parmak izleriyle mukayesesiyle bir çok olay aydınlatılmaktadır.

Parmak izi mukayesesi olay yerinde yapılacak bir işlem değildir. Olay yerindeki görevliler tarafından parmak izleri aranıp muhafaza altına alındıktan sonra inceleme ve arşivdeki izlerle mukayese için uzman birime götürülür¹⁸³.

¹⁸¹ KAYGISIZ, *Adli Bilimler*, s. 100, POLAT, s. 270.

¹⁸² KAYGISIZ, *Adli Bilimler*, s. 101.

¹⁸³ POLAT, s. 269.

Olay yerinden elde edilen parmak izinin arşivdeki parmak izleriyle eşleşmemesi halinde bu parmak izleri gelecekte yapılacak mukayeseler için saklanır¹⁸⁴. Olumlu bir teşhis için en az 11-12 benzer nokta bulunması şarttır. 11-12 noktadan sonraki eşleşmeler kesin sonuç doğurur¹⁸⁵.

Parmak izi mukayesesi parmak izi şekillerine göre bazı gruplara ayrılarak yapılmaktadır. Bu gruplar papillerin akışları, sayıları ve şekillerine göre oluşturulmaktadır¹⁸⁶.

(2) Avuç (Aya) İzi

Elin iç yüzünde parmakta olduğu gibi izler bulunmaktadır. Bu izler parmak izleri gibi delil olarak önem taşımaktadır. Olay yerinde elde edilen avuç izine göre elin konumu ortaya konularak basit bir taslağı çıkartılarak buna göre araştırma yapılabilir¹⁸⁷.

Avuç izinde de parmak izlerinde olduğu gibi papil çizgilerinin karakteristik özellikleri mevcuttur. El ayası ve yanaklarının düz olarak teması ve avuçla kavrana bilen bütün nesnelere üzerinde avuç izlerini görmek mümkündür. Parmak izlerinde olduğu gibi avuç (aya) izleri de, kabartma (negatif), pozitif ve görünmeyen izler olmak üzere üç şekilde nesnelere üzerinde kalırlar ve buna göre arşivlenir. Ülkemizde bu sistem yeni oluşturulmuş ve Ankara Emniyet Müdürlüğü Olay Yeri İnceleme Şubesinde 1999 yılında uygulamaya başlanıp, EGM tarafından da ülke genelinde bu konuda kurs düzenlenmiştir¹⁸⁸.

¹⁸⁴ **KAYGISIZ, Adli Bilimler**, s. 102.

¹⁸⁵ **SANDER**, s. 184.

¹⁸⁶ **ÇEBİ**, s. 350-355.

¹⁸⁷ **POLAT**, s. 269.

¹⁸⁸ **BAYER**, s. 1161-163 ; **KAYGISIZ, Adli Bilimler**, s. 102.

(3) Ayak İzleri

Suçun işlenme sırasında faillerin olay yerinde yürümeleri imkansız olduğu nedenle olay yerinde en sık görülen izlerin başında ayak izleri gelmektedir. Olay yerinde yapılacak sistemli araştırma neticesinde failer olay yerindeki hareketleri esnasında ayaklarıyla temas etmiş oldukları olay yerinde iz bırakmakta ya da olay yerindeki zeminde bulunan bir takım maddeleri kendi ayaklarına bulaştırmaktadırlar. Bu nedenle kolluk birimleri olay yerinde ayak izlerinin bulunduğu ihmali göz önünde bulundurarak olay yerinde rastgele dolaşmamalı ve gereksiz kişilerin olay yerine girmeleri önlenmelidir¹⁸⁹.

Ayak izleri, ayağın çıplak tabanının bıraktığı, ayakkabı izleri ise ayağa giyilen ayakkabı ile bırakılan izlerdir. Olay yeri incelemesi esnasında, genel olarak en sık karşılaşılan “ayakkabı izleri” olduğunda çalışmalar genellikle bu izler üzerine yoğunlaşmıştır. Ancak, ayak izi de parmak izlerinde olduğu gibi karakteristik bir özellik taşımakta ve kesin teşhis yapılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Ayağa giyilen çorapla oluşan iz de zaman zaman karakteristik özellik taşıyabilmektedir¹⁹⁰.

(i) Ayak İzlerinin Türleri

Ayak izlerini iki ana gruba ayırmak mümkündür. Bunlardan ilkinin, ayağın durumuna göre, (kendi alt grubu olarak da; çıplak ayak, çoraplı ayak ve ayakkabılı ayak) ikincisini de; ayağın bastığı zeminin durumuna (kendi alt grubu olarak da; yumuşak ve sert zeminde) göre sınıflandırılmaktadır.

Çıplak ayak izleri, açık arazide rastlanılmayan ve failerin olay yerinde gürültü çıkartmamak için ayakkabılarını çıkartması sonucu oluşan, genelde marley, fayans, kum, toprak gibi zeminlere bırakılan izlerdir. Ayak izi, tozlu ve isli sert zeminlerde temiz ayakla veya kirli ayak tabanlarıyla temiz zeminde bırakılmış ise kolaylıkla fark edilebilir. Ancak temiz ve sert zeminde bulunan ayak izleri ise

¹⁸⁹ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 103.

¹⁹⁰ SEMİZOĞLU, İbrahim; “Biyolojik İncelemeler”, Kriminalistik, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s.263.

görünmediği için parka izi tespit yöntemleriyle ortaya çıkartılır. Parmak izlerinde olduğu gibi ayak izlerindeki papillerde organik ve inorganik maddelerden oluşan ter, deliklerdin dışarı atıldığından bu ayak izleri ayak tabanındaki papil hatlarının zemine teması sonucu oluşur. Yine bu ayak izlerini belirginleştirmek için tozlama veya kimyasal yöntemler uygulanır¹⁹¹.

Bot, çizme, ayakkabı vb. ayağa giyilen eşyaların bıraktığı izler de olay yerinde en sık görülen ayakkabılı ayak izleri olarak adlandırılır. Olay yerinde bulunan ayakkabı izlerinde kullanıma bağlı olarak zamanla tabanda oluşan aşınma, kesik, delik gibi nedenlerle failerin bıraktığı ayak izleri suç bilimcilerinin önemli bulgularından bir tanesidir. Çünkü failerin olay yerinde dolaştığının en önemli kanıtıdır¹⁹².

Ayağın veya ayakkabının yumuşak zemin üzerinde bıraktığı izlerde, negatif veya kabartma ayak izleri olarak adlandırılır. İzin karakteristik özellikleri, zeminin yeknesaklığı veya homojenliği arttıkça teşhisi de kolaylaşır. Negatif ayak izleri genellikle, yeni dökülmüş asfalt, kum, killi toprak vb. zeminlerde görülmektedir. Pozitif ayak izleri, sert zemin üzerinde ayakkabı tabanına bulaşan toprak, boya, kan, çamur vb. gibi maddelerin fayans, marley gibi sert zemin üzerinde bıraktığı izler olarak örneklendirilir¹⁹³.

Örneğin; 2002 yılında Bursa'da Camii içerisinde darp edilerek A.G. öldürülmesi üzerine yapılan çalışmada caminin şerefesine çıkılan girişin marley merdiven basamağı üzerinde tozlu ayak izi elde edilmiş, camii içerisinde cüzdanı bulunan S.Ç.'nin ayakkabı izi ile karşılaştırma neticesinde olayın faili olduğu anlaşılmıştır¹⁹⁴.

¹⁹¹ BAYER, s. 162.

¹⁹² BAYER, s. 163.

¹⁹³ BAYER, s. 163-164.

¹⁹⁴ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.106.

(ii) Ayak İzlerinin İncelenmesi Sonucu Elde Edilebilecek Hususlar

Klasik özellikler ve karakteristik özellikleri olmak üzer ayakkabı izlerini iki temel özelliğinden faydalanılmaktadır. Klasik özellikler; ayakkabıların ölçü, genel şekil, hatlarının yapısı ve üreticinin simgeleri gibi aynı seri üretimdeki özelliklerinden faydalanılarak ayakkabının aynı sınıf veya kategorideki ayakkabılara aidiyetlerinin tespiti gibi işlemlerde kullanılır, ancak bunlar karakteristik değildir ve tek başlarına sonuca gitmekte kullanılamaz. Sadece şüpheli ayakkabının sahip olduğu karakteristik izler, suç konusu izde mevcut ise aralarındaki uygunluktan bahsedilebilir. Karakteristik özellikler; klasik özelliklere ek olarak ana ve esas teşhis ve irtibatlandırmanın temel dayanağı olan üretim veya kullanım esnasında bilinç dışı olarak oluşan kesik, yırtık, çizik, şişkinlik, kopukluk ve yine yıpranma sonucu bir takım klasik özelliklerinin kısmen yada tamamen kaybolması sonucu ayakkabıda meydana gelen kişinin kullanım sonucu oluşan özelliklerdir. Bu özellikler sayesinde olay yerinde bulunan ayakkabı izlerinin aynı ayakkabıya ait olup olmadığını anlamak mümkündür¹⁹⁵.

Toz, çamur gibi maddeler sayesinde faillerin giriş ve çıkış noktaları ile yürümüş olduğu yerler hakkında bilgi sahibi olunmakta ve ayakkabının türü ve boyutundan da faillerin cinsiyetini, çocuk mu yoksa yetişkin mi olduğu tespit edilmektedir. Ayrıca ayakkabının kalitesinden şahsın sosyal yaşantısı hakkında bilgi edinilmekte, adım uzunluğu, adım genişliği, ayak izi açısı, ayak izi hattı vb. hususların incelenmesi sonucunda da soruşturma açısından önemli bilgilere ulaşmak mümkün olmaktadır. İnceleme esnasında bulunan bu hususlar sayesinde, ayak izi sahibini boyu, kilosu, topal olup olmadığı, yük taşıyıp taşımadığı, sarhoş olup olmadığı vb. gibi hususlar tespit edilebilmektedir¹⁹⁶.

Prouille formülü ile şahsın çıplak ayak izinin uzunluğundan yaklaşık boyunu aşağıdaki formülle bulanabilir¹⁹⁷.

¹⁹⁵ KAYGISIZ, *Adli Bilimler*, s.106-107.

¹⁹⁶ KAYGISIZ, *Adli Bilimler*, s.107.

¹⁹⁷ SANDER, s.192.

2P

T: ——— - 0,05 m.

0,287

T: Şahsın boyunun metre cinsinden uzunluğunu verir.

P: Çıplak ayak izinin metre cinsinden uzunluğunu verir.

(iii) Ayak İzlerinin Tespiti ve Teşhisi

Olay yerinde bulunan ayakkabı izlerindeki yama yerleri, tamir için çakılan çiviler, delikler, çatlaklar burun ve ökçedeki demirler ve vidalar, ökçelerde bulunan yazı ve resimler vb. karakteristik özellikler sayesinde kesin teşhiste yardımcı olduğu bilinmektedir. Ayakkabı izlerini incelenmesi ile, failer ulaşılabilen, failer elenebilmekte, olay yerinde olduğu ortaya konulabilmektedir. Olay yerine giden yol, olayların oluşum sırası, hareket ettirilen nesnelere, ıslak kan üzerinde bulunan izlerde oluşum zamanı, tanığın ya da şüphelinin ifadelerini doğrulayabilir veya yalanlayabilir. Bu nedenledir ki, olay yerlerinde meydana gelen ayak izlerinin tespiti ve teşhisi çok önemlidir¹⁹⁸.

Kabartma ayak izlerinin teşhisinde fotoğraf çekimi yapıldıktan sonra kalıp alma yöntemi uygulanır. Fotoğraf çekimi sırasında ölçek kullanılarak dik açı ile çekimine, doğru ışıklandırmanın sağlanmasına, farklı açılarda iz üzerine ışık verilerek aynı iz için birden çok çekim yapılmasına, parlama yapabilecek metal gibi yüzeylerde bulunan izlerin çekiminde flaş kullanılmamasına, karakteristik özelliklerin belirlenmesini sağlayacak ayrıntılı ve yakın fotoğrafların çekilmesine ve her fotoğrafın nereden çekildiğinin belirtilmesine dikkat edilmelidir¹⁹⁹.

Yumuşak zeminlerde meydana gelen negatif (kabartma) ayak izlerinin taşınması mümkün olmadığından bu tür ayak izlerinin fotoğraf çekimi yapıldıktan sonra kalıbı alınarak incelemeye gönderilir. Bazen yeni dökülmüş bir betonda meydana gelen ve kuruyarak sertleşen izlerin kalıba alınmasında genellikle alçı

¹⁹⁸ BAYER, s. 165-167.

¹⁹⁹ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 108-111.

maddeleri kullanılır. Unutulmamalıdır ki, aynı ayakkabı yumuşak bir toprak üzerinde iz bırakmış ise mukayesesi de aynı cins toprak üzerinde, aynı meyildeki arazide, yürüme, koşma, yük taşıma anında gibi yapılmalıdır ki ayakkabının farklı iz meydana getirmesi önlenmelidir²⁰⁰.

Olay yerinde bulunan ayak izleri bazen o kadar kolay tespit edilemediğinden kalıba alınarak başka bir yüzeye aktarmak mümkün değildir. Bu izlerin öncelikle fotoğrafları çekilmeli, geniş yüzeyli bir plasterin iz üzerine dikkatlice bastırılması suretiyle aktarma işlemi yapılabilmektedir. Diğer metotlarda; fotoğraf kağıdının parlak yüzeyinin su ile veya sulandırılmış amonyakla nemlendirilerek iz üzerine bastırılması veya tozlu ayak izlerinin tespitinde elektrostatik yöntem kullanılmasıdır²⁰¹.

Üç boyutlu ayakkabı izlerinde uzunluk ve genişliğin yanı sıra derinlik unsuru da ön plana çıkmaktadır. Derinlik içerden izler toprak veya karlı zeminlerde bulunmaktadır. Kalıplama yöntemiyle üç boyutlu izlerdeki boşluk doldurularak ayakkabı izi alınmaktadır. Bu yöntemde dışı alçısı, su ve sertleştirici sprey iz üzerine dökülerek ve alana set çekilerek gerçekleştirilir. Kuruduktan sonra çıkartılarak muhafaza altına alınır. Mutlaka olay yerindeki izlerin tamamı fotoğraflanmalı ve kalıba alınmalıdır. Kalıp için en uygun ambalaj karton kutulardır²⁰².

(4) Dış İzleri

Kişileri dişlerinden, dental yapısı sayesinde tespit etmek mümkündür. İki ağız dental yapısı hiçbir zaman tam olarak birbirine uymaz. Özellikle tecavüz ve öldürme olaylarında failerin mağdur veya maktulun vücudu üzerinde veya olay yerindeki

²⁰⁰ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 108-111.

²⁰¹ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 108-111.

²⁰² KUNCAN, Bedri; **Üç Boyutlu Ayakkabı İzlerinin Olay Yerinden Elde Edilmesinde ve İncelemesinde Kullanılan Teknik ve Yöntemler**, Yüksek Lisans Tezi, Adana 2006, <http://library.cu.edu.tr/tezler/5734.pdf>, (Erişim Tarihi: 20.09.2013), s.28, BÜKER, Hasan; “**Baskı İz İncelemeleri**”, **Kriminalistik**, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s.290

elma, peynir, sakız, çikolata vb. gıdalar üzerinde diş izlerine rastlamak mümkündür²⁰³.

(i) Diş İzlerinin Suç Soruşturmasındaki Önemi

Isırık izleri karakteristik özellik taşıdığından suçlunun teşhisinde çok önemli yer teşkil etmektedir. Genellikle alt ve üst ön dişlerin izlerine rastlanılmaktadır. İnsanların diş dizisi, diş sayıları, dişteki dolgu, tedavi vb. hususlar ve çenelerinin kapanış ilişkileri parmak izinde olduğu gibi kişilere has özellikler sergilemektedir²⁰⁴.

Diş izlerinin incelenmesinin asıl amacı diş izlerinin failer tarafından oluşturulup oluşturulmadığını tespit etmektir. İlk olarak diş izlerine ait bulguların uygun şekilde toplamak ve şahıs veya şahsın diş kalıbı ile birlikte laboratuvara intikalini sağlamak gerekmektedir. Mukayese için failerin diş kalıpları bir uzman tarafından alınmasına, kalıplama prosedürünün daha sonra yapılacak değerlendirmenin hukuki geçerliliğini temin edebilmesi amacıyla görüntülü ve yazılı olarak kayıt altına alınmasına dikkat edilmelidir²⁰⁵.

Diş izleri üzerinde faile ait tükürük ve kan gibi vücut sıvıları da kalabileceği düşünülerek diş izleri için DNA incelemelerine yönelik bulgular da toplanmalıdır. Bu nedenle diş izi üzerinde özel malzemelerle vücut sıvılarının tespiti yapılmalıdır. Ceset üzerinde bulunan ısırık izlerinin ölümü takip eden sekiz saatlik süre içerisinde değerlendirilmelidir. Çünkü vücutta meydana gelen postmortem değişimler bu izleri değerlendirilemez hale getirir. Ayrıca çikolatanın sıcak ortamında eriyebileceği, elmanın çürümeye başlayabileceği göz önünde bulundurularak gıda maddesi üzerindeki ısırık izlerinin deforme olabileceği unutulmamalıdır²⁰⁶.

Uçak kazalarında ve yangınlarda vücut yandığı halde dişler ve bazı dental restorasyonlar 1300 C'ye kadar varan sıcaklıklara direnç gösterdiğinden parmak

²⁰³ BAYER, s.177, KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 119.

²⁰⁴ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 118-119.

²⁰⁵ BÜKER, s. 311.

²⁰⁶ BÜKER, s. 311.

izleri ve DNA testlerine ilave olarak diş verileri de kimlik tespiti açısından güvenilir bir delil olarak kabul edilmektedir²⁰⁷.

Örneğin; 5 Şubat 2005 tarihinde Bursa'da bir silah mağazasını soyan ve yanındaki marketten acıktığı için kaşar peynirini ısırarak hırsızlık zanlısı, yapılan DNA incelemesi ve alınan diş izi ölçüleri sayesinde yakalanmıştır. Türkiye'de de ilk defa bir diş izi ve kaşar peynirindeki DNA delil olarak zanlının dosyasına konulmuştur²⁰⁸.

(ii) Diş İzlerinin Tespiti

Isırma izleri adı verilen bu tür izler kalıp alma, fotoğraflama ve röntgen çekme sureti ile transfer edilir. İzler hiçbir işlem yapılmadan yakından ve 90'lik dik açı ile fotoğrafı çekilmeli, fotoğraf esnasında her zaman olduğu gibi cetvel kullanılmalıdır. Karakteristik özelliklerin belirlenmesi için de eğik ışıklandırma yapılmalıdır.

İnsan derisi üzerindeki diş izleri poller metodu ile kalıplama yapılmalıdır. Bir olayda; ölen kadının göğsünde üç tane ısırık izi bulunmuş, bu izler muhafaza altına alınmış, daha sonradan da derinin 1/3 oranında küçüldüğü görülmüştür. Isırık izlerinin orijinal boyutlarına getirme çabaları sonuç vermemiştir²⁰⁹.

Yiyeceklerdeki diş izlerinin tespitinde bulunduğu maddenin özelliklerine göre uygun kalıp türleri seçilmelidir. Peynir, çikolata, elma, yağ, sosis vb. maddeler farklı özelliklere sahip olduğundan her biri için değişik kalıp modelleri uygulanmalıdır. Örneğin; peynir, elma, çikolata vb. maddeler dişçi alçısı, sosisler, sandviçler vb. maddeler kerr permlastic kalıp maddesi, tereyağı, margarin vb. maddeler ince alçı kullanılır²¹⁰.

²⁰⁷ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 120.

²⁰⁸ SEVER, Hanifi; "Aktif Delillendirme Sonucu Polisimizin Aydınlatığı Faili Meçhul Olaylara Bakış" <http://www.caginpulisi.com.tr/49/46-47-48.htm> (Erişim Tarihi: 10.12.2012)

²⁰⁹ SANDER, s. 210.

²¹⁰ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s. 120.

2. Diğer İzler

a. Lifler

Birçok olayda faillerin veya mağdurların giysilerine ait lif, kumaş parçası vb. deliller olay yerinde veya faillerin üzerinde kalmaktadır. Hırsızlık olaylarında ve trafik kazalarında sıkça delil olarak ele geçen lifler, olay mahallinde bulunan kumaş ve aksesuarlar, mağdur veya failden elde edilen örneklerle bağlantılar kurmaya, mağdur veya faili belirlemeye, mağdur üzerinde faile ait veya fail üzerinde mağdura ait kumaşlardan delillerin elde edilmesiyle de mağdur-fail ilişkilendirmesine fayda sağlamaktadır. Ayrıca, olayın meydana geldiği yerden elde edilen delil sayesinde lifin, hayvansal, bitkisel, sentetik ve mineral olmak üzere tespitinin yapılarak menşei belirlenebilmekte ve fabrikasyon özellikleri sayesinde kişi veya kişilerin cinsiyeti, boyu, kilosu vücut yapıları hakkında tahmini bilgiler verebilmektedir²¹¹.

b. Ses, Görüntü ve Data Delilleri

Olay yerinde bulunan diğer maddi delil türü de, video, kaset, ses kaseti, disket ve CD gibi ses, görüntü ve data delilleridir. Özellikle hücre evi baskınlarında sıklıkla rastlanan bu deliller soruşturma açısından önemli birer delildir.

Tıpkı parmak izinde olduğu gibi, kaydedilmiş insan sesleri ses incelemesi şubelerinde karşılaştırmaktadır. Telefonla hakaret, tehdit, taciz olaylarında sesin kişiyle bağlantısı araştırılmaktadır. Sesin yapısı incelemesinde, sesin insandan insana farklılık göstermesinden yararlanılarak çözüme ulaşılmaktadır. Son teknoloji ürünü cihazlarla sesin kime ait olduğu tespit edilebilmektedir²¹².

Günümüzde artık şehirler MOBESE (Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu), kameraları ile gözetlenmektedir. Bu sistem, suç ve suçluyla mücadele

²¹¹ BAYER, s. 469.

²¹² YÜKSEL, Cem/ BAYRAM, Levent; “Ses ve Konuşma İncelemeleri”, **Kriminalistik**, Adalet Yayınevi, Ankara 2013. s.409.

eden güvenlik kuvvetlerinin elini güçlendirmekte ve kişileri suç işlemekten caydırmaktadır.

c. El Yazıları ve Kağıt Üzerindeki İzler

Olay yerinde en çok adam öldürme, intihar vb. olaylarda rastladığımız maddi delillerden biri de yazılı metinlerdir. Olay yerinde maktulün veya failin üzerinden çıkacak bir mektup, not vb. bir metin ile metni yazan kişiyi tespit etmek mümkündür. Özellikle intihar süsü verilmek istenen olaylarda büyük önem arz etmektedir.

“El yazısı; alfabenin büyük ve küçük harflerini, yazım yöntemlerini uygun olarak birleştirip kelimeler, paragraflar oluşturmaktır.” “İmza; kişinin kimliğini simgeleyen ve onun çeşitli belge ve dokümanlar üzerindeki hak ve yükümlülüklerini ifade eden kendisine özel bir işarettir şeklinde tanımlamak mümkündür.” Yazı incelemelerinde uzmanlar, yaptıkları incelemeyi değişik fiziksel teknikler kullanarak bilimsel bir metoda göre yürütmeye çalışırlar. Zanlı kendisinin tespit edilmesini engellemek amacı içerisindedir. “Suç işleyen şahıs yazılarında bazı harf karakterlerini büyük harf karakteriyle (geliyoRum), bölgesel ağız diliyle (ne yaptığünü sanaysun), noktalama ve sedil hareketlerini yanlış yerlerde (oleçeksin), imla yanlışlıkları, kısaltmalar, düzeltmeler ve ilave yazılar ile üslup özellikleri, harflerin yapılış şekilleri ve orantıları, yazının ölçüsü (harflerin dikey uzunluk ve yatay genişlik orantıları), yazının eğimi, yazıya ait olmayan grafiksel işaretler, alt çizme, orta çizme, süsleme, vs. yazılar içerisindeki kullandığı harf karakterlerini bir birine bağlama el hareketiyle kendi kimliğini ele verir”²¹³.

Genelde kurşun ve tükenmez kalem ile yazılan yazılarda Fulaj izleri oluşmaktadır. “Fulaj izi kaleme uygulanan basınç veya baskı sonucunda alt suret belgelerde oluşan iz olarak tanımlamak mümkündür”²¹⁴. Fulaj izi en çok intihar ve tehdit mektuplarında karşımıza çıkar ve kişinin kaleme uyguladığı basınç, zeminin

²¹³KARİPTAŞ, Mustafa; “Yazı, İmza ve Sahtecilik Hakkında Bilgiler”,
http://www.turkhukuksitesi.com/makale_844.htm (Erişim Tarihi: 09.12.2012)

²¹⁴KARİPTAŞ, Mustafa; “Yazı, İmza ve Sahtecilik Hakkında Bilgiler”,
http://www.turkhukuksitesi.com/makale_844.htm (Erişim Tarihi: 09.12.2012)

sertliği, dokümanın nem oranı ve kalınlığı gibi durumlara karşı değişiklik gösterir. Laboratuvar incelemesi için şahsın huzurda saç ve sol elinden alınmış yazı ve imzalarında temin edilmesi önemlidir. Alınan örneklerde saç el, sol el, oturarak ve ayakta olmak üzere farklı pozisyonda aynı yazılar yazdırılır. Gelineen teknolojiye yanmaya maruz kalmış kağıt üzerindeki yazılar dahi laboratuvar incelemesi sonucu tespiti mümkündür. El yazısı ve imzalar birebir karşılaştırılmasıyla el yazısının kime ait olduğu ve imzanın kime ait olduğu saptanabilmektedir.

d. Tekerlek İzleri

“Her temas iz bırakır” teorisi, 20. yılın başında E.Locard tarafından ortaya atılmış ve birbiri ile temasa geçen iki cismin veya bir cisim ile yüzeyin birbirleri üzerine kendilerine ait karakteristik özellikleri taşıyan izler bırakabileceği veya bir diğerinin özelliklerini kendi üzerine alacağı ortaya koymuştur. Bu teori ayakkabı izlerinde olduğu gibi araç lastikleri için de geçerlidir²¹⁵.

(1) Tekerlek İzlerinin Önemi

Birçok vurma-kaçma şeklindeki ölümle sonuçlanan trafik kazalarında ve soygun gibi hırsızlık olaylarında ulaşım araçları kullanıldığı nedenle olay yerinde ulaşım araçlarının geliş ve gidiş yollarında tekerlek izlerine rastlamak mümkündür²¹⁶.

Kriminalistik açıdan lastik izlerinin ayak izlerinde olduğu gibi klasik ve karakteristik olmak üzere iki temel özelliğinden faydalanılmaktadır.

Klasik özellikler, lastiğin üretim aşamasında kazandırılan özelliği olup, tekerliğin çap ve genişlik ölçüleri, genel şekli, hatlarının yapısı ve üreticinin simgeleri gibi aynı olan ortak özellikleridir. Aynı seride üretilen tüm tekerlikler, aynı özelliklere sahip olduğundan karakteristik değildir ve tek başlarına sonuca götüren

²¹⁵ BÜKER, s.269.

²¹⁶ BAYER, s.180.

son irtibatlandırma işlemlerinde kullanılmadığından klasik özellikler ilişkilendirme için kullanılamaz²¹⁷.

Karakteristik özellikler ise, üretimle hiçbir alakası olmayan ve tekerliklerde meydana gelen bilinç dışı oluşan yırtık, kesik, çizik, şişkinlik, kopukluk, aşınma ve yıpranma gibi bir takım klasik özelliklerin kısmen veya tamamen kaybolması ile oluşan yapısal farklılaşmalar olarak tanımlamak mümkündür²¹⁸.

Olay yerinde bulunan bir araca ait lastik izlerinin şüpheli bir araç ile mukayese edilmesi sırasında öncelikle klasik özelliklerinin kontrolünden sonra karakteristik özelliklerine dikkat edilir ve kesin teşhis için karakteristik özelliklerinin olay yerinde bulunan izle aralarında uygun olup olmadığına bakılır. Olay yerinde bulunan tekerlek izinin bisiklet, otomobil, kamyon, traktör vb. gibi ulaşım araçlarından hangisine ait olduğunu iz genişliğinden ve sayısından belirlemek mümkündür²¹⁹.

(2) Tekerlek İzlerinin Türleri

Tekerlek izlerinde de, yumuşak zemin üzerinde ve kuru (sert) zemin üzerinde bulunan izler olmak üzere iki türe rastlamak mümkündür.

Yumuşak zemin üzerinde bulunan ve kabartma tekerlek izleri olarak da araç lastiğinin basınçla oluşmuş eni, boyu ve belirgin bir derinliği olan izler olarak adlandırılan bu izlere karda, çamurda, asfalt yollarda sıcaktan yumuşama sonucunda ve kumda oluşmuş izlere örnek olarak gösterebiliriz.

Kuru (sert) zemin üzerinde bulunan ve pozitif tekerlek izleri olarak da araç lastiğinin yağ, boya, çamur, zift gibi yapışkan maddelerle kaplı kısımdan geçerek

²¹⁷ BAYER, s.180.

²¹⁸ BAYER, s.180.

²¹⁹ BAYER, s.180.

yolun temiz veya kuru olan diğerk kısma bırakılan ve genellikle kısa mesafede görülen izlerdir²²⁰.

(3) Tekerlek İzlerinin Tespiti

Ayak izlerinde olduğu gibi tekerlek izlerinde de öncelikle izlerin tespiti, muhafaza edilmesi, fotoğraf çekimi ve kalıp alma işlemleri yapılmalıdır.

Tekerlerin sırt desenleri girintili ve çıkıntılıdır. Bu nedenle zemin ıslak ise taban malzemesinde teker baskısıyla izler çıkar. İleri doğru hareket etmiş olan aracın sadece arka tekerlek izleri çıkar, ön teker izlerinin tespiti için aracın keskin dönüş yaptığı yerin bulunması gerekir. Burada önemli olan karakteristik özelliği olan izlerin bulunması ve fotoğraf çekimi yapılması gerekir²²¹.

Fotoğraf çekimi pozitif izlerin tespiti için en iyi yöntem olup, ayak izlerinde olduğu gibi fotoğraflar ölçek kullanılarak dik açı ile çekilmeli, klasik ve karakteristik özellikleri ortaya çıkabilmesi için doğru ışıklandırma sağlanmalı, iz üzerine ışık verilerek aynı iz için birden fazla çekim yapılmalı, karakteristik özellikler için de ayrıntılı, yakın fotoğraflar çekilmeli ve fotoğrafların nereden çekildiği belirtilmeli, tekerleğin dönüş mesafesinin tamamı fotoğraflanmalıdır. Daha sonra yapılması gereken kabartma tekerlek izlerinde kalıp alma yönteminde de fotoğraf çekimine devam edilmelidir. Lastik izlerinin kalıplandırılmasında mümkün ise tekerleğin bir dönüş esnasında kat ettiği mesafenin tamamı, bu mümkün değil ise en uzun mesafe kalıba alınmalıdır. Bu kalıp alma esnasında tek bir kalıba alma zorunluluğu değildir ayrı ayrı birden fazla parça halinde de kalıba alma işlemleri gerçekleştirilebilir²²².

Kalıp alma işleminde en çok dişçi alçısı kullanılır. Alçı kek hamuruna benzer homojen bir yapı alana kadar karıştırılır. İz üzerinde bulunan yaprak, dal gibi yabancı materyaller izi zarar vermeyecek şekilde alınır, ancak bu materyallerin izin oluşumundan sonra geldiğinden emin olunmalı, basınçla birlikte izin içerisine

²²⁰ BÜKER, s.269.

²²¹ SANDER, s. 101.

²²² KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.114.

yerleşen yabancı maddeler kesinlikle dokunulmamalıdır. İzin eğilimli olduğu kalıp alma esnasında set kullanılmalıdır. Karışım izin kenarında ize yakın bir noktadan başlanarak dökülmeli, kurumaya bırakılmadan önce üzerine çok inçe bir şekilde delil numarası ve tarihi yazılmalıdır. Kalıbın kuruması için hava koşulları da göz önünde bulundurularak yaklaşık olarak 30 dakika beklenmeli, kalıp izin üzerinden kuruduğun karar verildikten sonra dikkatlice kaldırılmalıdır. Kalıp alındıktan sonra oda sıcaklığında yaklaşık en az 48 saat kurutulmadan temizlenmemeli ve kesinlikle plastik ambalajlara konulmamalıdır. Karda bulunan izlerde ise karın erimesini önlemek için “Snow Print Wax” isimli ticari ürün izin üzerine birkaç tabak halinde püskürtülmeden dişçi alçısına ilişkin uygulamaya geçilmemelidir²²³.

Şekil 9: İzi kalıba çıkarılmış bir lastik izi örneği

Tekerlekler, işlenen bir suçun bulunduğu yerden, takip ettiği güzergahlardan toprak, çamur, kireç, asfalt gibi kalıntı numuneleri alır ve bu kalıntıların bir kısmını geçtikleri güzergaha ve bir kısmını da bünyelerinde bulundururlar. Bu nedenle şüpheli aracın tekerleklerinden toplanan bu benzer kalıntıları ayrı ayrı kavanozlara konur ve ambalajlanır. Numuneler, fotoğraflar ve kalıpların bulunduğu ambalajlar mühürlenir, etiketlenir, olayın tarihi, saati gibi hususlar belirtilir ve incelenmek üzere laboratuvara gönderilir²²⁴.

(4) Tekerlek İzlerinin İncelenmesi

Tekerlek izleri olay yerlerinde sıkça rastlanabilecek türden bulgular olup kolayca kaybolabilecek ya da değerlendirilemez hale gelecek türden delillerdir. Olay yeri incelemesinde bu izler öncelikle aranmaları, belirlenmeleri ve koruma altına

²²³ BÜKER, s.285-286.

²²⁴ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.114.

alınmalıdır. Ardından bu izler olay yerinden doğru şekilde elde edilerek laboratuvara intikal ettirilmiş araç lastik izinden bu izi oluşturan lastiğin özelliğine kesin olarak ulaşmak mümkündür. Bu türden incelemelerin amaçları suç konusu iz ile şüpheli kişilerin kullanmış oldukları araçların lastik izleri arasında kesin bir uygunluk olup olmadığının belirlenmesi, araçların lastik izleri arasında kesin teşhise elverişli izler bulunmadığı durumlarda genel özelliklere istinaden uygunluk bulunup bulunmadığının belirlenmesi, (bu durum kesin olarak araç lastiği arasında irtibatın kurulmasını sağlamasa da şüphelilerin elenmesine ya da bir şüpheli üzerinde yoğunlaşmayı sağlayabilir), olay yerinde bulunan iz ile başka bir olay yerinden elde edilen iz arasında bağlantı olup olmadığı değerlendirilebilir²²⁵.

İnceleme esnasında tekerlekler üzerinde bulunan profillerdeki kopmuş bölgeler, yıpranma, delik, yırtık, yama, kaplama gibi bir kısım çıkıntılar ve hatta lastiğin bir yerine batmış olan çivi, cam gibi yabancı maddenin saplanarak kalmış olabileceği göz önünde tutulma, hatta ağır vasıtalarda tekerlerin kaplama yapılabileceği unutmamalıdır²²⁶.

B. Lekeler

Olay yerinde suçun işlenmesi sırasında meydana gelen lekeler mağdur, fail ve olay yeri arasındaki ilişkiyi kurma açısından önem arz etmektedir²²⁷.

Olay esnasında faillerin üzerine buluşan çamur, boya, kan gibi “lekeler” olay yerleri ve failler üzerinden en çok elde edilen delillerdir²²⁸.

Kan, meni gibi olay yerinden toplanan leke örnekleri temiz bir ortamda doğal seyri ile kurutularak ayrı ayrı ambalajlanıp, etiketlendikten sonra etiket üzerine tarih, saat, şahsın ismi, delilin bulunduğu yer, olay numarası, toplayıcının adı ve gösterim numarası yazılmalıdır.

²²⁵ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.115.

²²⁶ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.115.

²²⁷ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.93.

²²⁸ <http://cezahukuku.blogspot.com/2006/10/olay-yeri-inceleme-alimalarinda.html>
(Erişim Tarihi. 02.10.2012)

a. Vücut Artıkları

Vücut artıkları birçok öldürme, yaralama, hırsızlık, cinsel taciz gibi suçların işlendiği olaylarda olay yerinde bulunur ve bir çok adli olayda bu vücut artıkları olay yerinde mağdur, tanık ve fail/failler üzerinde bulunur. Bun nedenledir ki vücut artıkları önemli delillerdendir. Bu artıklar genellikle doğrudan gözle görülmeyebilir, bazen de buldukları ortamda leke vb. şekilde kalabilir.

Vücut sıvıları ve artıkları kıymetli delillerden olup suç ve suçlu tespit etmeye veya ayıklama yapmada delil olarak kullanılır ve en önemli özellik olarak kimlik belirtiminde önemlidir²²⁹.

(1) Vücut Sıvıları

(i) Kan Delilleri

Biyokimyanın gelişmesiyle vücut artıklarının kişiye özgü karakteristik özellikleri en ince detaylarına kadar tespit edilebilmektedir. Bu nedenle kan lekelerinin analizi önemlidir. Olay yerinden alınan numuneyle suç ve suçlu analizinde kullanılmak, faili belirlemek, suçu aydınlatmada yararlı olmaktadır.

Kan delilleri, şiddet suçlarının büyük bir bölümünde mevcuttur. Kan lekelerinin şekil ve görünüşleri suç hakkında bize yararlı bilgiler vermektedir. Mac Danell kan lekesi delili hakkında birçok genel kurallar tasarlamıştır²³⁰.

Olay yerinde bulunan ve en önemli delillerin başında gelen kan delilleri ile, bir kan damlasının düştüğü mesafeyi, gidiş yönünü ayrıca kanın vücut dışına çıkması neticesinde almış olduğu çeşitli karakteristik şekiller sayesinde çoğu zaman olayın oluş şekli hakkında önemli bilgiler verir.

²²⁹ KAYGISIZ; Olay Yeri İncelemesi, s.117.

²³⁰ SANDER, s.242.

Bu sebeptendir ki olay yerinde gözle görülen her şey üzerinde kan lekesi aranmalıdır. Genellikle kan olay yerinde leke, birikinti, damla ve damlacık olmak üzere dört şeklide bulunmaktadır²³¹.

Kan sıvı, nemli veya tamamen kuru durumda olay yerinde bulunabilir. “Eskiden bir damla kanın koloit (kolloidal çözelti ve asıltı), üzerine konulan bir solüsyonla eritilme işleminin ardından düz bir kaba konulmak suretiyle numunedeki her protein veya enzim, pozitif veya negatif kutuplu koloite doğru hareketi sağlanırdı. Daha sonra bu işlemin ardından bütün moleküller birbirlerinden ayrılır ayrılmaz koloit boyanır ve üzerindeki enzimler şerit veya pik halinde ortaya çıkarılması sağlanırdı. Derken şüphelilerden alınan kan örnekleriyle karşılaştırılıp, uyum sağlayıp sağlamadığı ortaya çıkartılırdı. Biyoloji ihtisas laboratuvarlarında elektroforez metoduyla çalışan lazerli analizör cihazların Adli Tıpta kullanılmaya girmesi suçluların aydınlığa çıkarılması bakımından devrim niteliğindedir. Artık gelinen nokta itibariyle bu klasik ve manuel yöntemlerin yerini son derece modern cihazlarla çeşitli numunelere ait leke örneklerin analiz işlemleri sonucunda bilgisayar ortamında rahatlıkla gen bölgeleri okunabilmektedir”²³².

(ii) Tükürük Delilleri

Tükürük, olay yerinde bulunması muhtemel vücut sıvılarından biridir. Genellikle olay yerinde sigara izmariti, mendil vb. lekeli maddeler delil olma ihtimaline karşı toplanarak laboratuvara gönderilir. Özellikle diş izlerinin üzerinde de tükürük olma ihtimali yüksek olduğundan, kalıp alma işlemine geçilmeden önce svap alınmalıdır²³³.

(iii) Meni Delilleri

Tecavüz ve seks suçlarında olay yerinde bulunması önemli delillerin başında meni delilleri gelmektedir. Olay yerinde tecavüz kurbanının cinsel bölgelerinde, iç

²³¹ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.128.

²³² “<http://dedekorkut1.blogcu.com/adli-tip>” (Erişim Tarihi: 28.11.2012)

²³³ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.133.

çamaşırlarında, yatak, çarşaf vb. üzerlerinde bulunabilen meni delilleri, suç failinin/faillerinin DNA testi sayesinde kesin olarak tespitini sağladı için kesinlikle göz ardı edilmemelidir. Svaplar tercihen 6 saat içinde alınmalı ve 24 saat içerisinde laboratuvar ortamına gönderilmelidir. Bu süre 48-72 saatlik süreler içerisinde yapılırsa svaplarda sperm belirmesi ihtimali zayıflamaktadır²³⁴.

(iv) İdrar

Vücut sıvı olan idrar, olay yerlerinde giysiler, yüzeyler, nesnelere üzerinde sıvı veya leke olarak bulunmakta olup, kimlik tespiti ile suç analizinde kullanılır²³⁵.

(v) Ter

Ter bezleri tarafından salgılanan şeffaf sıvı vücut salgısına ter denir. Terin içeriğinde %99 oranında su ve suyun yanında sodyum klorür gibi tuzları, çeşitli metabolitleri ve atık ürünleri de içermektedir. DNA kaynağı içermeleri nedeniyle analizlere cevap verme olasılıkları çok düşüktür. Ter özellikle kıyafetlerde, iç çamaşırlarda, eldivenlerde ve çıplak ellerin temas ettiği materyallerde bulunabilmektedir. Ter lekeleri genellikle UV ışık altında bakılır ve fosforlu sarı renk verir²³⁶.

(vi) Mekonyum

Mekonyum yeni doğan bebeğin ilk kakasıdır. Doğum ve çocuk öldürme olaylarında bebeğin doğumdan öncemi, doğumdan sonramı olduğu hakkında bize bilgi verir ve soruşturmayı ışık tutar. Yapışkan, kokusuz, yeşilimsi-siyah bir görünümü mevcuttur. Ölü doğmuş bebeklerde mekonyum lekesi bulunmaz²³⁷.

²³⁴ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.134.

²³⁵ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.134.

²³⁶ SEMİZOĞLU, s.228

²³⁷ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.135.

(2) Vücut Kalıntıları (Dokuları)

(i) Kıl Delilleri

“Olay yerinde yeterli sayıda mukayese örnekleri ile birlikte laboratuvara gönderilen saç ve/veya kılın, şüphelinin olay yerinde bulunup bulunmadığını belirlemek için kuvvetli destekleyici bulgu özelliği vardır. Kıl, folikül olarak bilinen kıl kökünü çevreleyen bölgeden büyüyen derinin uzantısıdır. Kılın boyu, kıl kökü veya folikül içine gömülmüş ampul şeklindeki bölgenin alt ucundan başlar, deri yüzeyine kadar devam eder ve kıl ucunda biter. Kütikül, korteks ve medula olmak üzere üç bölümden oluşan saç gövdesi adli bilimcilerle en yoğun incelemenin yapıldığı bölgedir. Kılın kişi tanımlamasına yönelik en iyi iki özelliği; kimyasal bozulmaya direnci ve uzun süre yapı özelliklerini koruma yeteneğidir”²³⁸.

Kılın incelemesi neticesinde, insana mı yoksa hayvana mı ait olduğu, hangi bölgesine ait olduğu ve zorlamayla düşüp düşmediği gibi hususlar tespit edilebilmektedir. Ayrıca, kıl gövdesinin incelenmesi neticesinde de boya veya ağartıcı etki yapan kimyasal bir madde kullanılıp kullanılmadığı, mikroskop altında kıl parçasının ezilmiş, kesilmiş ve parçalanmış olup olmadığı anlaşılmaktadır. Kıl ile cinsiyetin tespiti için saç köklerinden genetik olarak yapılan inceleme neticesinde tespit edilmektedir.

Kriminal laboratuvarlara gönderilen kıl örnekleri iki grupta değerlendirilmektedir. Olay yerinden bulunacak kıllar ile şüpheli şahıs ve şahıslardan alınacak kıl örnekleri. Burada olay yerinde bulunacak kıl örnekleri toplanması sırasında tek tek cımbızla, yapışkan rulo ile, vakumla çekerek toplama gibi yöntemler kullanılmaktadır. Ancak delil süpürgesi ile toplama (vakumla çekerek toplama) metodu en son tercih edilmesi gereken metot olduğu unutulmamalıdır²³⁹.

²³⁸ BAYER, s.468.

²³⁹ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.137-138.

(ii) Kemik Delilleri

Cinayet, kaza vb. gibi olaylara maruz kalan şahısların kimlik tespitini yapmak için insan organını en sağlam, çürümeden, bozulmadan kalabilen ve üzerlerinde morfolojik, serolojik ve radyolojik yöntemler uygulanarak kemik tespiti yapılabilen kemikler olay yerlerinden kemik ve doku parçaları olarak toplanır²⁴⁰.

(iii) Diş Delilleri

Yukarıdaki kemik delilleri gibi diş delilleri tanınmayacak derecede olan şahısların çürüme ve yanma gibi cesetlerden diş elde etmek suretiyle kimlik tespiti yapmak mümkündür²⁴¹.

(iv) Gaita Delilleri

Dışkılar (Gaita) sayesinde maktulün ölmeden önce yediği besin maddelerinden yola çıkarak örneğin, et yemiştir kas liflerine vb. hücrelerine dışkı içerisinde rastlamak suretiyle soruşturma için önemli bilgiler sağlanabilmektedir²⁴².

C. Olay Yerinde Bulunabilecek Biyolojik Kökenli Diğer İz ve Deliller

Olay yerinde yukarıda bahsettiğimiz insan vücuduna ait biyolojik delillerden başka idrar, salya, sümük gibi biyolojik bulgulara rastlamak mümkündür²⁴³.

Olay yeri incelemesi yapılırken olay yerinde bulunan biyolojik (Kan, meni, tükürük vb.) delillerin toplanmasında dikkat edilmesi gereken kurallar vardır. Bunlar; Delil sıvı ise; kit içerisindeki enjektöre çekilerek edtalı tüpe aktarılır, Delil kuru ise; kit içerisinde bulunan serum fizyolojik ile delilin üzerine damlatmak suretiyle nemlendirilerek yine kit içerisinde bulunan steril beze sürmek suretiyle aktarılır ve

²⁴⁰ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.140.

²⁴¹ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.140.

²⁴² KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.140.

²⁴³ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.141.

oda sıcaklığında kurutulularak gözenekli delil paketleme zarfına konarak en yakın ilgili laboratuvara gönderilir. (Biyolojik deliller naylon ve benzeri malzemelerle paketlenmez) Biyolojik deliller kağıt delil zarf ya da delil torbaları ile paketlenmelidir.

Olay yerlerinde bulunan kan, kıl, meni, tükürük, vücut sıvısı gibi doku örnekleri olay yeri inceleme ekipleri tarafından toplanmasına özen gösterilmelidir. Olayın mağdurlarının üzerinde faille ait kan, meni, tükürük, kıl gibi izler kaldığı unutulmamalıdır. Şüphelilerden alınan örneklerle laboratuvarında mukayese edilmelidir.

Biyolojik incelemede üç teknik kullanılmaktadır.

- Gruplandırma çalışması.(Kan grubu A, B, AB ve sıfır grubuna ayrılmaktadır)
- Enzim çalışması. (Benzer veya farklı özellikler tespit edilmektedir)
- Genetik DNA analizi.

IV. ÖLÜM OLAYLARININ OLAY YERİ İNCELEME KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Kişinin canlılık fonksiyonlarının ve sistemlerinin ortadan kalkması ile meydana gelmesine “ölüm” denir. Ölüm olayları güvenlik güçlerini en çok ilgilendiren olayların başında gelmektedir. Olay yerine giden ekip, ölüm olayını araştırır, sebebini belirlemeye çalışır, kriminal yönü varsa sebep sonuç ilişkisi için bağlantı kurarak fail/failleri belirlemeye çalışır. Türkiye’de ölüm oranlarının %11.90 cinayet, %11.40 trafik kazası, %08-10 iş ve ev kazaları diğerleri normal ölüm olarak karşımıza çıkmaktadır²⁴⁴.

Ölüm olaylarının adli vaka olarak değerlendirilmesi için normal ölüm olmaması gerekmektedir. Ancak bazı normal ölümlerde dahi şüphe mevcutsa ve şüpheli ölüm olarak değerlendirme yapılırsa adli soruşturma kapsamında gereği yapılmaktadır. Biz bu nedenle her ölüm olayına şüpheli ölüm diyemeyiz. Ölümün

²⁴⁴ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.195.

şüpheli olması için normal gerçekleşen bir ölümün ardından olay yerine gelen doktorun ölüm nedeni dışında şüphe duyduğu bir konu olması sebebiyle durumu kolluğa bildirmesi veya savcılığa bildirmesi (zehirlenme şüphesi gibi) veya müteveffanın ciddi derecede husumet yaşadığı kişilerden tehdit alması, olay yerinde bulunan yakınları veya tanıklar tarafından bir şüpheden bahsedildiği takdirde ölüm şüpheli olarak değerlendirilerek işlemler gerçekleştirilir. Bu durumda olay yerine veya hastaneye adli tabiple birlikte Cumhuriyet savcısı gelir ölü muayene işlemleri gerçekleştirilir. Bu aşamada Cumhuriyet savcısı ölümün şekline göre adli tıp uzmanının talebi veya re'sen otopsi yapılmasına karar verir.

Onun dışında her normal ölüm kolluğa ve savcılığa bildirilmez. Kolluğa bildirilen olaylarda ise; örneğin yolun kenarında ölü olarak bulunan bir kişi için ihbar yapıldı, kolluk olay yerine geldi, olay yerine intikal eden doktorla birlikte inceleme yapıldı ve kalp krizinden öldüğü tespit edildi. Bu durumda olay kayıtlara geçmekle birlikte şüpheli ölüm ve adli olay olmaktan çıkar.

A. Ölüm Çeşitleri

Ölüm olaylarını tabi, kazai, intihar ve cinayet olmak üzere dört ana grupta toplayabiliriz. Normal (tabi) ölüm; ömrünü tamamlaması veya ani bir hastalık nedeniyle kişilerin hayatını kaybetmesidir. Örneğin, kalp, kanser, aşırı yaşlılık, çeşitli hastalıklar vb. gibi tabii nedenlerden meydana gelen ölümlerdir. Kazai ölüm; elde olmayan trafik kazası, çeşitli iş kazaları gibi nedenlerle meydana gelen ölümlerdir. İntihar; insanların değişik nedenlerle çeşitli şekillerde yaşamlarına son vermek için kendisini öldürmesidir. Bu kararın alınmasına neden olan etmenler çok değişiktir. Cinayet ise bir kimsenin başka bir kimseyi, bilerek ya da bilmeyerek öldürmesidir²⁴⁵.

B. Ölüm Belirtileri

Ölümlü olaylarda, olay yerine giden ilk ekip, ölüm belirtilerini bilmelidir. Ölümün hangi sebepten, nasıl ve zaman olduğunu araştırmalı, erken ve geç ölüm olup olmadığını incelemelidir.

²⁴⁵ KAYGISIZ, Olay Yeri İncelemesi, s.93-95.

Ölümün fonksiyon belirtileri; gözdeki bütün reflekslerin kaybolması, ışığa cevap vermeme ve gözbebeklerinin genişlememesi, solunumun durması şeklinde karşımıza çıkar. Solunumu tespit etmek için ağız ve burnuna alev tutularak hareket olup olmadığına bakılır. Ayrıca ağza ayna tutulup buğulanma olup olmadığına bakılır. Fakat bu yollar eski usuldür. En son dolaşım sistemi duracağından, vücudun hiçbir yerinden nabız hissedilemez, kalp sesleri işitilmez, elektrokardiyogramda düz bir çizgi görüldüğünde en doğru sonuç alınır²⁴⁶.

Ölünün fiziksel belirtileri, hareketsizlik, adalelerde gevşeme, göz kapaklarının açık kalması, başparmağın elin içine bükülmesi, vücutta soğuma başlaması, ölü katılığı şeklinde karşımıza çıkar. Olay yerine giden ekibin bu fonksiyon ve fiziksel belirtileri iyi bilmesinde fayda vardır²⁴⁷.

C. Zorlamalı Ölümler

Zorlamalı ölümler karşımıza cinayet, intihar, kaza veya cinayet dışı öldürme (güvenlik güçlerince yakalama ve çatışma sırasında olan ölümler) olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu tür ölümlerde gerekli her tür araştırma yapılarak ölümün şekli ve ölüm orijininin iyi tespit edilmesi gerekir. Bir ölüm olayının cinayet mi, intihar mı yoksa kaza mı olduğunun belirlenmesi yani orijininin tespiti, olay yeri adli soruşturması ile başlayan, cesedin muayenesi, otopsi raporları ile süren; sonuçta hukuken karar verilen bir süreci ifade etmektedir²⁴⁸.

D. Kaza Ölümleri

Trafik kazası ve iş kazaları gibi nedenlerle meydana gelen ölüm olayları beklenmedik bir anda dikkatsizlik veya meslekte acemilik gibi faktörlerle gerçekleşmektedir. Günümüzde kazalar, trafik kazaları, iş kazaları, ev ve spor

²⁴⁶ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.196.

²⁴⁷ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.195.

²⁴⁸ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.197.

kazaları olmak üzere karşımıza çıkmaktadır. Bu kazalar düşme, çarpma, yangın, havasız kalma, zehirlenme, elektrik çarpması şeklinde gerçekleşmektedir. Dikkat edilmesi gereken ve önemli olan husus, kaza gibi görünen ölüm olaylarının gerçekte cinayet olup olmadığının araştırılmasıdır.

Örneğin; inşaat kazası ve araba çarpması gibi görünen ölüm olayların aslında kaza ölümü olup olmadığının titizlikle araştırması gerekmektedir. Trafik kazası sonucu ölmüş bir kişi bir yerden atılarak intihar süsü verilmeye çalışılabilir.

İş kazalarında öncelikle dikkat edilmesi gereken husus, derinlemesine incelemenin yapılması yani çırak-usta, çalışanlar arasındaki ilişki vb. durumların detaylı olarak ortaya çıkarılması neticesinde olayın kaza gibi gösterilip cinayet, intihar gibi gösterilmediği net olarak anlaşılmalıdır²⁴⁹.

Ev kazaları ise yanık, düşme, elektrik çarpması, kesici aletler, boğulma ve zehirlenme şeklinde olmaktadır. Bu tür olay yerlerinde de gerekli incelemelerin itinalı bir şekilde yapılmasının sağlanması gerekli olup olayın gerçekten ev kazası yoksa cinayet mi olduğunun araştırılması gerekmektedir.

E. İntiharlar

İntihar kişinin kendisini öldürmesidir. Bazı durumlarda intihar gibi görünen olaylar yapılan incelemeler neticesinde cinayet; cinayet gibi görünen olaylar ise gerçekte intihar olarak karşımıza çıkabilmektedir. Bu nedenledir ki her olaya şüpheyle yaklaşarak olay yeri iyi incelenmeli, otopsi ve muayene raporları göz önüne alınarak ölüm orijini tespit edilmeye çalışılmalıdır²⁵⁰.

²⁴⁹ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.198.

²⁵⁰ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.201.

1. İntihar Türleri

İntiharlar; uçurumdan veya yüksek binadan atlanarak, bıçak, jilet gibi kesici ve delici aletler kullanılarak, ilaç içilerek, evde veya işyerinde doğalgaz veya tüp açılarak, denize, kurtulması veya kurtarılması zor olan suya atlanarak, aşı veya silah kullanılarak, tren veya karayolu taşıtlarının altına atlanarak ve ipe asmak şeklinde gerçekleştirilebilir²⁵¹.

2. İntihar Olaylarının İncelenmesi

İntihar olaylarında dikkat edilmesi gereken husus, olay yerine gelen ekip tarafından maktulün bulunduğu konumun ilk yardım vb. nedenlerle değiştirilip değiştirilmediğinin tespitidir. Ayrıca, maktulün bulunduğu yerde ne zamandan beri oturduğu, son zamanlardaki ekonomik ve psikolojik durumu mutlaka araştırılmalıdır²⁵².

İntihar sırasında kullanıldığı (silah, ilaç, araç ve gereç) düşünülen her şeyin maktulün elbisesinde, vücudunda yaptığı değişiklikler ve olay yerine uzaklığı, ası intiharlarında ise, zemin ile yükseklik arasındaki mesafe ve kullanılan malzemenin ölçümü, düğümleri ve kullanılan malzeme kesilmeden tespitinin yapılmasına, ası sırasında kullanmış olduğu düşünülen masa, sandalye vb. eşyaların yerinin değişip değişmediğinin araştırılması ve tespitinin yapılması, atlamak suretiyle yapılan intihar olaylarında da yükseklik mesafesi, yolun durumu gibi hususların tespiti önemlidir. Çünkü olay yeri incelemesinde kişi veya kişilerin ifadeleri ile otopsi ve muayenelerden elde edilecek bilgiler karşılaştırıldığında olayın tam oluş şekli ortaya çıkacaktır²⁵³.

F. Cinayet Olayları

Bir kişinin başka bir kişi tarafından öldürülmesine cinayet denir. Ölümlü olaylarda ölüm orijini iç içe geçmiş olabileceğinden faili meçhul olay kalmaması için

²⁵¹ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.203.

²⁵² KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.203.

²⁵³ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.204.

olay ile ilgili gerekli olan tüm araştırma ve soruşturmanın yapılarak delillendirilmesi gerekmektedir²⁵⁴.

Cinayet, intikam almak, kan davası, anlaşmazlık, kıskançlık, menfaat, cinsi sapıklık, acıma duygusu (ötenazi), hırsızlık, gasp vb. suç sırasında işlenebilmektedir²⁵⁵.

Cinayetlerde araştırma cesedin bulunmasıyla başlar ve cesedin bulunduğu yer araştırma başlangıç noktasını oluşturur. Olay yerine ilk intikal eden görevli olayın doğruluğunu anladıktan sonra, olay yeri araştırma uzmanı, savcı ve diğer ilgili şahıslarla irtibat kurmalıdır.

Ülkemizde cinayet soruşturmaları her ilde İl Emniyet Müdürlüklerine bağlı Asayiş Şube Müdürlüğü emrindeki Cinayet Büro Amirliği tarafından yürütülür²⁵⁶. Olay yeri inceleme ve kriminal inceleme dışında kalan araştırma ve soruşturma işlemleri nöbetçi Cumhuriyet savcısının talimatı doğrultusunda cinayet büro amirliği tarafından yerine getirilir.

Cinayet olaylarında olay yeri ve cesedin incelenmesi sistematik bir şekilde yapılmalıdır. Olay yerindeki nesnelere, iz ve delillerin, ceset ile ilişkisi kroki ve fotoğraflarla gösterilmeli, maktulün yakın fotoğrafları çekmelidir. Özellikle olay yerindeki tüm iz ve lekeler çok iyi araştırılmalı, elbisedeki anormal durumlar ile görünür bölgedeki mücadele izlerinin tek tek incelenmesi yapılarak tutanağa bağlanmalıdır. Unutulmamalıdır ki, fiziki olarak incelemenin dışında cesede dokunulmaması gerekir. Maktulün kim olduğu bilinmiyor ise maktulün kimliği hakkında bilgi sahibi olunmak için elbise ceplerine bakılabilir. Aramadan sonra elbisenin durumu eski haline getirilmelidir²⁵⁷.

²⁵⁴ KAYGISIZ; Olay Yeri İncelemesi, s.106.

²⁵⁵ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.205.

²⁵⁶ İstanbul ilinde Cinayet Büro Amirliğinin yoğunluk nedeniyle yetişemediği olaylarda İlçe Emniyet yürütülmektedir. Ancak cinayet olayının büyük yankı uyandırması durumunda soruşturma mutlaka cinayet büro amirliği tarafından yürütülmektedir. Cinayet terör veya organize bir suçla bağlantılı olması durumunda Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü ve Organize Suçlarla Mücadele Şube Müdürlüğü olaya doğrudan el koymaktadır.

²⁵⁷ KAYGISIZ, Adli Bilimler, s.206.

Cinayet olaylarında cesedin pozisyonunun ve vaziyetinin büyük bir önemi vardır. Olay açık bir arazide, kapalı bir ortamda meydana gelmiş olabilir. Bu nedenle inceleme sırasında maktulün bulunduğu yer itibariyle araştırmaların yapılması önemlidir. Örneğın olay kapalı bir alanda meydana geldiyse olay yerinde kapılar, kapı kolları, telefon, asılı elbiseler, perdeler, döşemeler vb. yerler dikkatlice araştırılmalı, kandamlarına, saç kılları gibi deliller ile silah ve mücadele yaralarına dikkat edilmelidir.

Örneğın olay, açık alanda meydana gelmişse, teşhise elverişli ayak izlerinin, araç izlerinin bulunması ile geliş ve kaçış yönü hakkında ve kandamları, kesilmiş veya koparılmış saç kılı, silah izleri ve yaralar, kırılmış nesnelere, ezilmiş ot ve çimenler mücadelenin oluş şekli hakkında büyük oranda bilgi vermektedir.

Açık veya kapalı yerlerde olay yerinde öldürmede kullanılan bıçak, silah vb. cinayet aletleri olabileceğinden olay yeri ve çevresi titizlikle araştırılmalıdır. Özellikle açık alanlarda hava şartları nedeniyle delillerin etkilenmesi nedeniyle biyolojik delillerin, ayak ve lastik izlerinin süratle tespit edilmesi gerekmektedir.

Cinayet olaylarında maktul ateşli silah ile öldürülmüş ise, atış istikameti, kovan ve mermi çekirdeğinin de tespit edilmeğe çalışılır. Mermi çekirdeğinin bulunduktan sonra onun atış hattını veya takip ettiğinin yolu tespit etmeye çalışarak fail/faillerin kaçış yönü ve ne ile kaçtıkları hakkında inceleme yapılmalıdır²⁵⁸.

Olayda ateşli silah kullanılmışsa atış istikameti, kovan ve mermi çekirdeğinin de tespit edilmeğe çalışılır. Olay yerinin etrafı ip veya şeritle kordon altına alınmalı ve araştırma planlı bir şekilde yapılmalıdır. Genellikle uygulamada görevlilerin olay yeri ve çevresinde dikkatsiz ve amaçsızca dolaştıkları görülmektedir. Açık havada mecburiyet olmadıkça gece olay yeri incelenmesi yapılmasından kaçınılmalıdır.

²⁵⁸ “Kriminalistik Ders Notları”, <http://www.oocities.org/mdonmez1/oy1.doc>.
(Erişim Tarihi: 08.12.2012)

SONUÇ

Suç delillerinin tespiti için etkili bir soruşturmanın yapılması ve Adil Yargılanmanın sağlanması amacıyla, her geçen gün ülkemizde olay yeri incelemesine daha da önem verilerek uluslararası standartlara ulaşılması gerekmektedir.

Ülkemizde özellikle olay yeri incelemenin, Cumhuriyet savcılar tarafından ikinci plana atıldığını üzülen görmektedir. Cumhuriyet savcılar tarafından olay yeri inceleme yetki ve sorumluluğu doğrudan kolluk birimlerine verilmektedir. Bunun en büyük nedeni Cumhuriyet savcılarının bu konuda eğitimlerinin olmamasıdır. Bu durum kolluğa hem büyük bir sorumluluk yüklemekte hem de bazı durumlarda delillere güvenirliliği azaltmaktadır. Özellikle polis veya jandarmanın görevi sebebiyle karıştıkları olaylarda (özellikle yaşam hakkını ortadan kaldıran durumlarda, örneğin Polisin karıştığı bir olay polis bölgesinde işlenmiş ise olay yeri inceleme, polis tarafından yapılmaktadır.) olay yeri incelemesinin başka bir birim tarafından yerine getirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Şu an ülkemizde böyle bir birim mevcut değildir. Uygulamada tüm incelemeler usulüne uygun ve tarafsız olarak yapılmasına karşın bu durum her aşamada maktulün yakınları veya müşteki tarafından eleştiri konusu yapılmaktadır. Bu eleştirilerin önüne geçmek amacıyla bu tür incelemeler için yeni bir birim kurulması gerekmektedir. Bu birimde olay yeri inceleme eğitimi görmüş polis ve jandarma dışında objektifliği tartışılmayacak görevlilerin bulunması gerekmektedir. Bu birimde görev alacak kişiler; hukuk fakültesi mezunu ve olay yeri inceleme eğitimi almış Akademisyen veya Kamu görevlilerinden oluşturularak, doğrudan İçişleri Bakanlığına bağlı olarak görev yapmalıdır.

Olay yeri inceleme biriminde görev alan personelin, failin yakalanması gibi bir kaygısı olmadığı için yapılan işlemler de maalesef daha rahat davranabildiklerine rastlayabilmekteyiz. Olay yeri inceleme birimlerinin olayla ilgili soruşturmayı yürüten adli kolluk birimi emrine girerek çalışması durumunda, sonuç odaklı etkin performansla görev yapacaklarını değerlendirmekteyiz.

Uygulamadaki bir diğerk eksiklik ise ÷lkemizde olay yeri inceleme eğitimi almış dalgıçların bulunmamasıdır. ÷lkemizde dalgıç polisler İl Emniyet M÷d÷rl÷đüne bağlı Deniz Liman Şube M÷d÷rl÷đ÷ b÷nyesinde g÷rev yapmaktadırlar. Bu polislerin olay yeri inceleme eğitimi bulunmamaktadır. Oysaki su altında dalgıç tarafından tespit edilecek delilerin ne Şekilde muhafaza altına alınacağı, nasıl tespit edileceği ve hangi y÷ntemin kullanılacağı eğitiminin verilmesi durumunda, bu eksikliğin de giderileceğini d÷ř÷nmekteyiz

Olay yeri incelemesinin daha d÷zengeli hale gelmesi ve eleştirilerin önlenmesi için öncelikle adli kolluk ayırımının sadece usul kanunlarında değil uygulamada da kesin olarak ayrılması gerekmektedir. Bu ayırımın ardından olay yerinden sorumlu Cumhuriyet savcıları görevlendirilmelidir. Ayrıca; Türk Ceza Kanununda yapılacak değişiklikle olay yerinin ihmali davranışla bozulması halinde verilecek ceza arttırılması gerektiğini önermekteyiz.

Polisin Olay Yeri İnceleme ve Kimlik Tespit Şube M÷d÷rlükleri, Polis Kriminal Laboratuvarları ve Asayiş Şube M÷d÷rl÷đ÷ birleştirilmesinin suç ve suçluyla mücadelede daha etkin bir soruştırma açısından uygun olacağı d÷ř÷n÷lmektedir. Kurulacak olan yeni birimde olay yeri inceleme uzmanı, adli tıp uzmanı ve konusuna göre uzman asayiş polisi beraber g÷rev yapacak, olay yerine gidildiğinde her uzman olayı kendi açısından inceleyecek, bu yöntem daha koordineli ve daha iyi bir araştırma sağlayacaktır. Yukarıda bahsettiğimiz gibi bu birim olay yeri inceleme savcısına direk bağlı olacak soruştırmayı kendine bağlı olan uzmanlarca yürüterek delilleri toplanmasını sağladıktan sonra soruştırmayı yürütecek veya davayı açacak savcıya devredecektir. Bu sistemin yanı sıra diğerk kolluğın g÷revi olay yeri inceleme savcısı ve uzman ekip olay yerinden ayrılana kadar yalnızca olay yerinin korunmasını sağlamak olacaktır.

Yeni kurulacak bu birimin personeli mala karşı işlenen suçlar ile şahsa karşı işlenen suçlar ayırım yapılarak görevlendirilmelidir. Bu ayırımdaki amaç personelin uzmanlaşmasını sağlamaktır. Belirli bir süre bu konularda uzmanlaşan personel

arasından başarılı olanlar, delillerin toplanmasında güçlük çekildiği büyük olaylarda görevlendirilmelidir.

Olay yeri inceleme görevlilerin eğitilmesi en önemli konulardan birisidir. Polis Akademisi ve Polis Meslek Yüksek Okullarında bu eğitim; seminer ve konferanslar şeklinde verilmektedir. Mesleğe başladıklarında hizmet içi eğitimlerle ve konunun önemiyle ilgili mesleki yazışma ve personele tebliğ edilerek olay yeri incelemeye dikkat çekilmektedir. Ancak uygulamada olay yeri inceleme birimlerine eğitim verilmesine karşın diğer tüm kolluk birimlerine olay yerinin korunma hakkında eğitim verilmemektedir. Bu eğitimlerin sürekliliği sağlanarak olay yerindeki hangi maddelerin delil olduğu, nasıl muhafaza edileceği, ne şekilde muhafaza altına alınacağı, korunacağı ve hangi materyal, iz, eser, emaraye de olay yeri inceleme uzmanı uzman gelinceye dek dokunulmayacağı bilgisi aktarılmalıdır.

Birçok olayda olay yerine kolluk biriminden önce vatandaşların bulunduğu veya geldiği düşünüldüğünde olay yeri inceleme konusunda vatandaşları bilinçlendirmek gerekmektedir. Ülkemizde maalesef vatandaşların meraklı bir şekilde olay yerlerine zarar verebiliyor olması hala güncel sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Son dönemlerde bu konularda sosyal medyadaki film, dizi ve programlar halkı daha bilinçli hale getirmekle birlikte halen birçok eksiklikler vardır. Televizyonda seyrettiğimiz kamu spotlarının arasında bu konunun da alınmasının faydalı olacağını değerlendirmekteyiz.

Ayrıca basın mensupları; görevlerini yapmakla birlikte haber peşinde koşma heyecanlarıyla suç mahallerine zarar verebilmektedirler. Bu sorunun önlenmesi için gerekli yasal önlemler alınmakla birlikte basın mensuplarının da olay yerinin korunmasının önemine yönelik bilgilendirilmesi için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

Yukarıda belirttiğimiz eksikliklerin de giderilmesi ve gerekli özenin gösterilmesi ile birlikte daha etkili bir suç soruşturma yapılabileceğini ve faili meçhul olaylarla mücadelede faili meçhul olayların oranının daha aza indirilebileceğini değerlendirmekteyiz.

KAYNAKLAR

ALTIPARMAK, Cüneyd; **100 Başlıkta Soruşturma Evresi El Kitabı**, Seçkin Yayıncılık, 4. Baskı, Ankara 2012.

AYDIN, Fatih; İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesiyle Görevli Ulusal Kurumlar, Yüksek Lisans Tezi, 2010, “<http://www.ihb.gov.tr/dosyagoster.ashx?id=313>”.

BADEM, Uğur; **Olay Yeri Koruma İnceleme ve Delil Toplama Yöntemleri**, Evren Yayıncılık, Ankara 2004.

BAYER, Metin; **Olay Yeri İnceleme Kriminal Laboratuvar Analizleri**, Songür Yayıncılık, Ankara 2003.

BIÇAK, Vahit; **Suç Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2010.

BÜKER, Hasan; **“Baskı İzi İncelemeleri”**, **Kriminalistik**, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.

CENGİZ, Serkan/ **DEMİRBAĞ**, Fahrettin/ **ERGÜL**, Teoman/ **MCBRİDE**, Jeremy/ **TEZCAN**, Durmuş; **Avrupa İnsan Hakları mahkemesi Kararları Işığında Ceza Yargılaması Kurum ve Kavramları**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2008.

CENTEL, Nur/ **ZAFER**, Hamide; **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Basım, İstanbul 2012.

ÇEBİ, İsmail; **“Parmak İzi İncelemeleri”**, **Kriminalistik**, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.

DEMİRBAŞ, Timur; **Kriminoloji**, 4. Baskı, Ankara 2012.

Emniyet Genel Müdürlüğü, Teknik Görüntüleme (Manuel) Eğitici El Kitabı, Katalog No: 524, 2011.

DEMREN DÖNMEZ, Burcu, “**Ceza Muhakemesi Hukukunda Çapraz Sorgu**”, Seçkin, Ankara 2007.

Emniyet Genel Müdürlüğü, Olay Yeri İnceleme Eğitici El Kitabı, Katalog No:525, 2011.

Emniyet Genel Müdürlüğü, Temel Parmak İzi Eğitici El Kitabı, Katalog No:522, 2011.

ERYILMAZ, Ali; **Ceza Ve Disiplin Hukukunda Hukuka Aykırı Delil,** Hukab Yayınları, Ankara 2013.

ERYILMAZ, Mesut Bedri; **Ceza Muhakemesi Hukuku Dersleri,** Seçkin Yayıncılık, Ankara 2012.

GÖREN, Zafer; **Anayasa Hukuku,** Yetkin Yayınları, Ankara 2011.

GÖZLER, Kemal; **Türk Anayasa Hukuku Dersleri,** Ekin Basım Yayın Dağıtım, 14. Baskı, Bursa 2013.

GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref/ **GÖLCÜKLÜ,** A. Feyyaz/ **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması,** Turhan Kitabevi, 6. Bası, Ankara 2005.

GÜLMEZ, Mesut; “**2000’in Başında, İnsan Hakları Sözleşmeleri ve Türkiye’nin Onay Durumu**” yayin.todaie.gov.tr/

GÜLTEKİN, Özkan; “**Olay Yeri İncelemesinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri**”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C. 2, Y. 2, S.4, 2011.

KAPANİ, Münici; *Kamu Hürriyetleri*, Yetkin Yayınları, Yedinci Baskı, Ankara 1993.

KARAKUŞ, Oğuz (Ed.); **Kriminalistik**, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.

KARAKUŞ, Oğuz/ **ÜNAL**, Bülent; **“Olay Yeri İnceleme”**, **Kriminalistik**, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.

KARATEPE, Şükrü; **Anayasa Hukuku**, Savaş Yayınevi, Ankara 2013.

KARİPTAŞ, Mustafa; *“Yazı, İmza ve Sahtecilik Hakkında Bilgiler”*, http://www.turkhukuksitesi.com/makale_844.htm

KAYGISIZ, Mustafa; **Hukuk Sistemimizde Olay Yeri İncelemesi Delil ve Bilirkişilik**, Ümit Yayıncılık, Ankara 1998.

KAYGISIZ, Mustafa; **Adli Bilimler**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2005.

KAYGUSUZ, Ziynettin; **“Olay Yeri İnceleme Çalışmalarında Bilimsellik Ve Hukukilik”**, <http://cezahukuku.blogspot.com/2006/10/olay-yeri-inceleme-alimalarinda.html>

KILINÇ, Bahadır/ **ÇAĞATAY**, Mustafa/ **ATASOY**, Hakan; **“2011-2012 Yılı Hâkim Savcı Adayları Ders Notları”**
www.taa.gov.tr/dosya/egitim_materyali/bireysel_basvuru.doc (Erişim

KUNTER, Nurullah/ **YENİSEY** Feridun/ **NUHOĞLU**, Ayşe; **Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 18. Bası, Beta Basım, İstanbul 2010.

KUNCAN, Bedri; **Üç Boyutlu Ayakkabı İzlerinin Olay Yerinden Elde Edilmesinde ve İncelemesinde Kullanılan Teknik ve Yöntemler**, Yüksek Lisans Tezi, Adana 2006, <http://library.cu.edu.tr/tezler/5734.pdf>,

ORTATEPE, Eyüp; “**Türk Polisinin Hizmet İçi Eğitiminde Olay Yerinin Korunması ve İncelenmesi Dersinin Analizi**”,
http://www.pa.edu.tr/APP_DOCUMENTS/D478B2AD.../1-14.pdf,

ÖZBEK, Veli Özer/ **KANBUR**, Mehmet Nihat/ **DOĞAN**, Koray/ **BACAKSIZ**, Pınar/ **TEPE**, İlker; **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara 2012.

ÖZBEK, Veli Özer/ **KANBUR**, Mehmet Nihat/ **DOĞAN**, Koray/ **BACAKSIZ**, Pınar/ **TEPE**, İlker; **Türk Ceza Hukuku_Genel Hükümler**, Seçkin Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara 2012.

ÖZBUDUN, Ergun; **Türk Anayasa Hukuku**, Yetkin Yayınları, 14. Baskı, Ankara 2013.

ÖZTÜRK, Bahri/ **TEZCAN**, Durmuş/ **ERDEM**, Mustafa Ruhan/ **SIRMA**, Özge/ **SAYGILAR**, Yasemin F./ **ALAN**, Esra; **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2010.

ÖZTÜRK, Bahri/ **ERDEM**, Mustafa Ruhan; **Uygulamalı Ceza Hukuku Ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011.

ÖZTÜRK, Cemal; “**Delillerde farklı Bir Sınıflandırma Anlayışı**”, Terazi Aylık Hukuk Dergisi, Sayı 2, Ekim 2006,

POLAT, Oğuz; **Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2009.

SANDER, Ender; **Olay Yerinde Kriminalistik**, Ankara 1997.

SEMİZOĞLU, İbrahim; “**Biyolojik İncelemeler**”, **Kriminalistik**, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.

SEVER, Hanifi; “Aktif Delillendirme Sonucu Polisimizin Aydınlatığı Faili Meçhul Olaylara Bakış” <http://www.caginpolicisi.com.tr/49/46-47-48.htm>

SOYSAL, Mümtaz; **100 Soruda Anayasanın Anlamı**, Gerçek Yayınevi, 11. Baskı, İstanbul 1997.

ŞAHİN, Cumhuriyet/ **GÖKTÜRK**, Neslihan; **Ceza Muhakemesi Hukuku II**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2012.

TEZCAN, Durmuş/ **ERDEM**, Mustafa Ruhan/ **SANCAKDAR**, Oğuz /
ÖNOK, Rifat Murat; **İnsan Hakları El Kitabı**, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2010.

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, **Türk Dil Kurumu Yayınları**, 11. Baskı, Ankara 2011.

ÜNVER, Yener/ **HAKERİ**, Hakan; **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.

WHITE, Peter; **Crime Scene to Court The Essentials of Forensic Science**, UK 2010.

YENİSEY, Feridun; **Kolluk Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul 2009.

YILMAZ, Ejder; **Hukuk Sözlüğü**, Yetkin Hukuk Yayınları, Ankara 2010.

YÜKSEL, Cem/ **BAYRAM**, Levent; “**Ses ve Konuşma İncelemeleri**”, **Kriminalistik**, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.

YÜKSELOĞLU, E. Hülya/ **ÖZCAN**, Ş. Şebnem/ **CEYLAN**, Beyhan; “**Olay Yeri İncelemesi ve Türkiye’deki Uygulamalar**”, Polis Bilimleri Dergisi, C.10, S. 1.

ONLINE KAYNAKLAR

http://www.academia.edu/655647/Ceza_Muhakemesinde_Delillerin_Toplanmasi

<http://www.aihmbasvuru.com/78-basliklar/72-aihm-tarihce.html>

<http://cezahukuku.blogspot.com/2006/10/olay-yeri-inceleme-alimalarinda.html>

<http://www.cagipolisi.com.tr/49/46-47-48.htm>

<http://dedekorkut1.blogcu.com/adli-tip>

<http://www.oocities.org/mdonmez1/oy1.doc>

www.taa.gov.tr/dosya/egitim_materyali/bireysel_basvuru.doc

“Searching and Examining a Major Case Crime Scene”, <http://www.crime-scene-investigator.net/searchingandexamining.html>

yayin.todaie.gov.tr